

PSIHOLOGIA

SOCIETATEA
ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ S.A.

Număr
special

Parapsihologia

Sumar

- Manifestări neobișnuite ale psihicului:
Parapsihologia
M. Zlate 3
- Puterile PSI: clarviziune, telepatie, premoniție...
Radu Gârmacea 6
- Psihologii și parapsihologia
Nicolae Mitrofan 12
- Statutul științific controversat al parapsihologiei
Septimiu Chelcea 15
- **Psihotest:** Aveți spirit cartezian? 18
- Marele partaj: Știință - paraștiință
Lia Decei 19
- Crepusculul magicienilor. Homo scientificus
Lia Decei 23
- **Psihotest:** Logic sau supranatural? 26
- PSI în Occident - promisiuni supradimensionate
Ioan Rotar 28
- Spectrul fraudei și al trucurilor iluzioniste
Septimiu Chelcea 32
- **Psihotest:** Descoperiți-vă natura energetică! 34
- Parapsihologia între ignorare și mistificare
Elena Macavei 38
- De la psihologia dezvoltării transpersonale
la parapsihologie
Iolanda Mitrofan 41
- **Psihotest:** Sînteți o persoană fără astîmpăr? 44
- Efectele micro-PK și noi ipoteze
în cercetarea parapsihologică
Marinela Grigore 45
- Stafiiile din cimitir sînt de fapt... gaze
Lia Decei 48
- **Psihotest:** Ce fel de intuiție aveți? 49
- Secretele divinatorii ale cafelei
Radu Gârmacea 53
- Ecologia și... fenomenele paranormale
Viorica Podină 56
- **Psihotest:** Faceți parte din categoria
persoanelor impulsive? 59
- **Psihotest:** Magie sau știință? 60
- Animalele au un al șaselea simț?
Lia Decei 62
- **Psihotest:** Sînteți epicurian(ă) sau nu? 64
- **Psihotest:** Sînteți ipohondru (ipohondră)? 65
- **Psihotest:** Ați porni chiar mîine în marea aventură? 66
- Uniunea Raționalistă
Adina Chelcea 67

SOCIETATEA ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ SA

Societate cu capital de stat
funcționând sub egida Ministerului
Cercetării și Tehnologiei, înma-
triculată în Registrul Comerțului
cu nr. J/40/6775/1991.

Consiliul de administrație
**Ioan Albescu, Nicolae Naum,
Liliana Rodica Țurlica**

PSIHOLOGIA

Număr special noiembrie 1995

Revistă editată de Societatea
„Știință & Tehnică” SA
în colaborare cu Asociația
Psihologilor din România.
Președinte: prof. univ. dr.
Mihai Golu

REDACTOR-ȘEF: **Adina Chelcea**

TEHNOREDACTOR: **Radu Dobreci**
DIFUZARE: **Cornel Daneliuc,
Mugurel Nițulescu**
(telefon: 617 58 33 sau
223 15 20, interior 1151)
ADRESA REDACȚIEI: Piața Presei
Libere nr. 1, București,
cod 79781
Telefon: 617 58 33
223 15 20, interior 1151 sau 1208
Fax: 222 84 94
TIPARUL:
Tipografia INTERGRAPH
Telefon: 220 49 35

CONSULTANȚI ȘTIINȚIFICI:
Prof. univ. dr. **Septimiu Chelcea**
Prof. univ. dr. **Irina Holdevici**
Dr. **Aurora Liceanu**
Dr. **Stroe Marcus**
Prof. univ. dr. **Ion Mânzat**
Prof. univ. dr. **Nicolae Mitrofan**
Prof. univ. dr. **Adrian Neculau**
Dr. **Grigore Nicola**
Prof. univ. dr. **Horia Pitaru**
Lector dr. **Mihaela Roco**
Prof. **Filaret Sîntion**

ISSN 1220-689X

Prețul: 1 500 lei

Manifestări neobișnuite ale psihicului:

Este bine cunoscut faptul că pe lângă fenomenele psihice curente, obișnuite, comune, în sfera de cercetare a psihologiei au intrat și unele manifestări ale psihicului mai puțin obișnuite, ba chiar total diferite de cele considerate ca fiind comune. Fenomene cum ar fi telepatia, clarviziunea, precogniția, retrocogniția fac parte dintre acestea. Ele sînt denumite sub diferiți termeni. Unii autori le numesc parapsihologie. Termenul de **parapsihologie** a fost introdus de **Dessoir** în 1889 pentru a defini disciplina care urma să le studieze, fenomenele parapsihologice nefiind încadrabile în contextul normal al vieții psihice a individului. Dacă ne-am ghida după prefixul para, care în limba greacă înseamnă "îngă", "dincolo de", ar însemna să considerăm că aceste fenomene depășesc limitele tradiționale ale științei psihologice. Nu-i de mirare de aceea că unii autori le și plasează în rîndul fenomenelor pseudoștiințifice, influențați poate și de exagerările și concepțiile naive sau spiritiste. Alți autori preferă termenul de "**fenomen PSI**", lansat în 1942 de **Thouless și Wiesner** pentru a defini capacitatea psihicului uman de a realiza exosomatic procese de percepție extrasenzorială. Acest termen, preluat, folosit și apoi generalizat de **J. B. Rhine** (1895-1980), elev al lui **William McDougall** (1871-1938), s-a încetățenit și are astăzi o largă recunoaștere internațională. În sfîrșit, sînt și autori care preferă termenul de "fenomene exotice" (**Adrian Pătruț**, 1991). Termenul este general, neangajant și denumește "fenomenele aflate în dezacord cu teoriile științifice acceptate".

Indiferent cum sînt denumite, fenomenele parapsihologice se referă la achiziția de informații la nivelul conștiinței, ocolindu-se însă canalele senzoriale obișnuite. **J. B. Rhine**, într-una din cărțile sale, scrisă în colaborare cu **J.G. Pratt** (1910-1979), *Parapsihologia: știința de frontieră a psihicului și publicată în mai multe ediții* (1957, 1962, 1967, 1972), clasifică fenomenele parapsihologice în două mari categorii: cele ale percepției extrasenzoriale și cele psihokinetice.

P
A
R
A
P
S
I
H
O
L
O
G
I
A

La rîndul lor, primele cuprind unele fenomene, cum ar fi **telepatia, clarviziunea, precogniția, retrocogniția**.

În literatura de specialitate sînt descrise și alte manifestări "ciudate" ale psihicului, cum ar fi **radiestezia** (detectarea a "ceva" anume, de exemplu detectarea existenței apei, metalelor, petrolului cu ajutorul unei baghete ținute deasupra resursei respective); **paradiagnoza** (capacitatea unui subiect lipsit total de noțiuni medicale elementare de a diagnostica o afecțiune, cauza sa, și de a prescrie tratamentul fără a consulta pacientul și fără a deține date despre starea lui); **psihometria** (stimularea capacităților subiectului astfel încît se creează senzația că acesta ia parte la evenimentele evocate).

Studiul științific al fenomenelor parapsihologice a parcurs, după opinia noastră, trei etape: prima etapă se caracterizează prin cercetarea cazurilor de parapsihologie consemnate și păstrate în arhivele și în cărțile din rafturile bibliotecilor; a doua etapă este prin excelență experimentală, încercîndu-se reproducerea fenomenelor respective prin folosirea unor subiecți de excepție capabili să le trăiască și să le relateze; a treia etapă o continuă și chiar se împletește cu a doua și constă în studiul statistico-matematic al fenomenelor parapsihologice (rezultatele experiențelor repetate pe subiecți normali sau cu capacități deosebite erau prelucrate statistico-matematic). Meritul deosebit în acest sens îi revine lui **Rhine** care, în urma aplicării unei adevărate baterii de teste de clarviziune, a întreprins o amplă analiză cantitativă a rezultatelor obținute.

Cercetarea statistico-matematică a fenomenelor parapsihologice a adus consacrarea existenței lor. Totodată, s-au extras și alte concluzii interesante. Astfel, s-a relevat faptul că stările de conștiință alterată, cu un grad redus de control, induse prin hipnoză sau prin intermediul substanțelor psihoactivatoare, facilitează fenomenele de percepție extrasenzorială (**George Krippner**, 1986). Subiecții spontani, extravertiți, ușor adaptabili social sînt mai predispuși fenomenelor parapsihologice decît cei retrași și defensivi. În alte studii s-a

relevat existența unei corelații ridicată între extraversion și rezultatele percepției extrasenzoriale pozitive și corelații scăzute între introversion și rezultatele percepției extrasenzoriale negative. De fapt aici nu este vorba despre capacitatea în sine de percepție extrasenzorială, ci mai degrabă de legătura dintre trăsăturile de personalitate și orientarea capacității percepției extrasenzoriale spre răspunsuri corecte sau greșite. Numai că nici rezultatele statistico-matematice nu au fost acceptate; dimpotrivă, mulți autori le-au contestat. S-a reproșat autorilor unor asemenea prelucrări că au manipulat rezultatele. La un moment dat însă, unii contestatari, refăcând minuțios o serie de experimente, și-au schimbat punctul de vedere, devenind apărători ai fenomenelor parapsihologice.

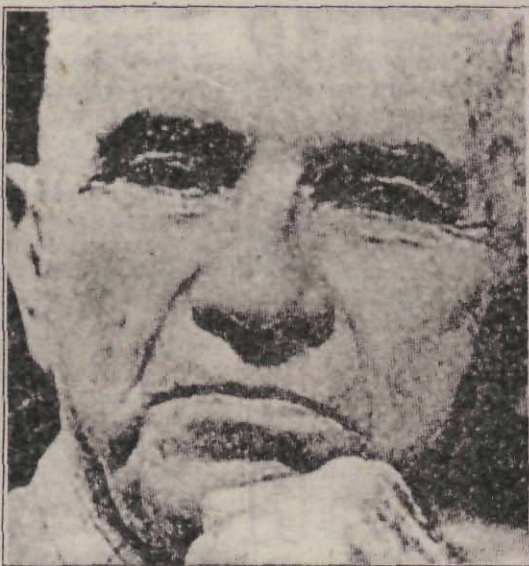
Problema principala care se pune în legătură cu fenomenele parapsihologice este cea a explicării lor. Căror factori se datorează ele? Care sînt cauzele ce stau la baza lor? Ipotezele și teoriile explicative formulate sînt extrem de numeroase și diverse, dar și extrem de neconvingătoare. Autorii care le-au studiat sau au scris despre ele (Albert Freiherr von Schrenck-Notzing, 1962; J.M.D. Eisenbud, 1983; Brian Inglis, 1993) se

referă la asemenea mecanisme. Iată cîteva dintre ele: informația parapsihologică se propagă prin intermediul undelor electromagnetice foarte lungi; semnalele telepatice ar fi purtate de neutrini care au capacitatea de a străbate nedeviați distanțe extrem de mari cu viteza luminii; informația extrasenzorială este purtată de o particulă fizică încă nedescoperită, cu proprietăți particulare, ce poartă denumiri diferite (psihon, psitron, mindon); undele mintale s-ar propaga în eterul psihic, un mediu ce se află în afara spațiu-timpului fizic; în alte teorii câmpul și energia percepției extrasenzoriale iau locul eterului psihic.

Fiecare dintre aceste ipoteze ridică însă noi și noi probleme. De exemplu, ipoteza electro-

magnetică ridică problema ecranării informației, mai ales atunci cînd trebuie să fie transmisă de la distanță; ipoteza neutrinică, datorită interacțiunii slabe a neutrinilor cu materia, face improbabilă o interacțiune semnificativă la nivelul scoarței cerebrale a subiectului receptor. În aceste condiții nu este de mirare că studiile asupra fenomenelor parapsihologice au fost blamate sau ridiculizate. De exemplu, **Henri Broch** publica în 1985 o lucrare sugestiv intitulată: **Le paranormal. Ses documents, ses hommes, ses méthodes**, însă extrem de critică. Vorbind despre documentele parapsihologiei, printre care include unele date furnizate de așa-numita arheologie-ficțiune, vizitarea Pămîntului de cos-

monauții maya, așa-zisul "giulgiu sfînt" în care s-ar fi impregnat imaginea corpului lui Hristos, fenomenele de aură, el le taxează pe rînd ca "banală mistificare", "escrocherie", "subiect minor". Aura, de pildă, nu este nimic altceva decît un fenomen fizic cunoscut și explicabil care nu demonstrează existența vreunei "energii vitale". Aura unei monede este la fel de splendidă ca și cea a unui obiect animat. Cînd se referă la oamenii care susțin și reprezintă parapsihologia ("savanți", "specialiști", "artiști"), Broch nu uită să-i pună de fiecare dată între ghilimele, arătînd că aceștia se cred a fi

JOSEPH BANKS RHINE (1895-1980)

A realizat în laboratorul Universității Duke primele experimente științifice privind percepția extrasenzorială; a introdus procedeele statistico-matematice în studiul fenomenelor paranormale.

ceea ce nu sînt în realitate. Cît privește metodele utilizate în studiul fenomenelor parapsihologice (cele statistico-matematice, corelaționale, probabiliste, ca și cele magice), acestea sînt departe de a furniza date concludente.

Deși paranormalul este "atrăgător și fascinant", deși în epoca noastră, caracterizată printr-o tehnicitate galopantă, el prezintă o tentație suplimentară ce pare să ofere o reconciliere între intuiție și raționalitate, el rămîne în sfera pseudoștiințelor care poartă propriul lor stigmat. În ciuda criticilor severe aduse pseudoștiințelor, concluzia lui Broch este demnă de reținut. **"Pseudoștiințele nu oferă nici un material pentru o dezbateră științifică, dar furnizează un interesant mijloc de a atrage atenția asupra**

Parapsihologie

citorva aspecte ale științelor. Noi ajungem astfel la acest paradox aparent: pseudoștiințele au o putere de performanță nulă, adică nici un progres nu le poate fi atribuit și totuși... științele false duc la progresul rațiunii" (Broch, 1985).

Redăm mai jos într-o formă sintetizată acuzele aduse de adversarii parapsihologiei și argumentele de apărare ale susținătorilor ei (vezi: Hansel, 1980; Alcock, 1981; Pătruț, 1991).

Argumente "PRO" și "CONTRA" PARAPSIHOLOGIEI în viziunea adversarilor și susținătorilor ei

Adversarii parapsihologiei	Susținătorii parapsihologiei
<p>1. fenomenele parapsihologice sînt susținute aprioric, ca urmare obiectivitatea științifică este alterată; de fapt, fenomenele parapsihologice sînt inexistente;</p> <p>2. acuză fragilitatea rezultatelor obținute pînă acum; este necesară măcar o singură dovadă concludentă în favoarea existenței acestor fenomene;</p> <p>3. fenomenele parapsihologice nu dispun de o descriere fizică și fiziologică adecvată; dat fiind faptul că lipsește o teorie explicativă convingătoare, înseamnă că fenomenele respective nici nu au o existență obiectivă;</p> <p>4. nu sînt satisfăcute criteriile științifice ale cunoașterii obiective; chiar cercetările statistico-matematice nu respectă cerința reproductibilității rezultatelor; parapsihologia trebuie să ofere rezultate reproductibile, altfel este o pseudoștiință;</p> <p>5. subiecții folosiți de parapsihologi sînt acuzați de fraudă, de faptul că profită de condițiile de control nesatisfăcătoare, de credulitatea și naivitatea experimenterilor;</p> <p>6. se acuză falsificarea datelor experimentale sau selectarea doar a celor favorabile;</p> <p>7. se critică corectitudinea analizei statistice, semnificația statistică a rezultatelor.</p>	<p>1. reproșează "adversarilor" că exclud ab initio fenomenele care contravin cunoștințelor și convingerilor lor filozofice;</p> <p>2. acuză lipsa de documentare a adversarilor, superficialitatea și incompetența acestora; scopul lor este nu de a analiza obiectiv fenomenele parapsihologice, ci de a le respinge cu orice scop și prin orice mijloace;</p> <p>3. respingerea fenomenelor parapsihologice pentru simplul fapt că nu pot fi încă explicate (deși asemenea încercări există) este o atitudine dogmatică, îngrijorătoare, menită a bloca drumul cunoașterii umane;</p> <p>4. acuză rigiditatea criteriilor cunoașterii obiective (reproductibilitatea nesatisfăcătoare a rezultatelor nu infirmă existența fenomenelor, ci arată doar că metodele experimentale nu permit descrierea și caracterizarea lor adecvată);</p> <p>5. cazurile de fraudă, deși există, sînt nereprezentative, deoarece multe experimente s-au desfășurat în condiții rigurose controlate, care exclud orice posibilitate de fraudă;</p> <p>6. cercetătorii dau dovadă de integritate ireproșabilă și spirit critic ridicat; de altfel, posibilitatea falsificării sau selecției datelor experimentale este întîlnită și în alte științe;</p> <p>7. matematicienii, în urma unor verificări sistematice, au demonstrat corectitudinea acestor analize (a. refuza datele statistice înseamnă a refuza calculul probabilităților).</p>

Controversa este în plină actualitate. Ea demonstrează complexitatea enormă a psihicului uman, multitudinea formelor lui de manifestare, ca și dificultățile întîmpinate de știință în studiul unor asemenea fenomene. N-ar fi exclus ca viitorul să ne ofere surprize interesante. ■

Prof. dr. M. ZLATE, Universitatea București

PUTERILE PSI:

- clarviziune
- telepatie
- premoniție...

Introducerea de noi metode experimentale și statistice în parapsihologie este oare pe cale de a transforma substanțial această disciplină? Parapsihologia începe oare să devină interesantă în ochii celor care pînă acum se arătau sceptici în ceea ce privește valoarea rezultatelor sale? Scepticii și oamenii de știință vor vedea cum va în fenomenele paranormale fapte științifice și nu, ca pînă acum, artefacte sau fraude?

Dacă aceste întrebări ne-ar fi fost puse cu zece ani în urmă, răspunsul ar fi fost nu - afirmă **Susan Blackmore**, cercetător la Departamentul de psihologie al Universității West of England, Bristol, în articolul "Les pouvoirs PSI", publicat în revista *Science et avenir*, iunie 1995, articol pe care îl prezentăm în continuare. Sentimentul nostru era atunci acela că, de un secol, parapsihologia nu evoluează. "Criticile severe ce vizau incapacitatea acesteia de a demonstra existența fenomenelor pe care le studiază păreau pe deplin justificate. În anii '30, părintele parapsihologiei, **Joseph Banks Rhine**, îi făcea loc în laboratoare. Unii au crezut atunci că, în sfîrșit, parapsihologia își dobîndise caracterul științific. Cu toate acestea, îndoiala reappare.

În 1969, **Asociația de Parapsihologie** este admisă în sînul prestigioasei **Asociații Americane pentru Progresul Științelor (AAAS)**. Criticile se întîlesc. Fiecare pas înainte este doar temporar. Fiecare nou argument se prăbușește sub lovitura argumentelor sceptice. În 1987, parapsihologia

a devenit, în viziunea noastră, un "program de cercetări fără ieșire". Psihologii **James Alcock** și **C.E.M. Hansel** au ajuns la aceeași concluzie. Chiar și astăzi, psihologul **Ray Hyman** consideră că parapsihologia se fondează pe o "bază de date în continuă schimbare" și că nu își ia trecutul în seamă, astfel încît nu este capabilă să-și fundamenteze viitorul pornind de la experiența anterioară.

În ceea ce ne privește, considerăm că parapsihologia a început să se schimbe; cu toate că nu putem oferi un pronostic referitor la importanța și durabilitatea acestei evoluții, credem că aceasta este reală și demnă de interes. Valul de optimism ce animă parapsihologia este legat de numele lui **Charles Honorton**, de metoda experimentală numită "ganzfeld" (termen german ce poate fi tradus prin "cîmp omogen") și de un procedeu de analiză statistică, **meta-analiza**.

Format la școala lui Rhine, Honorton lucrează, din 1967, la Laboratorul de cercetare a viselor de la spitalul Maimonides din Brooklyn, unde conduce cercetări parapsihologice. Aici a pus la punct noi metode experimentale, în scopul de a evita declinul legat de plictiseala generată de situațiile de laborator. Fenomenele PSI se manifestă cu mai multă acuitate atunci cînd subiectul este în stare de relaxare, în somn sau sub hipnoză, remarcă Honorton, într-un articol publicat în 1976. Totuși, atenția nu s-a îndreptat în mod sistematic asupra producerii acestor situații aparent privilegiate. În cea mai mare parte a timpului, experiențele se făceau pe pacienți aflați în stare de veghe.

Pornind de la această constatare, Honorton încearcă să pună la punct noi tehnici de producere a fenomenelor PSI, rămînd în cadrul laboratorului. Își efectuează primele experiențe pe subiecți adormiți și izolați, cărora încearcă să le transmită imagini telepatice. Din treisprezece studii, nouă dau rezultate pozitive. Utilizarea subiecților adormiți pune totuși probleme.

Parapsihologie

Astfel, în curînd Honorton va folosi o metodă nouă, cunoscută în psihologie sub numele de ganzfeld, ce constă în izolarea subiectului de stimulii vizuali și auditivi proveniți din exterior. În aceste condiții, subiecții nu mai sînt agresați de informațiile din mediul înconjurător, ce ar putea parazita eventualele manifestări de alt tip.

Charles Honorton a reușit deci să-și pună subiecții în condițiile cele mai favorabile producerii fenomenelor PSI, rămînînd, în același timp, în cadrul controlat al laboratorului. La aceste succese experimentale trebuie adăugată introducerea în cercetarea parapsihologică a metodei analizei statistice, cunoscută sub numele de meta-analiză. Aceasta constituie, cu siguranță, evoluția cea mai importantă. Meta-analiza exploatează rezultatele unui corpus de studii pe care le reunește în scopul de a realiza un tablou de ansamblu imposibil de stabilit pornind doar de la rezultatele unor studii izolate. Astfel se poate măsura, de exemplu, amploarea medie a rezultatelor și se poate determina dacă un rezultat este viciat de neglijențe în procedeele experimentale.

Argumentul critic potrivit căruia rezultatele PSI erau artefacte provenind din erori în aplicarea procedeele experimentale sau chiar fraude poate fi pus și el în discuție. Datorită meta-analizei, Honorton suscită interesul scepticilor, determinat de aparentele sale succese. Reușește să-l intereseze și pe Ray Hyman, trezindu-i scepticismul. La început, Hyman contesta calitatea protocoalele experiențelor. Honorton și Hyman vor purta ani întregi o polemică în această privință. Această dezbatere va lua o turnură nouă, în 1986, cînd cei doi adversari publică împreună un articol în *Journal of Parapsychology*, stabilind criteriile ce trebuie îndeplinite pentru validarea unei experiențe.

De altfel, și alți psihologi sînt interesați de experiențele lui Honorton. Printre ei, **Rosenthal**, unul dintre pionierii utilizării meta-analizei, și **Daryl Bem**, unul dintre autorii unui celebru manual de psihologie experimentală, **Hilgard & Atkinson**. Rezultatul a fost apariția în acest manual, în 1990, la capitolul, atît de subțire încă, al fenomenelor PSI, a unei bune aprecieri a lucrărilor lui Honorton.

În 1991, revista *Statistical Science* publică un articol semnat de **Jessica Utts**, despre aplicarea metodelor meta-analizei în parapsihologie. În februarie 1993, Bem prezintă o expunere a evoluției cercetărilor

În cadrul misiunii spațiale Apollo 14, unul din astronauți, Edgar Mitchell (în fotografie) a executat un experiment de percepție extrasenzorială. Patru persoane aflate la sol urmau să recepționeze mesajul telepatic sub forma simbolurilor Zener. Acest lucru nu s-a întîmplat. Rezultatul a fost negativ. Edgar Mitchell a atribuit eșecul experimentului parapsihologic refuzului inconștient al colaboratorilor săi.

la congresul AAAS. În luna mai a aceluiași an, una dintre cele mai bune reviste de popularizare științifică, *New Scientist*, își dedică coperta experiențelor de "telepatie ganzfeld".

În sfîrșit, la începutul lui 1994, un articol semnat de Bem și Honorton apare în *Psychological Bulletin*, o revistă respectabilă. Acesta prezintă meta-analiza unei serii de unsprezece experiențe de ganzfeld, efectuate între 1983 și 1989. Din cîte cunoaștem, pentru prima dată un studiu atît de aprofundat este publicat într-o importantă revistă de psihologie – "ortodoxă", în plus –, ceea ce a contribuit din plin la creșterea reputației cercetărilor de parapsihologie. Din păcate, Charles Honorton se stinge din viață în noiembrie 1992, în urma unei crize cardiace, privînd comunitatea parapsihologilor de unul dintre cei mai talentați cercetători. Din fericire, a avut timp să formeze specialiști, care lucrează în cadrul Departamentului de psihologie al Universității din Edinburgh și care îi continuă cercetările, sub conducerea

lui Robert Morris, titularul catedrei Koestler de parapsihologie.

Înainte de a aprecia amploarea revoluției în curs, să revenim asupra avantajelor și inconvenientelor meta-analizei. Să remarcăm mai întâi că meta-analizele efectuate pînă acum au avut drept urmare îndepărtarea ideii de fraudă sau artefact; de asemenea, permit să determinăm dacă rezultatele unui tip de experiențe nu pot fi cumva imputate unuia sau mai multor experimenter și pot permite eliminarea ipotezei fraudei din partea unui cercetător. Ele au demonstrat că, în general, mai mulți experimenter se află la originea unui efect concentrat.

Avantajele sînt două (unul din ele nici nu a fost încă discutat, din cîte cunoaștem): informîndu-ne despre amploarea fenomenului vizat, meta-analizele permit definitivarea protocolului de control, cercetătorul putînd astfel să constate dacă rezultatele obținute sînt tot atît de semnificative pe cît anticipase sau dacă se datorează unei alte variabile decît cea analizată.

Meta-analizele prezintă și alt avantaj, ce a făcut obiectul unor discuții ce au dat pentru moment cîștig de cauză parapsihologilor; cu ajutorul lor pot fi căutate, printre datele unui mare număr de experiențe, constante care nu sînt evidente atunci cînd luăm în calcul una sau doar cîteva experiențe. Aceasta o dovedește analiza experiențelor de precogniție întreprinsă de Honorton și Ferrari în 1989. Analizînd toate experiențele publicate între 1985 și 1987, au putut fi stabilite constante caracteristice. Experiențele cele mai fructuoase aveau în comun doi parametri: un

interval de timp scurt și subiecți selecționați, testați individual și informați de rezultatele pe care le realizau. Această întreprindere vine, fără îndoială, în întîmpinarea ideii bazei de date în continuă schimbare a lui Hyman. De fapt, ea încearcă să profite de toate datele acumulate, în loc să le ignore pentru a trece la ceva nou. Această experiență se bazează pe acumularea rezultatelor, iar criticii trebuie să țină seama de această evoluție.

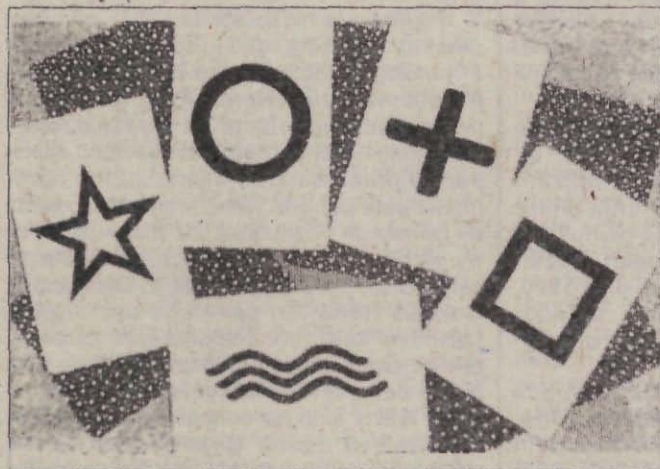
Fără îndoială, meta-analizele au adăugat o nouă dimensiune parapsihologiei, prezentînd avantaje deosebite. Dar constituie ele oare un real progres, sau ar trebui formulate rezerve? Dacă meta-analizele trebuie readuse în discuție, aceasta se poate face pe mai multe căi. În primul rînd, dintr-un punct de vedere matematic, abordarea ansamblului pune unele probleme. Întrucît științele sociale au recurs din plin la meta-analiză în zilele noastre, putem spera că o eventuală repunere în cauză va veni de la una dintre acestea, și nu neapărat de la parapsihologie.

În al doilea rînd, se poate pretinde, de asemenea, că datele sau experiențele au fost incorect meta-analizate sau că au fost făcute alte erori în aplicarea metodelor meta-analitice. Această eventualitate a fost luată în calcul în 1985, cu ocazia celebrei "debateri asupra ganzfeld-ului", între Charles Honorton și Ray Hyman.

Pe de altă parte, sumele de eroare luate în considerare pentru clasificarea experiențelor nu sînt cele răspunzătoare de fapt pentru rezultatele suspectate de eroare. Faptul de a nu putea descrie fiecare variabilă sau procedură semnificativă într-o dare de

seamă a unei experiențe pune, în știință, întotdeauna o problemă. Pe măsură ce metodele parapsihologiei sînt tot mai sofisticate, a devenit o practică curentă semnalarea variabilelor semnificative, controalele vizînd insuficiența izolării senzoriale.

Cu toate acestea, pot interveni "erori" la care nimeni nu s-ar fi gîndit. Procedurile de verificare ratează probabil în mod sistematic erorile pertinente. Astfel, pentru a face o dare de seamă a rezultatelor, ar fi necesar ca erorile nebanuite să abunde, ipoteză dificil de luat în calcul.

Simbolurile ZENER

Parapsihologie

A dovedi aceasta ar presupune timp și efort. Cu toate acestea, posibilitatea nu trebuie să fie complet exclusă.

În al patrulea rînd, un rezultat global depinde de mai multe erori, de aceea nu poate fi pus în evidență cînd comparăm diverse serii de experiențe în cursul procedurii de verificare.

Cu toate rezervele formulate mai sus, sîntem convinși că parapsihologia progresa. Dezbaterea avansează, în primul rînd pentru că meta-analizele au pus bazele ce ne permit să concepem noi experiențe și pentru că aceasta a început să dea roade. Astfel, experiențele expuse în articolul din *Psychological Bulletin* par să prezinte cele mai bune garanții de control. Este vorba de unsprezece experiențe automatizate de ganzfeld consemnate de Honorton și colegii săi în 1990, realizate pentru a răspunde întrebărilor și rezervelor formulate de critici. Acestea au fost făcute din 1983 pînă în 1989 pe 241 de subiecți, testați de către opt experimenterii diferiți. Erau vizate imagini statice sau videoclipuri alese la întîmplare dintr-o serie de patru.

Procedura completă, incluzînd acea randomizare atît de importantă, a fost realizată grație unui sistem informatic automatizat, de unde numele de "auto-ganzfeld". Acestea au dat rezultate semnificative și nu depind de un singur experimenter. Mai mult decît atît, datele pot coincide cu rezultatul unei meta-analize în ceea ce privește variabile precum amploarea fenomenului, obiectivul sau subiectul. Tocmai acesta este tipul de progres de care este nevoie, ceea ce nu pune, cu toate acestea, stavilă contestărilor. Astfel, Hyman relansează polemica, afirmînd că cele unsprezece studii menționate nu constituie, de fapt, decît un singur studiu mare, că experimenterii nu puteau fi, în nici un caz, considerați independenți, că experiențele nu puteau fi comparate cu cele anterioare și că, prin urmare, reproducerea rezultatelor particulare este înșelătoare. Criticile sale cele mai importante vizează procedura de randomizare. După Hyman, anumite obiective ar fi mai cunoscute decît altele, ceea ce conduce la rezultate eronate. Daryl Bem răspunde, trimițînd la alte analize, pentru a arăta că obiecția este fondată.

Dacă Bem are dreptate, un segment întreg din concepția noastră despre știință se prăbușește. Se pune o întrebare crucială: de ce? Răspunsul este legat oare de natura

ganzfeld-ului, de reducerea intensității semnalului sonor – așa cum Honorton se gîndea la început –, de relaxare, de starea modificată a conștiinței în care intră subiecții? Sau este legată de chiar persoana lui Honorton? Se poate oare concepe faptul că acesta a fost un astfel de cercetător încît numai experiențele sale puteau da rezultate, un cercetător care să contribuie la crearea fenomenelor PSI? Dacă experiențele sale se dovedesc de neacceptat, cum să rezolvăm problema? De la moartea lui Charles Honorton, lucrările sale sînt continuate la Universitatea din Edinburgh. Este încă prea devreme pentru a spune dacă vor fi încununate de succes. Dacă așa va fi, putem spera să determinăm motivul pentru care metoda sa conduce la asemenea rezultate, dacă la origine stau fenomenele PSI sau artefacte. În caz de eșec, nu vom ști niciodată de ce reușita experiențelor sale era atît de mare.

Care este viitorul parapsihologiei?

Două puncte de vedere contrare se impun, după părerea noastră. Avînd în vedere istoria parapsihologiei, observăm că în fiecare deceniu se produce un salt, apare o metodă nouă: experiențele lui Soal în anii '50, experiențele de telepatie în vis din anii '60, generalizarea ganzfeld-ului în anii '70, meta-analiza în anii '80. După cîțiva ani sau chiar decenii, metodele sau rezultatele sînt abandonate, cîteodată considerate frauduloase. Deja se consideră că unele dintre rezultatele aplicării ganzfeld-ului pun probleme. Probabil că parapsihologia este menită să producă fără încetare noi artefacte, a căror descoperire necesită decenii întregi. Considerată dintr-un punct de vedere mai optimist, parapsihologia a ajuns, fără îndoială, într-o eră nouă. Metodele folosite fac acum posibilă izolarea semnalului – oricît de slab ar fi –, a zgomotului ce însoțește procedura și găsirea locului unde "se ascunde" PSI-ul. În ceea ce ne privește, sîntem mai degrabă pesimiști, în ansamblu, fără a regreta participarea noastră la aceste lucrări. Parapsihologia este un subiect fascinant, oricare ar fi adevărul care se ascunde în spatele controversatelor sale afirmații.

Discuții asupra meta-analizei

Să ne oprim asupra controverselor dintre Charles Honorton și Ray Hyman în problema

meta-analizei experiențelor ganzfeld. Chiar dacă au meta-analizat date identice, cei doi au ajuns la concluzii diferite, arătând astfel cât de greu se poate cădea de acord pe criterii fixe. În 1986, ei sfârșiseră prin a avea aceeași părere asupra următorului punct: exista un rezultat de ansamblu semnificativ în baza de date, ce nu putea fi atribuit nici selecției datelor, nici multiplicității analizelor. Existau, de asemenea, puncte de dezacord precise. Pentru Hyman, rezultatele probabilității se datorau unei randomizări defectuoase. Honorton, dimpotrivă, nu vedea nici o legătură între rezultatele studiului și calitatea randomizării.

În ceea ce ne privește, ne-am interesat de această problemă după ce am vizitat laboratorul lui Carl Sargent. Acesta a condus nouă din cele 16 studii meta-analizate, studii care au dat cel mai bun rezultat, imediat după cele cinci studii ale lui Honorton. În cursul vizitei, am putut constata că procedura de randomizare era deosebit de complexă și fastidioasă. Nu numai că era susceptibilă să inducă erori, ci chiar le producea. Șapte dintre studiile lui Sargent utilizau această procedură. În meta-analiza sa, Honorton a considerat corectă procedura randomizării celor nouă studii. Am refăcut calculele lui Honorton considerând, de această dată, cele șapte studii incorecte și am găsit o corelație semnificativă între procedura de randomizare și rezultatul obținut, asemenea lui Hyman.

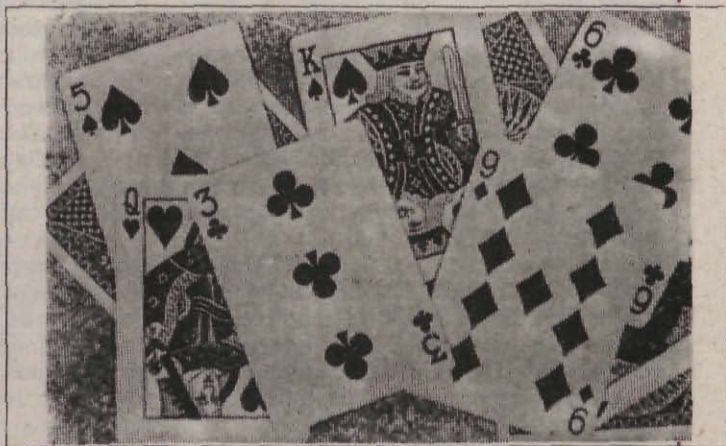
Această constatare sugerează că există o corelație între rezultate și partea de eroare; Hyman avea deci dreptate în această privință. Aceasta nu este totuși valabil și pentru numeroase alte puncte de dezacord între cei doi. Mai mult decât atât, în meta-analizele ce au urmat, existența unei asemenea corelații nu este deloc evidentă. Cu toate acestea, o astfel de "analiză a analizei" arată cât de important este să se cadă de acord asupra clasificării studiilor și asupra identificării surselor de eroare. Ea relevă, de asemenea, faptul că, uneori, informația decisivă poate fi obținută urmărind mai degrabă pe viu experiențele decât citind protocoalele lor. Acesta este însă un lucru dificil.

Ar putea oare fi rezultatele meta-analizelor în mod fundamental valide, fără să releve, cu toate acestea, PSI-ul? Rezultatele procedurii de verificare par să infirme această ipoteză; de exemplu, dacă nu există o corelație pozitivă între rezultat și numărul de erori posibile, cu greu se pot atribui rezultatele unei izolări senzoriale insuficiente, unei fraude a subiectului sau altor erori. În același timp, este vorba despre surse de erori mai greu de depistat.

Puterile premonitorii

Cereți unui prieten să scoată așii dintr-un pachet de cărți de joc. Notați apoi ordinea în care, după părerea dv., se vor prezenta cele 48 de cărți rămase, după ce au fost amestecate.

Cereți prietenului să amestece cărțile, apoi să le întoarcă, una după alta. Comparați cărțile cu ce ați ghicit. Hazardul vă dă un răspuns corect. Două răspunsuri corecte sau mai multe corespund unei probabilități de 0,25, ceea ce nu e prea semnificativ în statistică. Dincolo de patru răspunsuri corecte, șansele de a obține acest rezultat prin simplu hazard sînt de ordinul a 0,02.

Experiențele PSI controlate

Criticii reproșează adesea parapsihologiei, ale cărei mijloace experimentale se apropie deseori de cele ale psihologiei experimentale, că face prea puțin apel la grupurile de control. Ce este un grup de control?

Să ne imaginăm o experiență de telepatie. Subiecții trebuie să primească imagini

transmise de emițători. În timp ce într-un prim grup de subiecți, numit grup experimental, emițătorii privesc efectiv o imagine pe care vor încerca să o trimită receptorului aflat într-o altă cameră, în grupul de control emițătorii nu privesc nici o țintă, deci tot ceea ce receptorii și-ar putea imagina că primesc nu ar avea nimic de-a face cu o procedură oarecare.

Compararea rezultatelor grupului de control și ale celui experimental ne permite să observăm dacă acesta din urmă a realizat o detașare semnificativă. Din momentul în care nu mai recurgem la grupuri de control, cum putem ști dacă efectul constatat se datorează procedurii experimentale sau altui motiv? La această critică, parapsihologii răspund adesea că este imposibil să utilizezi un grup de control în cadrul unei experiențe de telepatie. Dacă emițătorii din grupul experimental privesc țintele, în timp ce nici un emițător din grupul de control nu le privește, subiecții acestui grup ar putea totuși percepe informația prin clarviziune. După părerea lor, această posibilitate nu permite utilizarea unui grup de control. De fiecare dată când au fost utilizate, meta-analizele realizate pe baza rezultatelor lor au arătat devieri prin raportare la hazard, ca în grupele experimentale. Dar meta-analiza permite rezolva-

GOYA:

Somnul rațiunii naște monștrii

rea acestei probleme. Comparând diversele serii de experiențe, acestea ne permit să cunoaștem amploarea fenomenului pe care îl vizăm, dându-ne, de exemplu, procentul de reușită prin telepatie prin raportare la clarviziune. Putem deci să stabilim un mai bun protocol de control. Să încercăm să ne imaginăm care ar fi rezultatul. Într-o experiență de tip ganzfeld, imaginea țintei este aleasă dintr-o serie de patru imagini. Sarcina subiectului constă, pe baza a ceea ce a resimțit în timpul ganzfeld-ului, să desemneze imaginea bună dintre cele patru imagini propuse. Probabilitatea de reușită este de 25%. Bazându-se pe meta-analiză, Rosenthal a estimat că pentru experiențele de ganzfeld, șansele de reușită atingeau aproximativ 33%, ceea ce este vizibil superior probabilității de 25%. Aceasta înseamnă că un dispozitiv de control este posibil în ganzfeld, chiar dacă nimeni nu a văzut ținta, în nici unul din stadiile experienței, pentru a evita fenomenul de "telepatie parazită" între anumite persoane (care ar fi putut vedea țintele dar care nu sînt emițători) și unii dintre subiecții grupului de control. S-ar putea pretinde că rămîne posibilă clarviziunea; aceasta nu contează însă prea mult, întrucît clarviziunea nu dă niciodată rezultate de ordinul a 33%. Ne putem deci aștepta ca, în cadrul unei experiențe ganzfeld concepută cu atenție, cu un număr de subiecți suficient de mare, reușita să se apropie de 33% pentru grupurile experimentale și puțin mai mult de 25% pentru grupurile de control. Meta-analizele aduc, după părerea noastră, garanții suplimentare, și sperăm că experiențele viitoare vor ține seama de aceasta.

Destindeți-vă

Sînteți întins confortabil, ochii vi se scaldă într-o lumină blîndă și omogenă, urechile vă sînt invadate de un zgomot alb. Vă aflați astfel în condițiile ideale pentru a primi "mesaje telepatice". Această tehnică de izolare senzorială, cunoscută sub numele de "ganzfeld", este cea mai utilizată astăzi pentru a încerca producerea manifestărilor paranormale. ■

*Traducere și adaptare:
RADU GĂRMACEA,
student, Universitatea București*

In mod cu totul paradoxal, cei mai mulți dintre psihologi (și, în special, dintre confracții noștri români) rămân într-o atitudine ambiguă, dacă nu detașată și nonimplicativă, atunci când sînt abordate problemele paranormalului, ca și cum pregătirea lor academică "s-ar macula" ori s-ar discredită prin orice tentativă de a se apropia, înțelege, evalua, explica și teoretiza fenomenologia acestui domeniu de vîrf, care a încetat de cîtva timp să mai fie, în ciuda scepticilor, doar o "pseudostiință".

Studii, cercetări interdisciplinare și activitatea mai mult sau mai puțin secretă a unor laboratoare specializate acreditează

ționale (energetice, naturiste) etc. reușesc, prin experimentarea autodezvoltării, bazată pe actualizarea potențialului autocreator și vindecător (biologic, mintal și transpersonal), să trăiască nemijlocit unele experiențe ce **integrează sfera paranormalului**, în mod firesc, **în deplină continuitate cu psihismul uman**.

Experiențele PSI, ca și experiențele transpersonale ne oferă o viziune completă asupra resurselor și capacităților evolutive ale psihicului uman spiritualizat, ceea ce presupune **deblocare, orientare și dezvoltare** în sensul lărgirii cîmpului conștiinței, deci, implicit, de transmutație și creștere a

PSIHOLOGII și PARAPSIHOLOGIA

pe zi ce trece cunoașterea fenomenelor și capacităților extrasenzoriale, bioenergetice și de biocontrol". Actualmente, se acordă largi și promițătoare perspective cercetării, înțelegerii, validării experimentale, controlabilității și, mai ales, dezvoltării acestor supraproperformanțe ale mintalului, ca și antrenamentelor dirijate (prin diverse "psihotehnici") sau evaluării fenomenelor spontane, atunci când se identifică la anumiți subiecți senzitivi.

Pe de altă parte, inițiați și practicanți autentici ai unor tehnici de meditație, de inspirație orientală (tibetană, hindusobudiste din cadrul sistemelor Yoga, Zen, practici taoiste) sau ai medicinei neconven-

ționalității actului de cunoaștere, de comunicare și acțiune asupra sieși și realității. Fenomenele considerate "paranormale" nu sînt nici inexplicabile și nici înșelătoare, cîtă vreme admitem să deblocăm și să evaluăm **capacitățile energo-informaționale nelimitate ale ființei umane**. În ele se află încifrat, de altfel, și **sensul evoluției omului – autodezvoltarea, autodepășirea, transpersonalizarea**.

Cunoașterea, comunicarea și acțiunea paranormală nu pot fi concepute însă în afara dezvoltării morale și spirituale. Nimic mai firesc și mai natural decît întîlnirea definitivă dintre știință, religie și filozofie, decît interferența lor pe același drum al devenirii umane. "A fi sau, mai degrabă, a deveni om, înseamnă a fi religios" sublinia M. Eliade în *Nostalgia originilor* (Ed. Humanitas, 1994, p. 6). "Homo sapiens" este simultan "Homo religiosus" și tinde astăzi către "Homo noeticus" (omul transformat, unificat, supraproformant, transpersonalizat). Noua psihologie holistă și fizica modernă vin să confirme astăzi și să

* Recomandăm cititorului mai puțin avizat să consulte cel puțin lucrarea de excepție a dr. în chimie Adrian Pătruț, *De la normal la paranormal*, vol. I și II, Ed. Dacia și Ed. Sincron, 1991 și 1992 (primul tratat complet și riguros științific apărut în România), precum și lucrările lui E. Celan, I. Mămulaș etc. Pentru unele clarificări conceptuale *Enciclopedia fenomenelor paranormale*, autor Brian Inglis (Ed. Valdo, 1993) poate fi un reper.

reactualizeze adevăruri mult milenare cuprinse în textele sacre, în tradițiile spirituale, atât orientale cât și occidentale. Iar ceea ce astăzi capătă eticheta de "parapsihologic" este inclus cu naturalețe în eforturile de spiritualizare, dezvoltare și transformare a psihologiei umane după "modelul prototipului divin", indiferent cărei tradiții filozofico-religioase i-ar aparține. Teoriile moderne ale fizicii (Heisenberg și discipolul său F. Capra) și ale neurofiziologiei (K. Pribram – autor, alături de fizicianul D. Bohm, al teoriei holografice) confirmă relația de complementaritate dintre fenomenele parapsihologice și metoda științifică.

Știința lipsită de sens spiritual este doar "o capcană a orgoliului", iar exclusivismul raționalistic (dogmatismul căii carteziene în cunoaștere) reușește să îndepărteze omul de adevărata cunoaștere. Tot așa după cum, la polul opus, calea experienței strict individuale, intuitive sau exclusiv introspective, poate rupe firul comunicării și înțelegerii cu ceilalți.

Aceasta nu înseamnă însă că experiența paranormală – ca performanță de vîrf, neuzuală și, uneori, imprezizibilă și nereproductibilă sau repetabilă în anumite perioade și condiții psihospirituale, ca și experiența transpersonală, ca mutație a conștiinței în supraconștiință cu valențe autovindecătoare și transintegrative (trăirea fuziunii mistice fiind o expresie limitată în acest sens) – ar trebui plasată sub semnul incertitudinii.

Atitudinile psihologilor, ca și ale altor oameni de știință, față de paranormal sînt însă diverse: de la ignorare, negare și minimalizare pînă la discreditare, ostilitate și acuzații de escrocherie, naivitate și ignoranță, de la pretenții ostentative de repetare, provocare și măsurare a fenomenelor

pînă la jena de a nu fi discreditat, bănuț de naivitate, superficialitate sau o suspectă apetență pentru spectaculos și mister. Într-un cuvînt, teama de a nu fi considerați lipsiți de seriozitate îi plasează pe unii psihologi pozitiviști și dogmatici într-o poziție de expectativă prudentă sau evitare ostilă a oricărei preocupări ce ar putea avea tangențe cu parapsihologicul. Desigur, asemenea atitudini sînt simptomatice în general la oamenii de știință cu o anumită formație limitativă și ele semnalează blocaje

și rezistențe stereotipe, dacă nu chiar ignoranță, în orice caz un marcat disconfort în raporturile cu Ego-ul, care se poate dintr-o dată percepe ca insuficient și incapabil să discearnă rapid și eficient între real și posibil, între cert și incert, între fals și adevăr. Fără îndoială, recunoașterea propriilor limite în cunoaștere, pentru mulți oameni ce pretind a le ști "pe toate" și a avea explicații și soluții "la tot" ar presupune un salt spiritual și o gîndire relativistă, sistemică, integratoare, deschisă. Aceasta ar echivala însă cu maturi-

tatea cognitivă și afectivă, care nu corelează totdeauna nici cu numărul diplomelor academice și nici cu popularitatea și soliditatea poziției sociale.

Desigur, este posibilă și atitudinea de sens opus: excesiva credulitate și o teamă nelămurită care opacizează filtrul informației și transformă persoana într-un captator necritic de "informație parapsihologică". Ea poate fi supusă unei inevitabile manipulari informaționale în plan afectiv, uneori cu impact negativ în exacerbarea fragilităților psihopatologice. Această atitudine este proprie mai ales acelor persoane imature, aflate în impas spiritual și existențial, complet nepregătite să recepteze constructiv "informația despre paranormal" și care adesea devin "victime" ale unor persoane

BRIAN INGLIS

ENCICLOPEDIA FENOMENELOR PARANORMALE

inteligente, dar amorale, autointitulate extrasenzori, telepați sau, mai ales, "vindecători" de ocazie, dacă nu chiar ale unor "inductori predelirați" cu succes la "public" (frecvent bolnavi psihici netratați sau bine tolerați în comunitate pentru un oarecare farmec și mister personal, nefiind totdeauna etichetați ca paralogici sau bolnavi). Cu atât mai mult, neimplicarea specialiștilor (psihologi, psihiatri) care pot diferenția avizat între fenomenul psihopatologic și cel paranormal, ni se pare regretabilă, într-un domeniu care naște atâtea atitudini diverse, atât în cazul specialiștilor, cât și al profanilor. Prin această neimplicare în cercetarea fenomenelor paranormale sau, cel mult, prin păstrarea unei distanțe prudente și "autoprotectoare" față de un domeniu care prin natura fenomenologiei sale le aparține, psihologii, psihopatologii, psihoterapeuții și psihiatri deschid cale liberă pseudoteoretizărilor și, mai ales, acțiunilor pseudo-paranormale ale unor grupuri de veleitari. Acești "investiți și treziți" peste noapte, autointitulați "bioenergoterapeuți" (cu sau fără diplomă) ori profesori de yoga cu, dar mai ales fără, maeștri autentici, sau alți practicieni cu pretenții transformiste, discreditează prin incompetența sau inautenticitatea pregătirii lor psihospirituale, din păcate, seriozitatea incontestabilă a practicilor spirituale străvechi, dar mereu actuale și necesare în evoluția omului modern. Și dacă nu psihologii, medicii, biologii și biofizicienii, ca și practicanții de yoga sau alte metode contemporane de terapii personale și transformiste își vor fi asumat cu responsabilitate cercetarea experiențelor și fenomenelor paranormale, să nu ne mire că vom găsi în schimb ingineri, fizicieni, chimiști, jurnaliști sau "bioenergeticieni vindecători" investiți total în studiul unor fenomene, pentru a căror înțelegere le-ar trebui totuși conceptele de bază ale psihologiei normale și patologice. Aceaste s-ar impune pentru a nu comite regretabile confuzii în evaluarea, etichetarea și chiar studiul experimental al unor fenomene excepționale, dar care în esența lor sînt totuși psihospirituale. Desigur, nu excludem posibilitatea ca preocuparea și înțelegerea unor specialiști mai puțin familiarizați cu "miracolele psihismului uman" să fie uneori foarte aproape de realitate, dar erorile de "manipulare și interpretare a informației etichetate drept parapsihologică" pot fi mult mai frecvente în cazul omului de știință

neabilitat cu formație psihologică și spirituală. O consecință directă ar fi riscul unor reacții emoționale disproporționate, marginal psihopatologice la publicul tînăr sau vîrstnic, neavizat și avid de spectaculos, vindecare miraculoasă și "puteri PSI", care trebuie avut în vedere.

Și nu întîmplător, din toate timpurile, fenomenul paranormal a făcut mai mult obiectul de studiu al unor elite spirituale, al practicilor secrete transmise de la maestru la discipol, al oamenilor de știință taxați drept exotici sau excentrici, ceea ce inevitabil l-a condamnat să rămîna mai mult în sfera esotericului, de unde și discreditarea sa de către unii așa-zîși "scientiști". Cu toate acestea, el rămîne o realitate incontestabilă, iar domeniul fenomenelor PSI, chiar dacă nu se recunoaște și nu se pretinde, intră totuși în sfera de preocupări a psihologilor, psihopatologilor și terapeuților cu largi conexiuni în medicină, biofizică și sistemele și practicile religioase diverse. Diletantismul în abordarea fenomenelor parapsihologice poate fi pe cît de tentant, pe atît de periculos.

Desigur, nu insinuăm aici că "diploma" de psiholog ar garanta existența unor cunoștințe și posibilități de cercetare în domeniul parapsihologiei și, cu atît mai puțin, prezența unor aptitudini și capacități PSI (acestea necorelînd cu profesia, ci cu nivelul de evoluție al stărilor conștiinței, cu "trezirea" psihospirituală). Rămînem însă la convingerea că psihologii sînt cei mai pregătiți să se deschidă înțelegerii, teoretizării și aplicativității acestui domeniu (deocamdată) de cercetare. Pentru aceasta, formația lor universitară actuală ar trebui să includă și cele mai vechi și mai noi cunoștințe teoretice acumulate cu privire la paranormal, cîtă vreme fenomenul paranormal este în directă continuitate cu psihismul uman, cu legile sistemice ale funcționării sale în lume și cu lumea. Parapsihologicul este, în fond, expresia supra-normalului actualizat și a transpersonalului autovindecător și ni se pare, ca psihologi, că ar fi lipsit de sens să-l eludăm, să-l prezervăm în exclusivitate altora (fie ei inițiați sau doar veleitari), să-l ignorăm (pură comoditate?) și – mai grav – să-l negăm. ■

Prof. dr. NICOLAE MITROFAN,
Universitatea București

Henri Broch, fizician, profesor la Universitatea din Nisa și membru activ în Comitetul de investigare științifică a aserțiunilor paranormale, oferă un premiu de un milion de franci francezi celui care va putea să demonstreze că are calități paranormale. Nimeni nu s-a prezentat încă. Aviz amatorilor!

În total acord cu avertismentul profesorului francez, consider că ceea ce s-a întâmplat în România după decembrie '89 – înflorirea credinței în paranormal – ne îndepărtează de cultura europeană, care “a produs pentru prima oară o știință ca și cunoașterea factuală orientată spre reprezentarea cauzelor eficiente, cu caracter de lege, exprimabile matematic și pusă în serviciul rezolvării de probleme tehnice, al controlării și metamorfozării lucrurilor” (Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995, pag. 36). Prin Kepler, Galilei și Newton a prins contur **știința modernă a naturii**, parte inconfundabilă a culturii europene, care a fost “ex-

STATUTUL ȘTIINȚIFIC CONTROVERSAT AL PARAPSIHOLOGIEI

Pseudoștiințele nu reprezintă “deșeuri inofensive sau reciclabile, pentru consumul celor mulți. Ele sînt, din contră, veritabile virusuri intelectuale, putînd provoca stricăciuni ireparabile”. L-am citat pe Henri Broch, care, într-un articol foarte convingător, “La physique des miracles” (*Sciences et avenir*, iunie 1995), atrage atenția asupra disfuncțiilor sociale ale paraștiințelor.

portată” și acceptată pe întreaga noastră planetă. Știința modernă are ca fundament metoda și observația fenomenelor, între care încearcă să găsească legături cauzale, corelații de tip cauză-efect, verificate, pe cît posibil, statistico-matematic. Nu acesta este, în esență, cazul parapsihologiei.

Prof. dr. SEPTIMIU CHELCEA,
Universitatea București

Prezentăm în continuare cîteva “miracole” al căror mister este dezvăluit în articolul profesorului Henri Broch.

Puterea credinței...

În cadrul unor reuniuni evanghelice de “tămăduire prin credință”, reverendul Peter Popoff impresiona mulțimea adunată prin puterea sa supranaturală de a identifica persoane întilnite pentru prima oară, spunîndu-le pe nume și descriînd cu amănunte afecțiunile de care, eventual, sufereau. Prin anii 1986-1987, Peter Popoff avea în SUA reputația neștirbită de vindecător cu ajutorul Sfîntului Duh – așa cum declara el însuși. O anchetă condusă de cîțiva oameni de știință americani, sceptici în legătură cu paranormalul, a constatat că tămăduitorul asculta nu “vocea credinței”, ci pe cea a soției sale, doamna Elizabeth Popoff. Cum? Trucul este simplu. Reverendul Popoff purta ascuns în urechea stîngă un aparat de recepție reglat pe frecvența de emisie de 39,17 MHz. Soția sa, împreună cu doi complici se amestecau printre oameni și culegeau discret informații personale chiar de la creduli (numele și prenumele, motivul participării lor la demonstrația de paranormal etc.). Cele aflate erau transmise prozaic – adică prin mijloacele electronice puse la punct de cercetarea științifică – reverendului “înezestrat cu calități parapsihice”, care se oprea, ca din întîmplare, totdeauna în fața persoanelor de lîngă complicii săi.

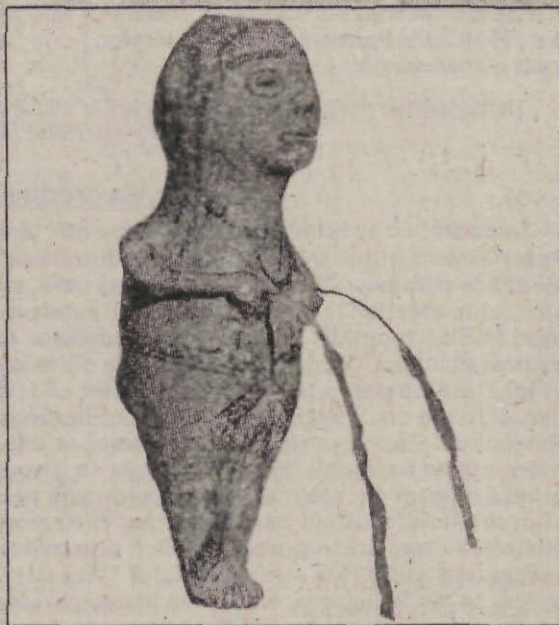
Mersul pe jărat

În biografiile multor sfinți se vorbește de imunitatea lor la foc. Dăm un singur exemplu: se spune că, în secolul al XI-lea, Pierre Aldobrandini umbla pe un "drum de foc". Astăzi el este venerat sub numele de "sfântul Pierre Igneus". Mersul pe jărat nu reprezintă un miracol și nici un truc. Chiar dacă fenomenul nu a putut fi explicat în întregime, s-au emis mai multe ipoteze plauzibile: timpul foarte scurt de contact al piciorului cu solul, izolarea termică a label piciorului prin stratul cornos de sub piele, capacitatea calorifică și slaba conductibilitate termică a materialului incandescent.

Zeița fertilității...

Motie este numele unei mici insule de la extremitatea vestică a Siciliei (Italia). În urma săpăturilor arheologice din 1971 a fost scoasă la iveală o figurină botezată "zeița fertilității". Statueta din pământ ars are o înălțime de 25 cm și o vechime de peste 2 400 de ani. Ea prezintă o particularitate: are practicate trei mici orificii, în cap și în sîni. În timpul ceremoniilor antice, miraculos, începea să țîșnească un lichid din sîniile zeiței-statule. În ce constă misterul? În interior, figurina este goală. Prin orificiul (greu vizibil) din creștetul capului se introducea lichid fierbinte, astupându-se totodată orificiile mamare cu ceară. Pe parcursul desfășurării ritualului, căldura își făcea efectul și... "miracolul" se producea!

acoperirea cu degetele a unui orificiu din toartă sau a altuia, aerul presează astfel încît prin înclinarea amforei va curge vin în loc de apă. Interesant, nu?

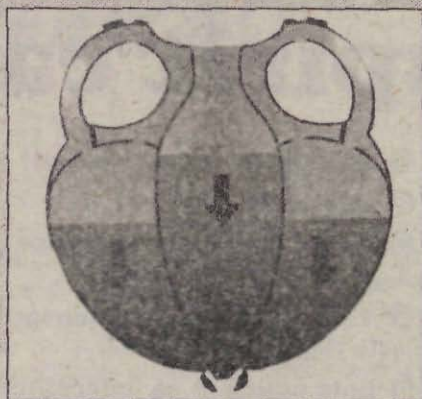
Giulgiul lui Hristos

De-a lungul secolelor, această imagine a fost venerată ca un fenomen miraculos, țesătura fiind considerată giulgiul lui Hristos. În realitate, giulgiul este un produs "made in France" din 1350, realizat de un "artist" care a utilizat pigmenți de oxid de fier și sulfură de mercur, impregnați, probabil, prin frecare. Analiza cu carbon 14 a confirmat vechimea lînțolului din Torino: 1260 - 1390 e.n.

Vase magice

Printre cele mai vechi accesorii trucate utilizate în diferite situații se numără și așa-zisele "vase magice". Unul dintre ele se află la muzeul Allard Pierson (Archeologisch Museum der Universiteit) din Amsterdam (Olanda). Alt vas asemănător, numit "Trik Amphora Rhyton", provenit din aceleași ateliere antice, este expus la celebrul Museum of Fine Arts din Boston (SUA), fondat în 1870.

Cu ajutorul unor astfel de amfore puteau fi turnate în cupe, după dorință, două lichide diferite. În cadrul unor ritualuri, apa putea fi "transformată" în vin... Simplu: vasul are două despărțituri (vezi figura) în care se introduc separat lichidele. Prin

Cartezianismul reprezintă doctrina filozofului francez René Descartes (1596 - 1650) și a adepților săi, caracterizată prin raționalism, eliberarea reflecției filozofice de sub tutela religiei și politicii, ca și prin pledoaria pentru un stil de gândire bazat pe "idei clare și distincte", emblematic pentru cultura franceză și europeană în ansamblu. Pentru a afla dacă sînteți și dv. un adept al acestei doctrine, răspundeți prin DA sau NU la întrebările de mai jos și raportați-vă la interpretarea rezultatelor.

Aveti spirit cartezian ?

- ① Apreciați tot ce este rațional?
- ② Aveți spirit metodic?
- ③ Faceți din știință, în general, o bază solidă de raționament?
- ④ Vi se întîmplă să vă lansați în proiecte vagi și necugetate?
- ⑤ Este suficient să judecați cum trebuie pentru a acționa cum trebuie?
- ⑥ Sînteți cîteodată "victima" pasiunilor dv. și dependent(ă) de acestea?
- ⑦ Căutați întotdeauna adevărul în știință?
- ⑧ Inexplicabilul, ca și fantasticul vă seduc și vă atrag?
- ⑨ Apreciați extremele, disproporțiile, la fel ca și iraționalul în general?
- ⑩ Puneți uneori sub semnul întrebării tot ceea ce este (și pare a fi) rezonabil?

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 1, 2, 3, 5 și 7 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 4, 6, 8, 9 și 10.

Faceți totalul punctelor obținute.

Interpretarea rezultatelor

● Dacă ați obținut 9 sau 10 puncte: sînteți o persoană metodică și foarte rațională. Nimic nu este lăsat la voia întîmplării în metodele de lucru și în gîndurile dv. Aveți cu adevărat spirit cartezian.

● Dacă ați obținut între 6 și 8 puncte: vă place să vă situați pe baze sigure de raționament și acțiune. Nu apreciați deloc aproximațiile.

● Dacă ați obținut între 3 și 5 puncte: sînteți departe de a avea spirit cartezian în sensul literal al cuvîntului. Vă place adesea să vă luați anumite libertăți în ceea ce privește știința, raționalul și metoda.

● Dacă ați obținut mai puțin de 3 puncte: sînteți opusul spiritului cartezian și o știți foarte bine. Hazardul vă seduce și vă atrage. ■

Traducere și adaptare: LIA DECEI

La începutul anilor '80, sociologii **Bernard Dubois** și **Jean-Noel Kapferer** au lansat teoria conform căreia majoritatea contemporanilor noștri nu s-ar deosebi prea mult de oamenii primitivi prin modul lor de a gândi. Progresul științei și tehnicii nu ar fi schimbat nimic, iar noi am fi guvernați și azi de gândirea preștiințifică. Ei ofereau ca probe faptul că "aproape cincisprezece milioane de adulți încă acționează și raționează ca și cum Pământul ar fi centrul Universului" și că "mai mult de douăsprezece milioane de persoane cred în farfuriile zburătoare și în marțieni".

Pseudoștiințele sînt adesea prezentate ca fiind aberații intelectuale. A crede în paranormal ar însemna a crede în ceasul rău sau în zeii primitivi. Dar etnologii ne învață că primitivii gîndesc "cum trebuie" și nu greșit. Ce va fi cu paraștiințele?

radicală, chiar primejdioasă, între partizanii raționalului și ai iraționalului?

Să vedem ce gîndesc etnologii despre Marele partaj. Problema va fi repede rezolvată: etnologii nu mai cred în existența acestuia. Fie că este vorba de o gîndire numită "primitivă" sau despre superstiții, etnologii au observat că atît una, cît și celelalte sînt rezultatul unei iluzii de optică intelectuală. Să le examinăm.

Antropologul britanic **Jack Goody** ne reamintește că sociologii, etnologii și istoricii se îndoiesc din ce în ce mai mult "că recursul la împărțiri dihotomice

Marele partaj:

ȘTIINȚĂ - PARAȘTIINȚĂ

Bernard Dubois și Jean-Noel Kapferer nu sînt singurii care au observat persistența sau reîntoarcerea la o gîndire prelogică. De mai mulți ani, numeroși autori ne atrag atenția asupra unor fapte care, după părerea lor, demonstrează locul tot mai important și îngrijorător ocupat în societatea noastră de gîndirea magică, aceasta fiind "încarnată" de preferință în paraștiințe. Farfuriile zburătoare și alte credințe paranormale ar fi oare ultimul avatar al unei forme de gîndire arhaică, împotriva căreia știința și tehnica nu au încetat să lupte? Civilizația nu ar fi decît o spoială, care maschează cu greu persistența rădăcinilor noastre în lumea primitivă?

Ce răspunsuri se pot da imediat ce aceste întrebări se confruntă cu rezultatele etnologiei? Ce trebuie să gîndim despre aceste analize care, confruntînd paraștiințele cu Marele partaj al etnologului, diagnostichează o diferență de gîndire

este pertinent atunci cînd îți propui să studiezi dezvoltarea formelor de cunoaștere, diferențele dintre modurile de a gîndi, progresele cunoașterii". El însuși declară că nu a observat niciodată, în cursul muncii sale de etnolog, diferențe profunde între formele de gîndire tradițională și cea științifică. În spatele situațiilor în care alții ar fi putut bănui prezența unor forme diferite de gîndire, Goody nu a descoperit decît o înlănțuire de mici cauze materiale care, desigur, puteau avea consecințe deloc de neglijat, dar care nu trebuiau să fie ele însele enorme. El a arătat astfel, într-o manieră convingătoare, cum scrierea și toate formele de organizare a urmelor și cunoștințelor au furnizat explicații mult mai puternice ca Marele partaj între gîndirea sălbatică și gîndirea "domestică". Istoricii au ajuns la aceleași concluzii în legătură cu credințele populare și superstițiile. Folcloriștii secolului trecut credeau în existența unor anumite

"Domesticirea" gândirii sălbatice

Imaginați-vă că trăiți într-o societate fără scriere, în care simpla posibilitate de a lua note pentru a-ți reaminti ceva, întocmirea unor liste pentru a clasa informațiile și, a fortiori, de a tipări și difuza ar fi lucruri imposibile. Credeți că ați putea, fie și pentru un moment, să arătați modern, occidental, om de știință? Iată ceea ce ne propune antropologul britanic Jack Goody în cartea sa *Rațiunea grafică și în articolele reunite sub titlul Între oralitate și scriere*. Lucrările sale se află la originea unei profunde și originale reînnoiri a concepțiilor gândirii sălbatice și a mijloacelor de "domesticire" a acesteia, pe scurt, de transformare a ei în gândire științifică. Jack Goody propune să se înlocuiască credința în Marele partaj, care presupune existența unor deosebiri profunde între manierele științifice și primitive de a gândi, prin examinarea amănunțită a procedeelelor materiale care au condus la gândirea științifică. Jack Goody a detectat un loc privilegiat de trecere în Mesopotamia în momentul inventării scrierii. În loc să caute cu obstinație diferențe în circumvoluțiunile creierului, Jack Goody ne sugerează să ne imaginăm diferențele dintre o societate care posedă scrierea și o societate lipsită de aceasta. Este imposibil să îndeplinești anumite operații numite "de gândire" fără suportul scrierii. Fără scriere, fără uneltele care permit lăsarea de urme, este imposibil să clasezi, să arhivezi, să transmiți operațiile mintale care caracterizează gândirea științifică. În *Între oralitate și scriere*, Jack Goody revine mai ales asupra apariției gândirii științifice și a combaterii (cu motive temeinice) a magiei în Grecia antică. Scrierea nu explică totul, bineînțeles, și nu ar trebui uitate alte invenții care, înainte și după aceasta, au săpat prăpastia între culturi.

credește populare, istoricii contemporani nu mai cred în ele. Marele partaj nu mabs există deci. El s-a dizolvat într-o multitudine de mici diferențe care se explică nu prin recurgerea la forme de gândire, ci prin diferențe de ordin material în felul de a percepe lumea.

Acest Mare partaj între civilizații, dispărut, are vreo șansă să existe totuși, sub forma paraștiințelor, în sînul civilizației noastre? Lichidarea deosebirii între sălbatic și civilizat, între savant și omul de rînd ne autorizează să afirmăm sfîrșitul altor deosebiri, între rațional și irațional, știință și paraștiință? Diferențele nu există oare, la urma urmelor? Nu se poate nega respingerea anumitor discipline, cum ar fi, de exemplu, parapsihologia, dubiul pe care îl suscită ea. Rămîne să ne punem de acord în continuare cu rațiunile acestui dubiu, să ne înțelegem asupra naturii diferențelor. Este legată de iraționalitatea spiritelor? Pentru a vedea aceasta, să examinăm controversesele asupra paraștiințelor.

Mai mulți sociologi și istorici ai științei au studiat anumite paraștiințe, întrebîndu-se dacă ele corespund practicilor antiștiințifice denunțate de către epistemologi. **Harry Collins** și **Trevor Pinch** au analizat controversesele în legătură cu parapsihologia, disciplină adesea stigmatizată de raționaliști ca fiind exemplul întoarcerii deghizate la ocultism. Concluzia lor se află chiar în titlul unuia dintre articolele publicate de ei: "În parapsihologie nu se petrece nimic neștiințific".

Alte analize arată că, cu ajutorul practicii științifice, paraștiințele - parapsihologia, ufologia sau criptozoologia - s-ar încadra mai degrabă în domeniul științificului. După părerea lui **Michel Meurger**, "vinătorii lui Yeti" și ai monștrilor lacuștri ar avea aceeași tendință de a face prea mult, de a vedea animale ignorate de zoologie acolo unde nu este vorba decît de cultură. Demni urmași ai Epocii luminilor, ei nu pot tolera faptul că subzistă urme de cultură lipsite de fapte naturale; atît este de înrădăcinată la ei ideea că știința nu progresează decît eradicînd lumea de orice reprezentare superstițioasă.

Această atitudine ar duce paraștiințele la o supralicitare de dovezi. **Bruno Latour**

a analizat această situație: pentru el, adepții paraștiințelor cred ceea ce spune epistemologia despre științe, în timp ce oamenii de știință se fac că cred. Faceți ce spun, nu ce fac, aceasta ar fi devisa omului de știință. În vreme ce adeptul paraștiințelor, în puritatea sa, ar trebui să facă ce spune. Rezultatul: pe de o parte, adepților paraștiințelor nu li se poate reproșa nimic în ceea ce privește doctrina, dar sînt total ineficienți în practică. Pe de altă parte, oamenii de știință sînt niște bricoleuri infami care nu prea respectă metoda științifică descrisă în manuale, dar produc, în cele din urmă, fapte științifice. Dar toate paraștiințele intră în acest cadru? Sînt toate scientiste?

În teza sa, consacrată dezbaterilor din mass-media în jurul paraștiințelor, Marianne Doury le distinge pe acelea care, ca ufologia, se îngrijesc mai ales de acumularea dovezilor, de cele care, ca "manjiile" sau medicinile paralele, se preocupă înainte de orice de eficacitate (asta merge, asta se vindecă). Poate că Marele partaj se poate face aici între cele care trimit la practicile divinatorii și terapeutice ale unei alte epoci și cele care se încapățînează să dovedească existența obiectului lor. Apare o nouă problemă: multe discipline considerate științifice întrețin relații uneori strînse cu paraștiințele nonscientiste. Văzînd legătura intimă dintre homeopatie și alopatie, te poți întreba dacă trasarea unei linii despărțitoare între medicina paralele și știință nu riscă, pe termen lung, să excludă medicina dintre științe.

Problema se agravează în legătură cu anumite discipline, aflate între medicină și psihiatrie, cum ar fi psihanaliza. Epistemologul Mario Bunge consideră, de exemplu, că psihanaliza este cea mai periculoasă dintre paraștiințe, mai mult ca parapsihologia. Acest

exces al lui Mario Bunge deschide un alt punct de vedere: așa cum există diferite forme de paraștiințe, există nu numai o știință, ci științe extrem de variate. De ce să încerci să separi științele și paraștiințele dacă nu pot fi definite caracterele comune fiecărui dintre aceste ansambluri? Ce concluzii să tragi din critica Marelui partaj?

Nu este într-adevăr neliniștitor faptul că unii dintre contemporanii noștri cred în atîtea lucruri "care nu există" și că sînt, în același timp, atît de ignorați în ceea ce privește descoperirile științifice? Iată o întrebare dublă, care solicită două răspunsuri: primul în legătură cu credința, al doilea legat de ignoranță. Mai întîi, anumiți antropologi propun să "nu mai credem în credință", după formula lui Bruno Latour. Ce înseamnă asta? Sub această formulare lapidară se află mai multe constatări. Pentru a crede în credință, trebuie să crezi în științe. Trebuie să crezi în două elemente de neatin: primul, știința, din pricina incredibilei devoțiuni care i se acordă; al doilea, paraștiința, deoarece este lovită de infamie. Dar sociologii care

s-au interesat de această știință, obiect de venerație, au descris modurile în care este construită. Urmînd etapele acestei construcții, au văzut că noțiunea de credință a fost invocată de oamenii de știință la fiecare dată cînd a fost vorba să se demonească ceea ce era exterior laboratorului lor și mai ales universului științific. Credințele sînt pentru științe ceea ce barbarii erau pentru greci.

Paralela este departe de a fi gratuită, căci elenistul **G.E.R. Lloyd** ne spune că în spatele noțiunii de magie se găsesc așa-numiții "magoi" care desemnau mai întîi un trib distinct, străin de cetatea greacă. Dar, spre secolul al V-lea î.e.n., cuvîntul "magos" a căpătat un sens peiorativ, apropiat de sensul modern al cuvîntului mag. Bizareria nu există decît raportată la un anumit punct de vedere, erijat în cadru de referință. Dacă se ajunge la contestarea lui, s-a terminat cu barbarii, "magoii", magicienii și credulii. Credința, cum o amintește și etnologul **G. Lenclud**, este întotdeauna cea a celui alt. Noțiunea de credință nu descrie, nu explică, ea denunță, exclude.

A doua problemă este cea a ignoranței contemporanilor noștri în materie de știință. Într-un număr recent al revistei *Diogene* (169, 1995), istoricul **Bernadette Bensaude-Vincent** propune reformularea problemei ignoranței: "Viziunii tradiționale a unei mase de ignoranți exteriori activității științifice nu ar putea să i se opună ideea că ignoranții sînt actorii întreprinderii științifice? Imaginii clasice a unei dorințe de a ști nu i s-ar putea substitui cea a unei ignoranțe voluntare sau dorințe de a nu ști?". Sociologul **Michel Callon** reamintește, la rîndul său: "Nu există cunoaștere dezinteresată. Ignoranța nu este obscurantism, irațional, este o formă activă de rezistență. Dacă ignor totul în legătură cu legile care guvernează cursul planetelor și astrelor, o fac pentru a păstra cunoștințele de care am nevoie pentru a stăpîni situațiile în care am fost plasat. Nu există cunoaștere abstractă, ruptă de tot; societatea nu este o școală mare în care fiecare cetățean ar trebui să poată recita, atunci cînd i se cere, o lecție pe care alții au scris-o în locul său. Ce

știți despre ceea ce știm și despre ceea ce facem?, întrebă tehnostucturile averse de recunoștință. Puține lucruri, răspund elevii agasați, căci avem alte lucruri de făcut". Eradicarea Marelui partaj nu exclude oare critica din enunțurile paraștiințifice? Nu adoptă oare, printr-o critică excesivă la adresa științelor, o atitudine antiștiințifică? Nu, tocmai acest lucru nu se întîmplă. Mai întîi, critica vizează nu numai științele, ci și un anumit discurs epistemologic care atribuie științelor o gîndire "superioară". Forța analizelor citate vine din faptul că ele nu se mulțumesc să inverseze tendința: a favoriza paraștiințele după ce a favorizat științele. Ele nu se opresc numai la denunțarea denunțurilor.

Nu este vorba numai de a observa că literații, inginerii, oamenii de știință (sau sociologii) aveau (și au încă) concepții învechite în legătură cu cultura de masă și diversele "obiectii la știință", cum ar fi paraștiințele. Este vorba mai degrabă de a înțelege și a explica originea și formarea unor asemenea împărțiri. A acoperi denunțurile lor cu ale noastre ar confirma cadrul "analizei" de care s-au folosit ei înșiși împotriva paraștiințelor, fără ca cineva să avanseze măcar cu un centimetru în înțelegerea unei probleme.

Astfel, superstiția și gîndirea irațională nu aduc prea multe explicații convingătoare ale paraștiințelor, la fel cum raționalitatea și gîndirea științifică nu definesc complet științele. În loc să credem în subtile mecanisme cerebrale pe care le împărtășesc cei care "gîndesc greșit" și cei care "gîndesc cum trebuie", mai bine să descriem operațiile efectuate atît de unii, cît și de ceilalți, fie că sînt obiectul laudelor sau al denunțurilor. ■

Traducere și adaptare: LIA DECEI

(După PIERRE LAGRANGE,
cercetător, Centre de sociologie de
l'innovation de l'Ecole des mines, Paris,
"Le Grand partage",
în *Sciences et avenir*,
iunie 1995)

Nu toate experiențele sînt știință, nu toate faptele fac obiectul științei, nu toate reflecțiile asupra faptelor sînt știință, chiar dacă raționamentul își are locul său; nu toate elementele semnificative, concepute sau percepute, plecînd de la fapte sau de la reflecții, sînt știință. Nu tot ceea ce constituie experiența noastră trebuie să fie transformat în știință. Experiența subiectivă reprezintă ceva cît se poate de real, ca trăit existențial; impresiile resimțite pot fi mai bogate decît faptele materiale cărora le corespund; a le trăi și

aici fizica va constitui principala instanță de referință, iar partizanii paraștiințelor vor propune o modificare pentru a rezerva un loc pentru acțiuni psihofizice. Ei vor căuta deci în fizică defectul de curasă, pe unde ar putea să fie înserate, după ei, asemenea acțiuni.

Paranormalul are deci ambiția de a se plasa pe terenul științei: această apartenență i-ar da legitimitatea de a se afirma ca real, ar putea pierde astfel ambiguitatea legată de denumirea sa, în acest spațiu intermediar al existentului și nor-

Crepusul magicienilor

a le analiza rațional sînt două lucruri distincte. Se poate spune același lucru despre anumite procese de gîndire care se află la originea descoperirilor științifice.

Premoniții, "transmiteri de gînduri" între indivizi pot constitui foarte bine "experiențe" trăite sau comunicare intersubiectivă, a cărei intensitate variază în funcție de indivizi. Psihokinezia iese evident din acest registru, din moment ce face apel la efecte fizice provocate numai de acțiunea gîndului. Partizanii paranormalului vor să vadă "fapte e" subiectivului - cum ar fi premoniția sau transmiterea gîndurilor - ca avînd o natură asemănătoare faptelor materiale (fizice). Telepatia, de exemplu, ar rezulta din propagarea semnalelor materiale în spațiu, emise și captate de conștiințe, care ar fi, într-un anume fel, niște "antene" sensibile. Ei consideră experiența subiectivă trăită efectiv ca o confirmare a existenței fenomenelor "fizice" de această natură.

Atunci intervine pretenția paranormalului de a accede la rang de știință. Într-adevăr, are nevoie să se așeze pe terenul deja balizat al fizicii, care, a priori, nu îl recunoaște și chiar îl neagă. Are nevoie în același timp să propună o explicație "teoretică" credibilă a acestor "fapte". Și

HOMO SCIENTIFICUS

malului, care ar putea foarte bine să nu fie decît cel al imaginarii și aberanțului.

Deci paraștiințele vor să fie științe. Să examinăm această

pretenție sub trei aspecte: cel al faptelor, cel al metodei și cel al obiectului. Faptele relative la paraștiințe, care sînt în majoritate fapte "singulare", nereproductibile la dorință, depind de condițiile fizice și psihice. Aprecierea lor rămîne subiectivă și ele nu sînt niciodată indiscutabile - pentru a le considera ca atare, se pare că trebuie să "crezi". Ele trebuie observate, simțite prin intermediul mărturiilor asupra experiențelor subiective și singulare și nu prin manifestare directă, universal constatabilă. Chiar cînd este vorba să fie testate prin efecte fizice, punerea în evidență a celor din urmă nu poate fi niciodată separată de aspectul lor psihic. Fizicienilor li se cere să garanteze existența acestor fapte, dar ei sînt în general "perfect incompetenți" asupra acestui aspect psihic; eventuala lor tendință de reducere la același numitor a fenomenelor îi face, într-un anumit fel, orbi și îi lasă de altfel la discreția celui dintîi iluzionist întîlnit.

Metoda se caută pe sine între psihologie și fizică, fără să fi reușit măcar să

purifice complexitatea care maschează datul "factual".

Cît despre obiect, ansamblul fenomenelor paranormale, acesta nu este clar definit - poate de manieră negativă. Fenomenele de care este vorba sînt incompatibile cu explicațiile fizice care ar putea să li se dea în stadiul actual al cunoștințelor noastre. Se vede cît sînt de legate faptele, metoda și obiectul, pînă la punctul de a forma un veritabil cerc vicios. În loc să se bazeze din plecare pe fapte irecuzabile, constatabile de către toți, argumentarea promotorilor paraștiinței se forțează să admită că asemenea fapte sînt posibile cu condiția de a accepta o interpretare foarte particulară a unei teorii fizice sau a unei alte teorii - cel mai des se apelează la mecanica cuantică, sub pretextul "interpretărilor" sale. Unele dintre aceste interpretări fac să intervină "interacțiunea obiect - subiect", dar de o manieră care nu se limitează, fără grave distorsiuni, la o simplă acțiune fizică între cele două.

Obiectul este, oarecum, definit de la început, fără să se bazeze pe fapte sigure, printr-un fel de parazitare a teoriilor științifice acceptate. Imediat ce posibilitatea lor este astfel considerată ca ad-misă, ele sînt decretate ca fiind reale și este produsă o "metodă" pentru a asigura punerea lor în evidență și, în același timp, a le garanta explicația pe care o adoptaseră din plecare. Părtizanii pseudoștiințelor invocă bucuroși incertitudinea în care se află științele înseși în ceea ce privește faptele, metodele și obiectul lor. Deci, plasîndu-ne în "anticamera" științei, să luăm în considerare criticile care se pot aduce științelor cu "pedigree". Este ade-vărat că, în

general, criticile antamează multe certitudini: știința rămîne o creație umană și va trebui să ne punem întrebări asupra naturii adevărilor pe care le afirmă. Profeții paraștiințelor vor vedea în aceasta o egalizare a condiției cu a lor: porticul templului, atît de greu de trecut, nu ar mai trebui protejat. Și totuși ele sînt încă reținute în cercul magic și nu ajung să intre, pe bună dreptate. Dar atunci unde se află problema? În dificultatea de a afirma fără ezitare adevărul cunoștințelor, chiar al celor care continuă să fie calificate drept științifice: este posibil, în ciuda tuturor, să menții o deosebire și să o justifici? Răspunsul nostru este da. A admite relativitatea cunoștințelor, incertitudinile care le înconjoară nu înseamnă că toate pretențiile de a fi "cunoștințe" trebuie puse pe același plan.

Să privim mai de aproape cîteva dintre criticile pe care le întilnește știința privind-se pe sine, și ce mai rămîne din cunoștința "sigură". Spre deosebire de ceea ce s-a crezut multă vreme, știința nu este așa de sigură de obiectele și metodele sale. Nu cei ce neagă știința afirmă acest lucru, ci oamenii de știință înșiși, ca și epistemologia. În ceea ce privește faptele, în particular cele ale științei sînt "impregnate de teorie" și deci discutabile într-o anumită măsură.

Atunci de ce, se întreabă partizanii paraștiințelor, să nu admitem "faptele" parapsihologiei? Sînt impregnate de psihism, și ce-i cu asta? Nu ar fi suficient să admitem că aceste fapte, proclamate ca fiind atît de natură psihică și care sînt deci, în mare, fapte psihofizice, sînt de înțeles în lumina unei

ARISTOTEL (384 - 322 î.e.n.)

teorii care ar ține seama, în același timp, de fizică și psihologie?

Sub pretextul că totul este relativ, pseudoștiințele s-ar amesteca bucuros în domeniul rezervat științei. Partizanii lor ar putea să adauge, eventual, că științele evoluează, că acele criterii prin care sînt despărțite de ceea ce este științific sînt tributare epocii, că științele de ieri nu sînt cele de azi și că trebuie să fii foarte avizat pentru a spune ce vor fi științele de mâine. De ce atunci, se întrebă ei, să nu ne imaginăm că anumite cunoștințe, care sînt considerate azi ca marginale în raport cu știința, nu vor fi mâine integrate în corpusul acesteia?

În fine, s-ar putea scoate în evidență faptul că știința nu este niciodată separată de alte moduri de a gândi și de a acționa ale omului, că ea este contextuală, că se definește ca știință nu atît prin ceea ce este (prin conținutul său), ci prin ansamblul concepțiilor și practicilor. Pentru anumiți istorici și sociologi ai științei, nu este vorba decît de convenții, consensuri. Pretendenții la știință ar putea să se simtă îndreptățiți să gîndească că este suficient ca, în ceea ce-i privește, consensul să se schimbe. Ar fi suficient să știe să convingă. Și nimic nu ar fi mai indicat pentru asta decît să încerce să îi convingă pe cîtiva oameni de știință de renume a căror poziție socială ar putea să le acorde o anumită autoritate...

În fine, deoarece acuzația de iraționalitate apasă asupra acestor solicitante la titlul de știință, a căror cerere a fost pînă în prezent respinsă, să ne întoarcem la bănuiala asupra științei însăși. Iraționalitatea paraștiințelor provine din implicarea unui subiect. Dar nici științele nu există fără subiect, mai ales în elaborările inventive, în momentul creării ideilor lor. Subiectul se manifestă și în înțelegerea pe care o are în legătură cu cunoștințele care se stabilesc, în modul său propriu de a concepe inteligibilitatea: această "lumină a rațiunii", cum spunea Descartes, este percepută ca atare prin intermediul unei experiențe subiective. Totuși, această inteligibilitate se vrea conștientă și își stabilește rațiunile raportîndu-le la metodele acceptate și la ceea ce se știe deja.

Momentul creației este de o natură mai puțin tulbure. Nu au afirmat filozoții știin-

țelor că știința nu este rațională decît în reorganizarea pe care o face din propunerile sale, din rezultatele sale, în teorii coerente, dar nu se întîmplă la fel cu procesele mintale, care prezidează crearea noilor idei? Descoperirea științifică se opune, după părerea lor, "justificării" raționale, scăpînd, de altfel, în același timp, reflecției filozofice. Cum este rezultatul unor procese mintale incontrolabile, ea nu ar interesa decît psihologia.

Ceea ce am descoperit, în această confruntare cu științele, este mai ales punerea sub semnul întrebării a noțiunilor și procedurilor. Aceste puneri sub semnul întrebării au debarasat concepția pe care o avem despre știință de orice orgoliu și de dogme. Dar ceea ce rămîne nu este haosul, ci ceva care merită să se numească conștiință, care se naște în conștiința noastră și care este ceea ce se vede din lume, această lume căreia îi declară că îi aparține. Această conștiință știe, de altfel, că se dezvoltă în același timp cu cunoașterea și că dacă cele două rămîn legate este pentru că vor muri împreună.

Cît despre critică și punerea permanentă sub semnul întrebării, ele sînt însuși sufletul filozofiei, ca și al științei, chiar cînd aceasta din urmă se forțează să construiască reprezentări: critica asigură soliditate. De altfel, vorbim despre știință de vreme ce există în același timp, stimulate una de cealaltă, știința și filozofia, care s-au născut sub semnul aceluși sens critic care voia ca orice propoziție enunțată să fie rațională, în cetatea greacă de la sfîrșitul secolului al V-lea și începutul secolului al IV-lea î.e.n.

Și chiar această construcție ajutată de critică, luciditatea care permite dubiul, care însoțește adevărata priză a unei științe asupra obiectului său și care lipsește pseudoștiințelor. Or, aceasta este cerința fundamentală care, fără a înșela, nici forța pe cineva, numai prin evidență, răspunde la numele de știință. ■

Traducere și adaptare: LIA DECEI

(După MICHEL PATY, CNRS,

"Homo scientificus",

în *Sciences et avenir*,

iunie 1995)

Percepția este influențată de trei mari categorii de factori: **obiectivi**, dependenți de caracteristicile obiectului sau fenomenului perceput, **subiectivi** (psihologici) și **conjuncturali** (situaționali).

În categoria factorilor subiectivi (psihologici) intră o multitudine de variabile ale celui care percepe: interese, motivații, atitudini, nivel de cultură, particularități ale sistemului cognitiv (rigid, dogmatic, flexibil, complex, simplist) etc.

Atunci cînd obiectul (fenomenul) perceput sau despre care sîntem informați (culegem informații) este el însuși insuficient elucidat teoretic – așa cum este și cazul parapsihologiei – și/sau cînd este prezentat, după caz, într-o manieră obscură, senzațională sau în melanj cu tot felul de "științe oculte" (astrologie, chiromanție, cartomanție etc.), atunci posibilitatea interpretării sale corecte devine și mai dificilă și foarte sensibilă. Dumneavoastră ce tip de sistem cognitiv aveți? Cum priviți și interpretați fenomenele ciudate, bizare, inexplicabile sau cel puțin prezentate ca atare? Parcurgeți testul următor și veți obține o serie de răspunsuri interesante – și, sperăm, utile – la întrebările de mai sus.

Logic sau supranatural ?

- 1** Vă place să discutați despre întîmplări stranii, ciudate, inexplicabile?
 - a) Da.
 - b) Nu.
 - c) Îmi place, dar sînt destul de sceptic în ceea ce privește autenticitatea lor.
- 2** Cînd povestiți despre lucruri neplăcute întîmplare altor persoane, obișnuiți să bateți în lemn?
 - a) Da.
 - b) Uneori da, uneori nu.
 - c) Nu.
- 3** Vă este teamă de numărul 13?
 - a) Nu.
 - b) Da.
 - c) Nu îmi este teamă, dar încerc să evit acest număr (camera de la hotel, un tichet sau un bon cu acest număr etc.).
- 4** Aveți numărul dumneavoastră norocos?
 - a) Da.
 - b) Nu.
- 5** Vă citiți cu regularitate horoscopul?
 - a) Nu.
 - b) Da.
- 6** Ați consultat prezicători, ghicitori în palmă sau în cărți?
 - a) Destul de des.
 - b) Rareori și numai din pură curiozitate.
 - c) Niciodată.
- 7** Ați aruncat vreodată o monedă într-o fîntînă a dorințelor, de exemplu în Fontana di Trevi din Roma?
 - a) Da.
 - b) Nu am avut ocazia, dar aș face acest lucru.
 - c) Nu, deși am avut (chiar dacă aș avea) ocazia.
- 8** Ați încercat ca înaintea unei decizii importante să "sondați" destinul dînd în cărți?
 - a) Nu.
 - b) Uneori, dar numai în glumă.
 - c) Destul de des și am ținut seama de ceea ce mi-a "ieșit".

Psihotest

9 Aveți o zi ghinionistă?

- a) Nu.
b) Da.

10 V-ați schimbat planurile din cauza unui vis?

- a) Da, de câteva ori.
b) Nu, niciodată.
c) O dată sau de două ori.

11 Aveți un talisman, un obiect purtător de noroc?

- a) Da.
b) Nu.

12 Aveți și alte modalități asemănătoare de a interpreta/dirija evenimentele care vă privesc?

- a) Da.
b) Cîteva.
c) Nu.

Cotarea

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
a	2	2	0	2	0	2	2	0	0	2	2	2
b	0	1	2	0	2	1	1	1	2	0	0	1
c	1	0	1	-	-	0	0	2	-	1	-	0

Interpretarea

Dacă ați obținut:

Între 0 și 4 puncte. Sînteți o persoană rațională, logică la modul absolut. Nu aveți nici un fel de superstiții, căutați întotdeauna explicația riguroasă a tot ceea ce vă înconjoară sau vi se întîmplă.

Sînteți însă sigur că ați răspuns cinstit la toate întrebările testului?

Dacă răspunsul este Da, vă mai adresăm o întrebare: în ce relație vă aflați cu fenomenele acceptate de comunitatea științifică – de exemplu cele parapsihologice –, dar încă incomplet explicate?

Între 5 și 10 puncte. Sînteți o persoană practică și eficientă într-o profesie în care faptele și cifrele sînt mai importante decît orice altceva. Acordați însă drept de existență și unor fenomene senzaționale, neobișnuite, dar dintr-o poziție de *circumspecție metodologică* – ele există, dar încă nu ne putem pronunța asupra lor. Oricum, puteți face distincția între neobișnuitul științific și superstiție sau șarlatania publicistică. Sînteți un virtual adept al parapsihologiei.

Între 11 și 16 puncte. Sînteți un amestec interesant de scepticism și flexibilitate în interpretarea fenomenelor neobișnuite, a superstițiilor etc. și în includerea lor în experiența personală. Scepticismul dumneavoastră provine din respingerea fenomenelor respective, ci din dificultatea corelării lor, din discrepanța care vi se pare că rezultă din confruntarea acestora cu experiențe anterioare.

Cu alte cuvinte, sînteți un adept, un susținător a tot ceea ce este insolit, bizar, inexplicabil, numai că încercați să puneți o oarecare ordine personală în această categorie de fenomene.

Pînă aici nimic deosebit, pentru că există multe persoane cu atitudini și concepții similare cu ale dumneavoastră. Atenție însă! Aveți tendința ca în planificarea și execuția unor activități personale să țineți seama mai mult de semnificații absconse, de superstiții decît de criterii logice și clare. Pe termen lung, o astfel de strategie este cert falimentară.

Între 17 și 24 puncte. Sînteți un adept total, un pasionat chiar, al straniului, al neobișnuitului și al superstițiilor de orice fel. Vă lăsați dominat de acestea din urmă, vă ghidați activitatea aproape exclusiv în funcție de semnificația lor.

Pentru dumneavoastră parapsihologia, astrologia, chiromanția, magia etc. sînt aspecte, fațete ale aceleiași realități din "zona crepusculară". Lucrurile însă nu stau deloc așa, dar pentru a ajunge și personal la această concluzie este necesar un mare efort de voință, de informare riguroasă și de analiză critică a referirilor la fenomenele menționate. În caz contrar, s-ar putea să deveniți o persoană din ce în ce mai ineficientă și/sau dezaprobată.

Indiferent de punctajul obținut, mai citiți o dată revista de față și comparați conținutul cu cel al publicațiilor de "științe oculte". Ce părere aveți? ■

Traducere și adaptare:
JENI SÎNTION, FILARET SÎNTION

Dat fiind procentul mare de americani ce cred în existența fenomenelor PSI, nu constituie o surpriză faptul că au apărut numeroase organizații și programe care pretind că pot să învețe tehnicile și metodele prin care să dezvolte capacitățile paranormale. Unele dintre acestea nu consideră întâmplările și faptele parapsihologice ca principala lor preocupare, ci au scopuri ce vizează mai mult lumea spirituală, lumea de dincolo. Deși aceste cursuri cu pretențiile lor grandilocvente par să fie în declin în cultură contemporană americană - ele au fost în mare vogă pe la mijlocul anilor șaptezeci - unele organizații continuă să le țină și în prezent, avînd încă un număr mare de cursanți. Cauza declinului are la bază doi factori. Primul constă în schimbarea evidentă

la naștere la speranțe nerealiste față de sine. În cazul că nu se îndeplinesc aceste promisiuni și speranțe, pot apărea consecințe de natură psihică dăunătoare cursantului care își pune problema că "dacă aceste abilități se pot dezvolta atît de ușor, trebuie că este ceva în neregulă cu mine; deși am încercat, n-am reușit să mi le formeze". Sau să se situeze la cealaltă extremă, adică să creadă că și-au dezvoltat asemenea puteri, cînd de fapt n-au făcut-o, iar acest lucru să-i conducă la formarea unei imagini false despre ei și despre mediul în care trăiesc. Pot suferi de un sentiment fals de grandoare, ori s-ar putea să creadă că au puteri vindecătoare și să le folosească asupra lor sau a altora, în loc să meargă la medic. Mai mult decît atît, s-ar putea să perceapă greșit re-

PSI în Occident

promisiuni supradimensionate

care a apărut în cultura americană datorită condițiilor economice, preocupările concentrîndu-se asupra asigurării

securității economice și îndepărtîndu-se de eforturile populiste, acum la intrarea într-o "nouă epocă" (New Age). Cel de-al doilea factor îl constituie dezamăgirea produsă de neîmplinirea speranțelor supradimensionate ale populației, speranțe alimentate de reclama făcută cursurilor respective de către organizațiile inițiatoare. Organizațiile în cauză se pare că n-au putut produce oameni noi peste noapte sau după o ședință de meditație la sfîrșit de săptămîină și nici nu au apărut milioane de persoane care să-și fi dezvoltat capacitățile paranormale; cu alte cuvinte, aceste organizații n-au făcut ceea ce au promis prin reclame.

Aceste cursuri ar putea aduce beneficii participanților. Ele ar putea, prin diverse modalități, să-l ajute pe individ să-și dezvolte, printre altele, imaginația, puterea de concentrare și relaxare. Pericolul constă în promisiunile și pretențiile că pot forma și dezvolta puteri psihice deosebite. Dacă aceste promisiuni și pretenții sînt crezute, pot

lațiile interpersonale, bazîndu-se pe indici falși. În final, chiar dacă se formează asemenea abilități psihice în

cadru unor organizații, mai ales la indivizi care sînt gata să "rodească", iar tehnicile însușite asigură condițiile pentru ca aceste abilități să se manifeste, persoanele în cauză s-ar putea să nu aibă discernămintul necesar de a folosi noile puteri în scopuri constructive (și nu distructive) pentru ei sau pentru alții.

Mai mult, aceste organizații, ascunzînd greutățile implicate de evaluarea capacităților PSI, nu pun la dispoziția cursanților tehnici și metode de autotestare, spunîndu-le că este suficient să creadă. Și mult prea mulți dintre ei chiar cred.

Pe de altă parte, unii oameni, deși n-au urmat asemenea cursuri, pot avea trăiri PSI spontane. Parapsihologii află adesea întâmplător despre persoane avînd capacități PSI. Fără îndoială, unii pretind că au avut asemenea trăiri, dar acestea țin adesea de domeniul patologiei, iar alții sînt amăgiți în experiențele lor. Există însă suficiente date empirice pentru a putea presupune totuși că unele persoane au trăit în mod real întâmplări

PSI. Deși mulți oameni din cultura noastră susțin formal că ei cred în fenomenele paranormale, în realitate atunci când au întâlnit asemenea cazuri concrete nu-i cred pe cei care pretind că au trăit sau au fost martori ai unor asemenea întâmplări. În definitiv, revendicarea existenței sau trăirii unei situații PSI vine în contradicție cu lumea normală, așa că este foarte greu să le găsim acestora un loc în structura realității noastre.

Prea adesea cei care au trecut prin astfel de experiențe au fost puși în dilemă: să tacă sau să fie categorisiți ca persoane cu un comportament bizar și să fie izolați. Într-o asemenea situație, individul își pune problema propriei sale identități și a relațiilor cu ceilalți. Aceasta poate produce un pattern recurent de a intra în relații cu alții care în final să ducă la respingere socială. În realitate, individul este plasat într-o situație în care nici una din rezolvări nu este acceptabilă.

Uneori este suficient dacă oamenii sînt informați asupra "normalității" paranormalului, că trăirile spontane PSI nu sînt nici neobișnuite, nici indicii ale unor tulburări mintale. Acest lucru se poate face în cadrul unor cursuri în care să se abordeze normal, nu mistic sau spiritual, rezultatele cercetărilor și studiilor științifice. S-ar putea ajunge la un rezultat identic citind lucrări de specialitate, ceea ce impune aproape întotdeauna asigurările cuiva care fie că a trăit asemenea întâmplări, fie că le cunoaște intim și care este considerat în societate ca om normal. În acest mod și individul în cauză va realiza că nu este nimic straniu, indiferent cît de neobișnuit pare să fie faptul trăirii unor asemenea întâmplări. Dată fiind importanța problemei și lipsa relativă a cunoștințelor în domeniu, este nevoie de o cercetare extinsă și aprofundată, în primul rînd, pentru a alege ce este adevărat de ce este fals privind faptele și fenomenele PSI și, în al doilea rînd, pentru a afla dacă este un pattern tipic de răspunsuri la situațiile PSI spontane pe care le prezintă indivizii. În final, este necesar ca psihoterapeuții să manifeste mai multă înțelegere față de realitatea și dinamica situațiilor PSI care survin spontan și să se dea mai multă atenție acestei potențiale probleme de sănătate mintală.

Unele speculații

Ce ar fi și cum ar arăta lumea dacă în viitor am înțelege și stăpîni bine fenomenele PSI astfel încît ar fi controlate și învățate într-o măsură suficientă pentru ca fiecare membru

al societății să aibă abilitatea de a-l folosi? Desigur, situația de mai sus este o pură speculație, dar cred că este instructiv să ne angajăm într-o asemenea speculație. Cu toate că mulți parapsihologi au mari îndoieli că PSI va fi vreodată atît de răspîndit și ținut sub control, totuși în ce ne privește putem întrevădea unele implicații și posibilități de a fi folosit. Firesc, trebuie să fim precauți. Acum cîțiva ani se insista mult pe efectul Kirlian, dar cercetarea științifică de dată recentă a indicat care sînt explicațiile naturale ale efectului-(Stevens, L. Burton și Joines, 1974; Dobervich, 1974; Konikiewicz, 1977). Pe de altă parte, s-ar putea ca efectul Kirlian să fie de mare ajutor în viitor, în special în cazul diagnozei medicale; se pare însă că acesta nu aparține paranormalului. Multe din fenomenele în prezent pretins paranormale se vor dovedi în viitor ca avînd cauze naturale, ca și în cazul fotografiei Kirlian.

Tipul de societate în care vom trăi s-ar putea să funcționeze diferit, iar folosirea la scară mare a fenomenului PSI ar putea fi în beneficiul sau în detrimentul societății, depinzînd de cît de răspîndit este și cum îl folosim. De exemplu, în cultura occidentală dreptul la intimitate este una din cele mai importante valori și se manifestă o mare teamă că ar fi posibil un control totalitarist-autoritar ca cel descris în lucrarea lui Orwell, "Anul 1984". Dacă guvernul ar folosi puterile PSI pentru a controla populația, lumea viitoare ar fi groznică. Dar modul în care se contracarează o anume acțiune este prin contraacțiune, iar modalitatea de a evita tănuirea, ținerea unui secret este de a face publice informațiile respective. Dacă PSI este larg răspîndit, probabil că n-ar fi posibil un "1984", întrucît toți ar avea acces prin telepatie și clarviziune la toate informațiile. În acest caz, deși n-ar mai exista viață particulară, privată, n-ar exista însă nici control.

Ar fi însă și beneficii pentru societate, așa după cum s-au prefigurat în cercetarea contemporană. Oamenii de afaceri pot folosi PSI pentru a asigura, de exemplu, produsele cerute de piață sau s-ar putea folosi precogniția pentru a avertiza asupra dezastrelor ce ar urma. În SUA s-a înființat deja **Oficiul Central de Evidență a Premonițiilor** pentru a testa această posibilitate și deși se pare că au fost o serie de vise premonitorii (R. Nelson, 1976), acestea n-au fost folosite încă pentru a evita vreun dezastru. O altă posibilitate este de a folosi abilitățile PSI în rezolvarea cazurilor penale. **Martin Reiser,**

un psiholog din personalul Departamentului Poliției din Los Angeles, a condus un grup de cercetători pentru a studia cum s-ar putea obține, folosind puterile PSI, informații în cazurile penale investigate (Reiser, Ludwig, Saxe și Wagner, 1979).

În studiul lor au folosit douăsprezece persoane cu asemenea abilități, dându-le patru cazuri, două rezolvate și două nerezolvate. Celor doisprezece li s-au dat fapte și articole referitoare la crime, li s-a cerut să le studieze și să furnizeze informații pertinente. În nici unul din cazuri, cei doisprezece n-au furnizat informații care să demonstreze că ei ar putea contribui la soluționarea unui caz important, deși se pare că într-o oarecare măsură cei doisprezece au dovedit că au abilitatea de a descoperi ce tip de infracțiune era cercetat.

Mulți oameni se tem că armata folosește PSI și nu sînt puține speculații că americanii, la fel ca și guvernele altor țări, dezvoltă tehnici PSI în scop militar. Există unele informații care vin în sprijinul acestor ipoteze

(McRae, 1984; Wortz și alții, 1979), dar cite de veridice, de ample și de corecte sînt constituie încă subiectul unor cercetări problematice. Sînt și indicii că s-au făcut experiențe pentru a testa fezabilitatea ideii privind influențarea oamenilor împotriva propriilor voințe (LaMothe, 1972). Alte date (LaMothe, 1972), greu de verificat, vorbesc despre existența unui dispozitiv care poate stoca și amplifica energia psihică, folosit în tehnica militară.

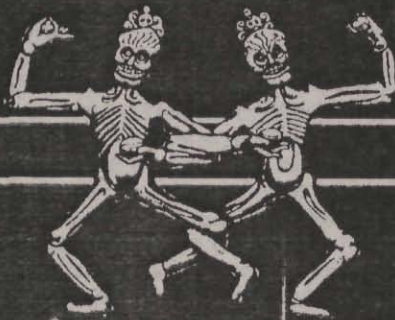
Realizările Kulaghinei și ale altora au implicații și pentru domeniul militar, fiind poate folosite pentru a afecta zborurile avioanelor, a schimba direcția rachetelor sau chiar pentru dezamorsarea sau detonarea bombelor cu hidrogen. Nu există o modalitate sigură de a evalua în mod corespunzător cercetarea militară în aceste domenii, dar posibilitatea ca armata să folosească PSI există.

Nu trebuie să ne gîndim numai la folosirea puterilor PSI în mod direct, ci mai mult la folosirea lor în mod indirect, prin indivizii

Ehrenwald (1975) l-a numit pe Hitler "șamanul secolului XX", argumentînd că înțelegerea puterii pe care acesta o avea asupra altora nu este posibilă fără a lua în considerare și dimensiunile parapsihologice. Hitler credea în puterile sale speciale, povestind că în primul război mondial a scăpat de moarte auzind o voce care i-a spus să plece din locul în care se afla, ceea ce a și făcut, și astfel a evitat o grenadă care a explodat și i-a ucis camarazii. Tentativele de asasinat din care a scăpat mai tîrziu i-au întărit lui Hitler această convingere. Se pare însă că el a folosit puterile sale paranormale asupra "subordonaților, pe care i-a transformat în roboți fără suflet". Influența pe care o exercită o persoană asupra altora sau chiar asupra unor mase de oameni poate avea și o componentă paranormală, scoțînd abilitățile PSI din laborator și implicîndu-le distructiv în lumea reală.

Dar dacă o persoană are o asemenea influență asupra altora, atunci și sistemul nostru juridic ar trebui schimbat. În prezent, legea susține că

PSEUDOSCIENCE and the

PARANORMAL

A Critical Examination of the Evidence

TERENCE HINES

PROMETHEUS BOOKS

Buffalo, New York, 1988

psihicul nu are o influență directă asupra lumii și o persoană nu poate fi trasă la răspundere doar pentru gânduri și dorințe dacă aceasta nu acționează pentru punerea lor în practică (Reichbart, 1981). Putrivit legii, un vrăjitor nu poate fi urmărit în justiție doar pentru că a "blestemat" un individ care ulterior a decedat. Asemenea relații întâmplătoare nu sînt admise în justiție. Dar sensul "vinovăției" și "nevinovăției" ar trebui modificat dacă acceptăm raportul de cauzalitate paranormal și atunci s-ar putea ca o persoană să fie arestată doar pentru simplul motiv că s-a gîndit la o crimă. Pe de altă parte, juriile ar fi depășite de situație, dacă judecătorii ar fi persoane cu puteri paranormale, capabile să le folosească pentru a înfăptui justiția. Între timp, probe de natură psihică sau probe despre cineva care are abilități PSI ar putea fi acceptate în justiție.

Din punct de vedere tehnic, există o serie de posibilități de a folosi fenomenele PSI în mod constructiv. De exemplu, puterile paranormale pot fi utilizate pentru a descoperi surse de energie, de a extrage și stoca energia etc. S-ar putea controla mai eficient condițiile meteorologice, evitîndu-se distrugerile cauzate de fenomenele meteo excesive. S-ar putea rezolva problema hranei pentru omenire, prin folosirea energiei PSI în obținerea unor recolte mari. Cu ajutorul precogniției, guvernul și oamenii de afaceri ar ști mai bine cum și unde să-și utilizeze resursele și, "văzînd în viitor", noile tehnologii ar fi cunoscute și puse în slujba umanității mai repede.

Implicații culturale

Societatea se va schimba, dar schimbarea va fi mai profundă și nu va consta doar în simple diferențieri de ceea ce a fost pînă acum. Chiar baza culturii noastre va fi redirecționată. O astfel de schimbare ar putea rezulta din acceptarea ca reale a fenomenelor PSI, chiar dacă nu sînt încă bine controlate.

Harman (1976) a sugerat că există o schimbare a paradigmei în curs de desfășurare în societatea contemporană, afectată de aceasta fiind oamenii de știință, în calitatea lor de membri ai societății. Oamenii de știință trec de la sentimentul de disconfort la unul de acceptare a unei game de fenomene, iar această schimbare nu este întotdeauna o urmare a unui raționament logic sau a evaluării obiective a unor date. Noua imagine a lumii, la care se referă Harman, pare să provină din psihologia transpersonală. Oricum, dacă Harman are dreptate în legătură cu o asemenea schimbare, aceasta rezultă din cercetarea conștiinței (biofeedback, stări modificate

de conștiință) și a creierului. Se pare că parapsihologia singură nu poate realiza schimbarea; dar cercetarea PSI poate fi considerată ca parte a investigării conștiinței. Alte domenii de cercetare care pot produce o schimbare în înțelegerea lumii sînt cele din științele "exacte", în care numele lui Bohm, Pribram, Wigner, Wheeler și Prigogine sînt adesea menționate. Impactul unor asemenea schimbări se va concretiza în acceptarea explicațiilor nonmecaniciste în știință, iar fenomenele paranormale ar trebui explicate în noii termeni. Într-un sens, parapsihologia s-ar putea să fie o formă a noii paradigme, ea nefiind însă cea care impune acceptarea noii concepții, ci doar face parte din mișcarea care s-ar putea să schimbe fundamental știința și să creeze o atmosferă mai favorabilă explicării fenomenelor neobișnuite prin modalități neobișnuite. O astfel de societate promite mult: o organizație socială în care va fi mai puțină concurență și mai multă cooperare; sentimentele în favoarea unității societății vor fi mai puternice decît cele ale afirmării singulare a individului; mai puțină morală a muncii și o mai strînsă îmbinare a muncii cu jocul și învățătura; o mai mare toleranță față de diferențieri și față de experimentări; un respect/mai mare pentru potențialul conștiinței; apariția de instituții care să susțină atingerea acestor obiective.

Parapsihologia nu va fi un panaceu. Bazîndu-se pe progresul continuu din ultimul secol, trebuie să fim realiști în legătură cu perspectivele improbabile de a ajunge la completa înțelegere și la controlul total al fenomenelor PSI, astfel încît acestea, singure, să producă o schimbare fundamentală în cultură. Totuși, parapsihologia, împreună cu alte discipline pot progresa astfel încît efectul cumulat să ne determine să verificăm unele ipoteze fundamentale ale științei de azi. Atît din cauza progresului pe care parapsihologia l-a înregistrat în înțelegerea PSI, cît și din cauza contribuției pe care o poate avea la o nouă înțelegere a naturii, este vital să se continue cercetarea științifică în acest domeniu. S-ar putea ca parapsihologia, prin modalități pe care nu le-a folosit în trecut, să contribuie fundamental la progresul științei. ■

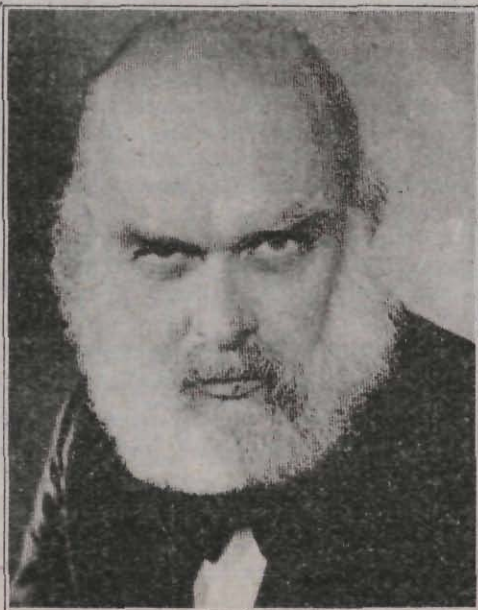
Traducere și adaptare: lector univ. IOAN ROTAR

(După Ruth, Joseph H., Parapsychology: a Historical Perspective, în Foundations of Parapsychology, de Hoyt L. Edge & al, Routledge & Kegan Paul, London & New York, 1986)

In domeniul parapsihologiei și-au făcut loc frauda și trucurile iluzioniste. Și asta nu de ieri, de azi. Ne vom referi doar la cazurile relativ recente, care au acuzat prejudecii respectabilității cercetărilor parapsihologice.

Prin anii '70 ai secolului nostru s-a înregistrat o adevărată epidemie de "răsucitori de lingurițe", de "strîmbă tablă". În fruntea lor s-a aflat Uri Geller, răsfățatul televiziunii și al demonstrațiilor de parapsihologie cu public. Așa s-a creat "mitul gellerismului" în SUA. Într-o foarte incitantă lucrare, **Știința: adevăr, neadevăr, fantasmagorie**, Martin Gardner, pe care Institutul american de fizică l-a distins în 1983 cu titlul de cel mai bun comentator științific, arăta că într-o societate cum este cea americană, care își permite să întrețină de zece ori mai mulți astrologi decît astronomi, impostorii se fac mai ascultați decît savanții (vezi *România literară*, anul XXI, nr. 39, 1988). Strategia propusă de sociologii D. Marks și R. Kammann pentru demistificarea gellerismului s-a dovedit a fi fructuoasă: dacă un grup de persoane obișnuite, fără aptitudini PSI, obțin aceleași performanțe în condiții asemănătoare la testele PES ca și Uri Geller, înseamnă că

URI GELLER. *Celebru prin anii '70, magicianul Uri Geller pretindea că are puteri supranaturale. A fost acuzat de iluzionistul american James Randi, membru activ al Comitetului de Investigare Științifică a Aserjiunilor Paranormale (CSICOP), că nu este decît un "trișor abil". Magicianul israelit a acționat în judecată CSICOP pentru defăimare. A pierdut însă procesul. Uri Geller are de plătit 120 000 de dolari Comitetului.*

Spectrul fraudei și al trucurilor iluzioniste

acesta este un șarlatan cînd pretinde că posedă capacități psihice paranormale. **James Randi**, un celebru iluzionist american, și-a dobîndit faima de "demistificator" al paranormalului. Lucrarea sa **The Magic of Uri Geller** (Ballantine, New York, 1975) a descalificat gellerismul. Același J. Randi a pus la grea încercare parapsihologia prin demistificarea **Proiectului alfa** – cum vom vedea în continuare – și a contribuit substanțial la respingerea fantasmagoriei imunologului francez Jacques Benveniste, care pretindea că apa are memorie...

Dar să vedem în ce constă **Proiectul alfa** și care sînt meritele lui J. Randi în legătură cu el. În 1978, Laboratorul de parapsihologie din cadrul Universității Washington (Saint-Louis, SUA) a inițiat sub denumirea **Proiectul alfa** o serie de experimente PSI. Doi tineri, Steve Shaw (18 ani) și Michael Edwards (17 ani), au fost selecționați ca avînd capacități psihice paranormale pentru a participa la aceste experimente. Timp de trei ani au lucrat în laborator, "demonstrînd" capacitățile lor parapsihice. Astfel, într-un experiment PSI, Steve și Michael, plimbînd mîinile deasupra unor lame metalice, reușeau să le curbeze, să le deformeze (efectul PK). În alte probe, cei doi descifrau mesajul dintr-un text scris pe o coală de hîrtie, ulterior împăturită (PES), sau reușeau să indice de la distanță, dintr-o listă dată, obiectul ales și desemnat de unul din ei. Steve Shaw a reușit, chipurile, grație capacităților sale paranormale, să deregleze imaginea de pe un ecran electronic, iar Michael, punînd în "funcțiune energia PSI", a modificat

intensitatea curentului electric în circuitul electric experimental. Cercetătorii Laboratorului de parapsihologie erau încântați de capacitățile psihice paranormale ale celor doi tineri și de faptul că experimentele făcute probau existența fenomenelor PSI. Și totuși, cei doi nu posedau deloc capacități parapsihice. Erau pur și

simplicii iluzionisti, angajați și instruiți de J. Randi - membru al Comitetului pentru investigarea științifică a fenomenelor paranormale. El urmărea nu discreditarea parapsihologiei, ci dezvăluirea posibilităților de trucaj în experimentele PSI. Torsionarea lămelor metalice s-a produs prin atingerea lor într-un moment de neatenție al cercetătorilor. Mesajul de pe foaia de hirtie împăturită și sigilată cu agrafe a fost literalmente citit: rămas singur în camera de experiment, Michael a scos rapid agrafele și a citit în voie textul (chiar a pierdut două agrafe, dar experimentatorii n-au observat...). Aparatura electrică și electronică a fost influențată nu de presupusa energie PSI, ci de manevrarea în ascuns a unor butoane de reglaj. În alte experimente în care "fenomenul PSI" urma să fie înregistrat de pe o zi pe alta, cei doi tineri cu "capacități parapsihice" se strecurau noaptea în laborator și modificau condițiile experimentale, astfel încât dimineața cercetătorii se entuziasmau în fața urmelor produse de mișcarea obiectelor datorită... "energiei PSI". Deși, la indicația lui J. Randi, Steve și Michael aveau obligația să recunoască trucidarea dacă cercetătorii laboratorului i-ar fi întrebat, credulitatea parapsihologilor a risipit orice urmă de "îndoială metodică" cu privire la capacitățile paranormale ale subiecților de experiment. Chiar avertismentul lui J. Randi în legătură cu pericolul falsificării rezultatului

Proiectului alfa nu a fost luat în seamă de directorul laboratorului, fizicianul Peter Phillips. Toate încercările lui J. Randi de a-i sensibiliza pe cercetătorii efectelor PSI în legătură cu pericolul fraudei în experimentele lor s-au dovedit fără rezultat. Nu i-au avertat nici aluziile foarte străvezii ale acestuia, când, cu ocazia unei reuniuni la Pittsburg, în 1981, s-a referit la trucidarea din Proiectul alfa. Cercetătorii nu au luat măsurile de precauție ce se impuneau: au continuat să modifice, la cererea subiecților PSI, condițiile experimentale, au refuzat să accepte prezența unui iluzionist la desfășurarea experimentelor, s-au lăsat convinși de către Steve și Michael că unele dispozitive electrice și electronice de control al experimentelor produc "vibrații" nocive ce împiedică manifestarea energiei PSI, că experimentele nereușite se datorează unor persoane din asistență sceptice față de fenomenele PSI.

Prin dezvăluirea adevărului despre Proiectul alfa, J. Randi a adus un real serviciu cercetărilor de parapsihologie, avertizându-i pe cei care studiau fenomenele PSI de necesitatea respectării rigorii științifice și de pericolul fraudei și trucajelor (vezi Henri Broch, Michel Rouzé, "Le Projet alfa: rapport sur trois années de PSI", în Science et vie nr. 1, 1984).

Prof. dr. SEPTIMIU CHELCEA,
Universitatea București

“Cel ce se cunoaște bine știe să-și mențină echilibrul psihofizic în orice împrejurare din viață” – este deviza dr. Maurice Rubin, specialist în domeniul medicinei naturiste și coordonator științific al Centrului de Studii “Energie-Sănătate” din Paris. Împreună cu un grup de psihologi, dr. Maurice Rubin a realizat un test care vă poate ajuta să vă descoperiți natura energetică responsabilă de capacitatea dv. de mobilizare, acțiune, dinamizare. Testul, prin cele patru secțiuni ale sale, relevă patru profiluri energetice distincte și corespondentele lor morfopsihologice. Tipologia dr. Rubin are, ca și biotipologia lui Sheldon, ca punct de plecare dezvoltarea embrionară. Pe parcursul evoluției lor, cele trei straturi ce formează embrionul uman suferă un proces de determinare, de la o

4 energii – 4 morfopsihotipuri

Parcurgeți cele patru secțiuni ale testului. Acordați câte un punct afirmațiilor care corespund felului dv. de a acționa în mod constant. Dacă pentru o secțiune ați obținut mai mult de șapte puncte, atunci, cu siguranță, aparțineți morfopsihotipului corespunzător. Un scor de patru puncte pe secțiune relevă un profil secundar: traversați o etapă de modificări; suprapuneți mai multe tipuri. Optați pentru tipul spre care tindeți instinctiv mai mult și întăriți-l, urmînd regimul de dinamizare propriu acestuia, recomandat de dr. M. Rubin. Nu uitați! Ființa umană este într-o continuă transformare: azi impetuoașă, mâine temperată...

Descoperiți-vă natura energetică

diferențiere foarte mică pînă la o specializare extremă. Astfel, ectodermul embrionar va genera pielea, cu glandele anexe, și sistemul nervos central; din endoderm vor deriva organele digestive și respiratorii, iar în mezoderm își au originea aparatul locomotor (schelet, articulații, musculatură), aparatul cardiovascular, sîngele, limfa și aparatul urogenital.

În ontogeneză, funcționarea diferitelor subsisteme este inegal solicitată și fiecare etapă de vîrstă poartă amprenta originii embrionare a subsistemului predominant. Copilăria, centrată pe nutriție, poate fi considerată faza endodermică; adolescența în care prevalente sînt maturizarea aparatului muscular, circulator și genital, reprezintă stadiul mezodermic; bătrînețea corespunde etapei ectodermice, iar vîrsta adultă, în care funcționarea subsistemelor rezultate din cele trei straturi embrionare este armonioasă, reprezintă stadiul echilibrului și desăvîrșirii. Frecvent însă, la această vîrstă, ca urmare a influenței factorilor ereditari sau a factorilor externi, echilibrul este perturbat. În acest caz, numeroase persoane se fixează, morfologic și fiziologic, la un stadiu de dominație endo, mezo sau ectodermic. Prin testul ce urmează puteți singuri afla în care stadiu vă situați și ce măsuri trebuie să luați pentru a restabili armonia organismului dv.

Secțiunea I – Combatantul

- 1 La o reuniune ați întîlnit o persoană care v-a trezit interesul și dorința de a o cunoaște mai bine. Nu o abordați însă direct. Așteptați momentul favorabil pentru a o contacta.
- 2 Vă petreceți cu plăcere week-end-ul și concediul în mediul rustic. Desfășurați cu îndemîinare și pricepere activități manuale în aer liber. Reparați singur obiecte de uz casnic și meșteriți tot felul de produse artisanale.
- 3 Armoniile lui Bach și Mozart vă dinamizează și încîntă, în timp ce muzica lui Michael Jackson sau Klaus Schulze vă creează o senzație de iritare sau de neliniște.
- 4 Preferați maratonul alergărilor pe distanță scurtă.
- 5 Cel mai mult vă plac preparatele pe bază de carne de vacă, pește, sosuri picante.
- 6 Fiul dv. a fost bătut în recreație de un băiat mai mare. Nu reclamați bătaușul, ci îi arătați băiatului dv. cum să se apere.
- 7 O persoană drăguță, dar fără prea multă minte, vă solicită în mod stăruitor. O tratați cu

Psihotest

îngăduință, situându-vă la nivelul ei de înțelegere.

8 Un membru al familiei este bănuț de a fi complice la o crimă. Nu vă desolidarițați de el; depuneți toate eforturile și încercați prin toate mijloacele să-l disculpabilițați și să-l reabilițați.

9 Sînteți învins într-o partidă de tenis. Niciodată nu spuneți: "nu am fost în formă!", ci, mai curînd: "felicitări, ați jucat mai bine ca mine!" sau "ce tehnică imbatabilă!".

10 Dați curs plăcerilor sexuale ardente, dar fără să recurgeți la jocuri erotice sofisticate.

Secțiunea II – Impetuosul

1 Energia dv. debordantă vă face să zburati din aventură în aventură, pînă cînd înțilniți o persoană la fel de tumultuoasă ca și dv. Atunci energiile voastre se conjugă și formați un cuplu "exploziv", pasional, înflăcărât.

2 Adolescent întîrziat, aveți cu copiii dv. raporturi mai mult amicale decît parentale.

3 O grea încercare (doliu, un accident corporal etc.) vă face să vă maturizați și să vă canalizați pozitiv tumultul de energie, impetuozitatea.

4 Întreprinzător și mereu tensionat, conduceți și realizați zeci de proiecte în același timp.

5 Vă place corpul dv. Îl întrețineți permanent și vă buourați de ascendentul pe care-l aveți asupra celorlalți din acest punct de vedere.

6 Sînteți apt să conduceți o echipă într-un anumit domeniu; o faceți cu competență, cu optimism, dar uneori și cu manifestări de autoritate excesivă.

7 Într-o relație sentimentală sînteți atras în special de aspectul corporal, de alura atletică și performanțele fizice ale partenerului.

8 Vă simțiți irezistibil atras de spațiile mari, vă plac construcțiile grandioase, monumentale și muzica triumfală.

9 Jucător de echipă (rugby, fotbal, baschet, volei), vă place în egală măsură să fiți vedeta echipei, dar să vă și sprijiniți colegii aflați în dificultate.

10 Arta de avangardă și modalitățile de expresie șocante vă incită interesul și vă stimulează creativitatea.

Secțiunea III – Jovialul

1 Pentru dv., o masă bună nu este de conceput fără o companie plăcută, mîncăruri gustoase, un vin fin și delicioase produse de patiserie.

2 Înlocuirea materialelor tradiționale cu cele plastice în executarea produselor de larg consum vă ofensează gustul pentru frumos și calitate.

3 Sînteți mare amator de călătorii, bridge, belotă, șah, muzică.

4 Spirit altruist, vă mobilizați ușor pentru marile cauze umanitare (cercetări pentru combaterea bolilor incurabile) și sînteți un constant revoltat împotriva genocidului.

5 Fire ospitalieră, primiți întotdeauna cu căldură și un aperitiv pe cei care vă trec pragul.

6 În muncă se poate conta pe dv. Sînteți punctual, conștiincios și ordonat. Nu vă tenetează funcțiile de conducere; de regulă, optați pentru rolurile secundare.

7 Nu vă uimiți partenera prin manifestări amoroase delirante; căutați mai curînd să-i oferiți sentimente profunde și durabile.

8 De fiecare dată cînd trebuie să urmați un regim alimentar, vă pierdeți veselia mai mult decît kilogramele.

9 Tolerant, binevoitor, aveți prieteni de toate categoriile, toate culorile și toate religiile.

10 Evitați ermetismul romanului modern, îndreptîndu-vă preferințele spre operele clasice.

Secțiunea IV – Cerebralul

1 Experiențele halucinogene, sexuale, revelațiile metafizice, terapiile cognitive... vă hrănesc și amplifică dorința de cunoaștere.

2 Sînteți un rafinat seducător al sufletelor, obținînd un ascendent net prin raporturile trainice și profunzimea sentimentelor pe care le declanșați.

③ Încercător în propriile forțe, vă angajați în eforturi de lungă durată sau în competiții sportive epuizante, dar vă trebuie mult timp pentru a vă restabili echilibrul.

④ Cercurile de creativitate (brainstorming, panel etc.) pun în valoare fecunditatea dv. intelectuală, artistică... În același timp, prea dezordonat și fugind de responsabilitate, aveți nevoie să fiți condus pentru a vă putea pune în practică ideile.

⑤ Poezia ermetică, proza fantastică, pictura suprarealistă vă satisfac apetitul pentru straniu.

⑥ Iubiți și practicați sporturile elegante, care necesită coordonare perfectă, ca, de exemplu, scrima, echitația, patinajul, tenisul...

⑦ Dornici de independență și individualiști tipici, refuzați să aparțineți unei școli, mișcări, sindicat etc.

⑧ Pasionați călători, vă mobilizează oricând expedițiile inedite, chiar periculoase. De altfel, credeți că lumea este prea mică pentru a vă satisface curiozitatea perpetuă.

⑨ Atrași de fenomenele paranormale, cochetați cu ideea reîncarnării după moarte.

⑩ Modalitățile de modificare a nivelului de conștiință (meditația, contemplarea yogină...) vă deschid perspective noi asupra marilor întrebări metafizice: pentru ce existăm?; care este locul nostru în univers? etc.

Interpretarea testului

Combatantul, impetuosul, jovialul, cerebralul au nevoi energetice diferite – susține dr. M. Rubin. Fiecărui tip îi corespund un mod specific de alimentație, anumite plante, anumite puncte energetice și deci poate aplica rețete proprii de dinamizare.

COMBATANTUL – caracteristic celor care au răspuns afirmativ la cel puțin 7 itemi din prima secțiune a testului.

Combatantul are corpul bine proporționat, bine legat, talia mijlocie. Degajă o impresie de forță, de echilibru, de rezistență și de mare stăpânire de sine. Are mersul decis, ferm și, în aceeași măsură, ritmic. Calm, tenace, serios, muncitor, optimist și metodic,

poate fi lipsit de fantezie. Are o mare capacitate de adaptare, cu posibilități de sinteză remarcabile și știe să-și utilizeze bine energia potențială. Agresivitatea sa competitivă, gustul pentru risc, aptitudinile sale practice îi conferă un aspect cuceritor, ceea ce nu exclude o sensibilitate accentuată. Manifestă predilecție pentru alimente "calde" (energetice și ușor condimentate). Este o persoană nocturnă, care poate munci cu eficiență pînă la patru dimineața, și îi priește clima temperată.

Sfaturi alimentare: beneficiind de o sănătate bună, poate conta pe un organism care asimilează fără probleme alimentele și elimină repede produsele de dezasimilație și toxinele. Cînd prin statutul de lider este solicitat intens, limitîndu-i-se timpul de relaxare și mișcare în aer liber, este expus, prin suprasolicitare, maladiilor civilizației: hipertensiune, afecțiuni cardiace, alergii, calculi renali, diabet. În afara situațiilor menționate, echilibrarea energetică nu ridică mari probleme combatanților.

Plantele combatanților. Atît timp cît duce o viață foarte activă, agitată, dar fără momente afectate sportului, combatantul se intoxică. Pentru eliminarea toxinelor are nevoie de plante depurative ca: păpădia, rozmarinul, plante diuretice și purgative (crușinul, frasinul, volbura, aloe).

IMPETUOSUL – Aveți cel puțin șapte răspunsuri pozitive pentru cea de-a doua secțiune a testului? Sînteți un impetuos!

Impetuosul este bine construit și musculos. Poziția corpului este dreaptă, cu umerii un pic rigizi. Mersul său are o alură tinerească, sportivă, cu o ușoară balansare a umerilor. Impulsiv, înflăcărat, îndrăzneț, este mereu în fierbere, gata să explodeze. Simpatice, sociabil, se înflăcărează repede ori de cîte ori curiozitatea-i vie îi este incitată. Dificultatea pe care o întîmpină în construirea unui cuplu provine din imaturitatea sa afectivă. Acest perpetuu adolescent nu își controlează de fapt pulsuniile. În muncă, nu-și economisește eforturile; se lasă ușor antrenat în activități diverse, căutînd fără încetare noutatea. Adoră sporturile în care se cere un consum mare de energie: boxul, luptele, rugby, karate. Umiditatea și frigul îi displac total. Anotimpurile sale preferate sînt primăvara și vara. Este un mare amator de alimente bogate în proteine și în vitamine și un mare consumator de fructe. Foarte activ dimineața devreme, el pare inepezabil în

cursul zilei și se culcă în formă seara. Este singurul psihotip pe care încercările vieții și chiar eșecurile îl călesc. Această temerară persoană este adesea afectată de traumatisme musculare și osoase. Solicitarea permanentă a coloanei vertebrale poate conduce la afecțiuni ca torticolis sau lumbago. Este expus și la colite prin dezechilibru alimentar (consumă prea multe proteine).

Sfaturi alimentare: impetuosul, un adevărat exploziv care se aprinde prea tare, va fi orientat spre o alimentație alcalină cu efect antispasmodic. I se recomandă deci produsele lactate, fructele uleioase (arahide, nuci, sîmburi de migdale), fructele proaspete, dar bine coapte. Trebuie să evite cafeaua, ceaiul, ciocolata și alcoolul. Proteinele necesare troficității musculare nu trebuie neglijate.

Plantele impetuosului. Acest pasionat de orice, mereu tînăr, va profita din plin, în vederea restabilirii echilibrului energetic, de ședințele de relaxare și de plantele anti-spasmodice: valeriana, levănțica, busu-bucul.

JOVIALUL – Dacă ați răspuns pozitiv la mai mult de șapte itemi pentru cea de-a treia secțiune a testului, înseamnă că aceasta vă este tendința dominantă.

Jovialul are talie mijlocie, forme rotunjite, schelet și musculatură slab dezvoltate și picioare scurte. Merge în ritm lent, într-o manieră gravă. Surizător, ospitalier, prietenos, generos, risipește cu ușurință mulțumirea și voia bună în jurul său. Se atașează profund de cei pe care-i iubește și resimte acut cea mai mică jignire, fără a lăsa însă să se observe acest lucru. În căminul său caută întotdeauna calmul, confortul, bucuria. Centrat pe activitate, o desfășoară cu sîrguință și cu economie de efort; în muncă și în viață, manifestă reținere față de schimbare și de curente radicale. Se scoală greu dimineața, devine activ în timpul zilei și se culcă devreme. Mănîncă cu plăcere și poftă, mai ales alimente bogate în grăsimi. Își desfășoară în ritm lent activitatea, de aceea nu-și poate consuma rezervele nutritive. Suferă de maladii legate de excesul de greutate: insuficiență cardiacă, diabet, tulburări circulatorii (arterită, edeme), afecțiuni cutanate (psoriazis, eczeme, urticarie) și respiratorii (sinuzite, laringite, rinofaringite, bronșite astmatiforme).

Sfaturi alimentare: adultul jovial va avea tot interesul să opteze pentru o hrană bogată în proteine și substanțe acide ce vor regla echilibrul endocrin și vor stimula eliminarea toxinelor și a produselor de dezsimilație. Mirodeniile, muștarul, oțetul de mere, lămîia vor activa mecanismele somnolente ale jovialului, iar brînză fermentată cu 30% grăsimi, fructele proaspete (mai ales cele acide), legumele verzi (în special măcrișul) îi vor accelera digestia. În schimb, va trebui să suprime produsele zaharoase, uleiul, sosurile, produsele de patiserie și să consume cu moderație cartofi, orez, paste făinoase.

Plantele jovialului. Acest nonșalant va fi dinamizat de plante stimulative ca gențiana, scaietele și cele diuretice ca mesteacănul, mărarul, ienupărul.

CEREBRALUL – Dacă ați răspuns afirmativ la mai mult de șapte întrebări din cea de-a patra secțiune a testului, atunci profilul dv. dominant este cerebral.

Cerebralul este zvelt, are membrele lungi și fine, musculatura slab dezvoltată, cavitățile corpului reduse. Mersul său rapid, silențios, elastic este însoțit adeseori de ușoare oscilații, de parcă ar pași pe un teren vîlurit. Spiritul său clocotește de idei, este creator și original. Foarte activ în cursul dimineții, spre seară resimte acut oboseala. Fragil din punct de vedere nervos, este frecvent expus la stări anxioase, depresive, la slăbire generală și spasmofilia.

Sfaturi alimentare: cerebralul are nevoie în primul rînd de produse care-i reglează activitatea sistemului nervos central și care-i frînează spasmofilia. Alimentele bogate în calciu, fosfor, magneziu răspund acestor exigențe. În paralel, trebuie să consume și produse cu conținut energetic ridicat: zahăr, cartofi, paste făinoase, cereale, carne, pește, ficat, leguminoase, unt, brînzeturii.

Plantele cerebralului. Persoanelor aparținînd acestui psihotip li se recomandă infuzii din plante bogate în calciu, fosfor și magneziu ca: mugurii de pin, porumbarul, frunzele de castan. Acțiuni benefice au și valeriana (odoleanul) prin efectul ei sedativ asupra sistemului nervos și captalanul, prin efectul antispasmodic. ■

Traducere și adaptare:
ADRIANA CRĂCIUN, studentă
Universitatea "Al. I. Cuza"- Iași

Spiritul științific pătrunde tot mai mult în domenii noi, unele paralele existenței fizice. Nu este surprinzător faptul că **parapsihologia**, nume dat de J.B. Rhine în deceniul trei al secolului nostru, sau **metapsihologia**, nume dat de Charles Richet, se străduiește să-și facă loc în panteonul privilegiat al științelor, autorizate de forța indiscutabilă a intelectului și a rațiunii, de cenzura experimentului.

Știința este "escortată" de metateorii filozofice, epistemologice, care țintesc spre unitate și convergență. Tendința științei spre unitate integrativă favorizează și stabilirea unor punți între știință și religie, fiecare fiind deocamdată încorsetată de materialism și determinism rigid și respectiv de secret mistic. Ambele pot contribui la prosperitatea omenirii. Apropierea lor depinde, pe de o parte, de deschiderea spre noi domenii, de adaptarea metodologiei de cercetare a științei și, pe de altă parte, de dezvăluirea secretelor doctrinei religioase.

Plecând de la criteriile elementare, clasice ale considerării unui domeniu al cunoașterii drept știință: obiect propriu de studiu și cercetare; metode proprii; aplicații, parapsihologia ar îndeplini, cu unele concesii, aceste condiții. Drumul nu este ușor. Atitudinile față de acest domeniu sînt diverse: acceptare fără rezerve, neîncredere, reticență, ignorare, respingere. Argumente se găsesc pentru toate aceste atitudini. Sînt aderenți simpatizanți și obiectivi, sînt exaltați, sceptici și adversari.

Obiectul parapsihologiei este cunoașterea și studierea (cercetarea, investigarea) **fenomenelor PSI**; acestea scapă percepției

PARAPSIHOLOGIA

*între ignorare
și mistificare*

obișnuite și se manifestă, după unii specialiști, în **universuri paralele**, într-un **hiperspațiu** inaccesibil oricui, intuit și imaginat. Albert Einstein l-a identificat prin corelațiile făcute între câmpul electromagnetic și cel gravitațional. Acest hiperspațiu a fost demonstrat experimental prin **operația Philadelphia**, efectuată de marina americană la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, experiment învăluit parțial și azi în mister. Fenomenele individuale de teleportare (disparația unei persoane și apariția ei în altă parte), cu toate nedumeririle, au demonstrat același lucru.

Parapsihologia are deci un domeniu propriu de studiu - fenomenele PSI. Acestea există, dar nu ca fapte comune și nici accesibile simțurilor și gândirii obișnuite. Ele nu-și găsesc explicații în sens determinist, contrazic legile fizice și biologice cunoscute, nu au mecanisme explicabile în perimetrul cunoașterii fizice, biologice și psihofiziologice, nu pot fi supuse investigării (în totalitate) prin metodele de autoritate științifică și, chiar atunci cînd sînt investigate, nu dau siguranța completitudinii manifestării lor. Ele există într-un alt sistem de referință, devin accesibile experiențelor mintale, stărilor de spirit de excepție, stărilor

de meditație și extaz mistic.

Fenomenele PSI au constituit și constituie obiect de reflecție și cercetare pentru oameni de știință din diferite domenii - biologi: Remyer, Chauvin, Robin Baker; chimiști: Karl von Reichenbach, Yves Rocard; matematicieni: Albert Einstein; medici: Joseph Murphy, Jean Martin Charcot, Charles Richet; fizicieni și astrofizicieni: N. Tesla, N.A. Kozirev, V.V. Nasonov; psihoneurofiziologi și psihologi: I.P. Pavlov, L.V. Behterev, K.I. Platonov, Edgar Naumov, C.G. Jung, Wilhelm Reich și mulți alții.

Fenomenele PSI au constituit obiect de reflecție și au fost practicate de filozofi, teozofi, antropozofi, teologi: Pitagora, Platon, Fr. Bacon, Paracelsus, Meister Eckhart, Jan van Ruusbroec, Rudolf Steiner ș.a.; de scriitori și artiști: H. de Balzac, J. Verne, Ch. Baudelaire, St. Mallarmé, Novalis, Leonardo da Vinci ș.a. Au fost și sînt practicate în condiții complet inaccesibile și incredibile de călugări, magi, yoghini: Evagrie Ponticus, Dalai-lama, Sri Ramakrishna, Swami Shivanada, Agpaoa ș.a.

Fenomenele acestea aflate la frontierele cunoașterii și dincolo de ele, s-au manifestat și se manifestă prin oameni cu însușiri ieșite

din comun. Amintim cîțiva: Mesmer, Wolf Messing, Edgar Cayce, Ninel Kula ghina, Nelya Mihailovna, Karl Nicolaev, Vanga Dimitrova, Djuna Davitașvili, Tomokiki Fukurai, Kașpirovski, S.N. Lazarev, A.V. Ignatenco ș.a.

Fenomenele para sau metapsihice au variate denumiri: PSI, forță odică, orgon, forță cosmică, facultăți X, ka, reiki, chi, prana, siddhi, bioplasmă, bioenergie. După o clasificare aproximativă, ele sînt: a) **fenomene predominant bioinformaționale**: telepatia, clarviziunea, percepția extrasenzorială, extracorporalitatea, radiestezia, fenomenele la limita vieții, înregistrarea gîndurilor; b) **fenomene predominant energetice**: transmutația atomică (efectul Kervan), poltergeist, teleportația, levitația, telelechinezia, materializări și dematerializări, fotografii induse mental (efectul Fukurai); c) **fenomene după pragul morții**: transcomunicația (efectul Randive), spiritismul, fenomenul *déja vu* ș.a.

Fenomenele parapsihice există, se manifestă dar acționează în afara lumii fizice vizibile, accesul la ele este posibil în situații de excepție: înzestrări biomagnetice deosebite, devieri biopsihice inexplicabile (vedere extraretiniană - dermică), șocuri emoționale, stări de comă și trăirea la limitele vieții, fulgerări, inițieri oculte - mistice - esoterice - meditații. Ele se produc la interfața dintre structura spirituală și obiectele materiale.

Fenomenele parapsihice prezintă interes și pentru omul de rînd și pentru oamenii de știință. Omul de rînd, să-i spunem normal, este avid de neobișnuit, de spectaculos, este încitat de fascinația misticului, a lumii invizibile. Este atras incon-

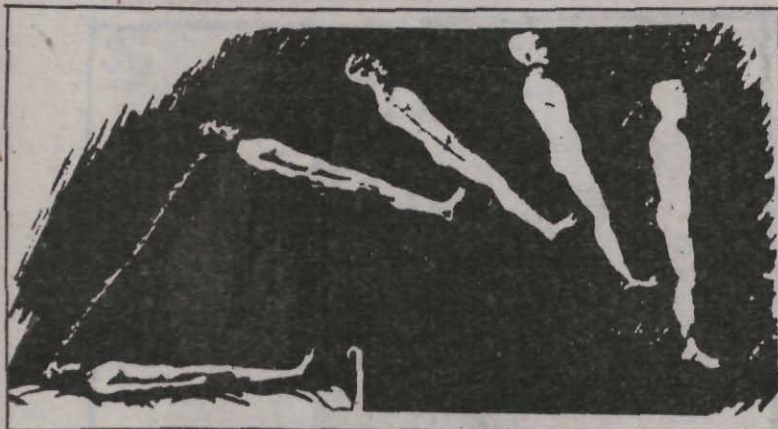
Primul document care arată utilizarea baghetei pentru detectarea surselor de apă potabilă, a zăcămintelor etc. datează din anul 1420. Imaginea pe care o reproducem reprezintă o ilustrație din "Fizica ocultă" a abatelui Vallemont, apărută în 1692. După cum se vede, modul de a mînuși bagheta nu s-a schimbat de-a lungul timpului: antebrațul aproape orizontal, pumnii orientați în sus, iar degetele mari spre exterior.

știent și conștient de adevăruri transcendente, de absolut, de cunoașterea totală. Evadarea într-o lume imaginară, transcendentă rămîne o aspirație. Legende, basmele, literatura science-fiction, literatura și arta în general satisfac această trebuință de a evada într-o altă lume, în lumea ficțiunii, intuiției și imaginației. Mulți dintre noi avem presimțiri, vise de anticipare sau de soluționare a unor probleme (au recunoscut unii dintre laureații Premiului Nobel pentru știință), avem sau producem blocaje energetice, trăim simpatii și antipatii spontane, nejustificate conștient, comunicăm telepatic, comunicăm cu plan-

tele și animalele. Unii au și alte trăiri: dedublări, *déja vu*, ieșiri din propriul corp, percepții extrasenzoriale, dar aceștia sînt sau par suspecti pentru sceptici.

Oamenii de știință, din pasiune pentru căutarea adevărului, pentru performanța cunoașterii, dar și din fascinația ineditului, experimentează (cu mijloacele existente) și recomandă modalități aplicative. Metodele de cercetare ridică piedici în investigarea fenomenelor PSI. Cu toate există unele rezultate; exemplificăm cîteva.

Constatarea simultană a pozițiilor trecute, prezente și viitoare ale formațiunilor stelare de către N.A. Kozîrev,

V.V. Nasonov la Observatorul astrofizic din Crimeea în anii '60 a dus la concluzia că trecutul, prezentul și viitorul par a se condensa în prezentul observabil. Acesta ar fi un fundament explicativ pentru călătoriile în timp, clarviziune, teleportare. Se sfidează însă plasarea obișnuită în timp. S-au făcut numeroase experiențe și experimente de biocomunicare: hipnoză, telepatie, telekinezie. S-au înregistrat aurele corpurilor (fenomenul Kirlian) prin electronografie, dovedindu-se existența cîmpurilor energetice sau a corpului bioplasmatic. S-au pus în evidență radiațiile biolaser ale ochiului. Înregistrarea pe film a imaginilor halucinatorii produse la bolnavii psihici au demonstrat evidența anteropiecției oculare (dr. Krohalev). Yves Rocard a dovedit în anii '70 că trupul omenesc, ca și cel animal conține magnetită; a localizat centrul care corespund în general chakrelor. Numeroase experiențe și experimente au pus în evidență magnetismul curativ. S-au făcut experiențe de transfer de personalitate (Vladimir Raikov) - inducerea ideii de a fi muzician, pictor de mare talent.

Aplicațiile sînt numeroase și cu dublu efect, în favoarea sau în defavoarea omului. **Radiestezia**, de exemplu, este folosită pentru detectarea izvoarelor subterane, a depozitelor miniere, pentru identificarea fertilității pămîntului, detectarea bolilor plantelor, identificarea sexului fătului etc. **Magnetismul** are largi aplicații în **medicină** (diagnoză și tratamentul bolilor, chirurgie sub hipnoză, tratarea bolilor somatopsihice prin transfer bioenergetic etc.). În **pedagogie**, **hipnopedia** dă interesante rezultate mai cu seamă în privința învățării limbilor străine. Gheorghi Lozanov reprezintă cu succes acest domeniu. **Telepatia** este folosită în dressajul animalelor, în comunicarea interumană Pămînt-cosmos.

Un interes deosebit pentru **aplicarea parapsihologiei** s-a manifestat în **domeniul tehnicii militare**: Se "promite" un sofisticat război parapsihologic. Aplicații realizate și posibile: perceperea obiectelor la distanță (documente ascunse) prin telestezie; generatoare psihotronice care pot fi folosite pentru distrugerea unui individ sau a unei mulțimi de oameni; cal-

culatoare în care se introduc date direct din creierul omului (ale unui subiect dotat parapsihologic); teleportări; localizări ale depozitelor de arme; distrugerea la distanță a minelor și a bombelor; manipularea liderilor militari, a maselor; transferuri de personalitate; culegerea de informații secrete; crearea cîmpurilor de "bătălie mintală" (aplicație a extracorporalității); inducerea la distanță a proceselor patologice ș.a.

Cercetările și aplicațiile parapsihologiei dau speranțe și îngrijorează în același timp. Spectrul războiului parapsihologic, alături de cel atomic și de cel genetic, creează în mod îndreptățit mari temeri. Să sperăm în **valorificarea parapsihologiei în favoarea omului**, a ameliorării condiției umane. Formația bioetică și ecologică a oamenilor de știință este o necesitate *stringentă*.

Medicina, psihologia și pedagogia ar putea profita mult de pe urma cercetărilor în acest domeniu fascinant. Parapsihologia (sau cum mai este numită: psihotronica, transfizica, epsionica) aparține viitorului. Cercetările psihologice din țara noastră s-ar putea orienta și spre acest domeniu. Societățile și instituțiile de cercetare specializate în țări ca Rusia, SUA, Franța, Germania, Polonia, Cehia și Slovacia, Bulgaria ne îndreptățesc să ne întrebăm, parafrazîndu-l pe Caragiale: de ce să nu avem și noi parapsihologii noștri, instituțiile noastre de cercetare? ■

Conf. dr.
ELENA MACAVEI,
Universitatea
"Lucian Blaga"-Sibiu

In ciuda multiplelor denumiri alternative (psihotronica, ESP, știința fenomenelor paranormalului) și a interferențelor ei multidisciplinare (biofizica, neurocibernetică, biochimia, filozofia, cu largi deschideri spre disciplinele spirituale și spre religie), reprezintă totuși - recunoscut sau nu - un domeniu de vîrf al psihologiei. Ea studiază fenomenele psihomintale, psihoinformaționale și bioenergetice subtile, supraconștiente și transpersonale, ce circumscriu sfera aptitudinilor și capacităților excepționale, nu în sensul supradotării (cognitiv-creative și motorii - ce definesc performanța umană), ci în sensul transperformanței, netipică umanului (cel puțin la un moment dat). Așa se explică de ce aptitudinile extrasenzoriale, psihokinetice, bioenergetice (diagnostice și terapeutice), de biolocație și de biocontrol sînt plasate mai curînd sub semnul supraumanului, asimilat de către cei mai mulți neavizați ineditului șocant, surprinzătorului, accidentalului și, inevitabil, miraculosului.

De altfel, capacitățile transperformanțiale (denumire pe care o preferăm celei de "supraumane"), în sensul depășirii unor capacități psihomintale uzuale (proprii zonei largi a "normalului uman, inclusiv cu supradotări și talente specifice") se manifestă în condițiile unor "mutații psihologice", ale unui salt transformativ prin dilatarea, rafinarea și nuanțarea cîmpului și stărilor conștiinței și, implicit, a modalităților extinse de cunoaștere, comunicare și acțiune conștientizabile. Nimic nou sub soare!...

Acestea corespund descrierii unor fenomene vechi de cînd lumea, cunoscute din textele sacre ale întregii omeniri, identificate în scrierile sapiențiale hinduse sub numele de "Siddhi" ("puteri") - apanaj al inițiaților și sfinților, deci al celor a căror evoluție spirituală depășea cu mult nivelul comun. Cel mai profund și complet tratat științific al explicării, deblocării și dobîndirii prin practică experiențială psihospirituală a capacităților supraconștiente (numite astăzi "PSI") rămîne și în zilele noastre tratatul lui PATANJALI "YOGA SUTRA", elaborat cu probabilitate în secolele IV-II î.e.n., în special prin secțiunea a treia "VIBHUTI-PADA. Despre puterile supra-normale" (tradus în limba română de C. Făgețean, Ed. Soc. Informația, 1993).

Frecvența redusă și, adesea, nereproducibilitatea după legile rigide ale experimentului bazat pe logica binară fac din fenomenul parapsihologic (nu împlător numit paranormal; "para" - pe lîngă sau în afara) obiectul unor dispute fără sens, atunci cînd se încearcă explicarea și înțelegerea sa de pe poziții științifice neadecvate.

Transmutațiile cîmpului conștiinței se reflectă în trăirea și experimentarea personală a stărilor numite "supraconștiente", în timpul cărora se manifestă multe dintre capacitățile considerate paranormale sau exotice: clarviziția, clarvederea, telepatia, telekinezia, radiestezia, paradiagnoza și psihometria, biocontrolul interior (al proceselor fiziologice involuntare, invulnerabilitatea, inedia, stigmatizarea și

combustia spontană, elongația și levitația), biocontrolul exterior (cu toate tipurile de vindecări paranormale, vitalizare și devitalizare, bacteriostaza exotică), materializări și dematerializări (bioplasmie), fenomene de condensare (destructurare și structurare bioplasmatică) - apud. A. Pătruț (De la normal la paranormal, vol. I și II, 1991, 1992).

Fără a-și propune neapărat obținerea de "puteri", încercînd să rupă însă "vîlul de mister" și să transforme ceea ce mult timp a fost numit ezoteric (ocult) în exoteric (cunoaștere dezvăluită, științifică), psihologia transpersonală, inițiată prin experimentele de modificare a stărilor de conștiință sub LSD efectuate de S. Grof, dar datorată în principal psihologiei și psihoterapiei umanist-experiențialiste (A. Maslow,

DE LA PSIHLOGIA DEZVOLTĂRII TRANSPERSONALE LA PARAPSIHLOGIE

C. Rogers, F. Perls, W. Reich, A. Lowen, R. Assagioli, V. Frankl, R. May etc., cu precursori incontestabili ca Freud și, în special, Jung), se situează astăzi în vecinătatea imediată și interferează, prin unele din tehnicile transformativ-spirituale și experiențiale practicate, cu domeniul parapsihologiei.

Curentul dezvoltării transpersonale înglobează concepția holistă asupra psihicului uman și "psihotehnici" transformiste, fiind un rezultat contemporan al confluențelor orientală-occidentale în domeniul practicilor și cunoștințelor științifice, psihoterapeutice și spiritual-filozofice, prin care cele mai noi descoperiri în domenii de vîrf (hiperfizică*, biofizică și neurofizilogia, psihologia transpersonală) vin să confirme multimilenara înțelepciune și cunoaștere încrîfate în textele sacre, în experiențele misticilor orientali, dar și ale celor creștini**.

Pe urmele unor autori reputați (S. Freud, A. Adler, C.G. Jung) și disputați (J.G. Gurdjieff, R. Steiner), care au reușit să abordeze psihicul dintr-o perspectivă mult mai completă, dar nu exhaustivă (vezi importanța la vremea convenită a inconștientului individual și apoi a celui colectiv, a capacităților compensatorii și supracompensatorii, a dimensiunii spirituale), autorii umaniști-experiențialiști, urmați firesc de transpersonalști (S. Grof, Ferguson, F. Capra, Feldenkrais și Alexander, W. Brugh-Joy și B. Weiss și mulți alți "transformiști", dintre care modernii practicanți de N.L.P. – J. Grinder, R. Bandler, R. Dilts, C. și S. Andreas, D. Gordon, J. O'Connor și J. Seymour etc.) vin să completeze și să restructureze concepțiile privind destinul și posibilitățile de înțelegere a personalității, din perspectiva paradigmei integratoare și holistice, prin **autodezvoltare, autovindecare, mutație transpersonală**.

Persoana transformată, cu conștiința lărgită prin integrarea experienței transpersonale (mistice și cunoscătoare, prin unificarea cu sinele), cu conștiința sa cotidiană, vedește astfel "actualizarea sinelui" (cf. C. Rogers), a aceluși potențial nelimitat ce-i asigură autodepășirea și accesul la realitatea lărgită prin experiența trăită "aici și acum".

Avîndu-și originea în curentul psihoterapiilor umanist-experiențialiste și transformiste (modelul rogersian – "centrat pe client", modelul gestaltist-holist al lui F. Perls, psihosinteza lui R. Assagioli etc.), psihologia dezvoltării trans-

personale definește nucleul concepției new-age-iste contemporane. Și chiar dacă nu toți autorii declarați și afiliați acestei mișcări de idei și de acțiune psihospirituală sînt credibili, iar unii "păcătuiesc" prin exagerări și abuz de persuasiune charismatică (mai ales în privința minimalizării "gravității bolii psihotice – vezi englezul Laing), totuși, pentru prima dată în **științele umane**, asistăm la o **deschidere și preluare** fără precedent a experienței și cunoașterii spirituale, atât orientale, cît și occidentale, la o exoterizare a ceea ce multă vreme s-a considerat (și chiar blamat) ca fiind esoteric sau separat, ca dimensiune strict religioasă a existenței.

Așa se face că, în sfîrșit, experiența mistică ajunge să fie înțeleasă și explicată științific, acceptată ca o cale de supracunoaștere, iar cunoașterea extrasenzorială ca o minunată extensie a facultăților psihice umane, ca o activare și actualizare a resurselor latente psihospirituale. **Psihologia și parapsihologia** sînt, în consecință, **integrate într-un continuum**, rezultat al confluențelor benefice dintre disciplinele sapiențiale (practici spirituale), științele pozitive (fizică, psihofiziologia, neuro-psihologia) și filozofia.

Referindu-ne la dimensiunea spirituală a existenței, autorii new-age-ști aduc în prim-plan **experiența transpersonală, ca o cale de acces la informația universală, la cunoașterea extrasenzorială, paranormală**. Activarea și trăirea experienței transpersonale sînt autovindecătoare, profund transfiguratoare, autointegratoare în realitatea holistică. Și chiar dacă "raționaliștii paradigmei carteziene" califică new-age-ismul drept misticism, "iar materialiștii moniști drept ocultism", comentează B. Würtz (New-Age sau paradigma holistă, Editura de Vest, Timișoara, 1992, p. 206), în vreme ce teologii creștini întrevăd pericolul unei reconvertiri religioase, dincolo de "suspecta ușurință cu care se abandonează argumentele raționale în favoarea dogmelor și perorației pasionale" (idem, p. 206), fie ele raționaliste, fie teologice, actuala confluență a disciplinelor științifice cu cele spirituale nu poate duce decît la un salt în cunoaștere și, evident, în evoluția omului, în însănătoșirea sa morală, în extinderea performanțelor sale de comunicare, înțelegere, acțiune, creație și autoreglare, ca fiindă conștientă și supraconștientă, integrată în ecosistemul planetar și în univers.

Psihoterapia New-Age se inspiră astăzi din izvoarele sacre ale disciplinelor sapiențiale, ca și din teoriile de ultimă oră ale biofizicii și neurofizilogiei cibernetice. Omul în impas existențial și îndeosebi cel bolnav psihic - este ajutat, în

* Vezi, în acest sens, paralela excepțională realizată între fizica modernă și mistica orientală de către F. Capra în lucrarea *Taofizica*, tradusă de D. Timpău, Ed. Tehnică, București, 1995.

** Vezi A. Michel, *Metanoia – fenomene fizice ale misticismului*, Ed. Nemira, 1994.

totalitatea sa psihofizică, spre a-și crea acordul între spirit, minte și trup, spre a-și activa și autoprograma pozitiv resursele, a se dezvolta prin mutație autocreatoare, prin lărgirea câmpului conștiinței, "trezire" și evoluție spirituală. El devine prin procesul terapeutic o ființă conștientă de sine, cu acces diferențiat, gradat, dar nelimitat la stările supraconștiente, transpersonale, astfel încât să se poată integra armonios în sistemul cosmic.

O serie de procedee tehnice, cum ar fi cele gestaltiste, programarea neurolingvistică, analiza bioenergetică, antrenamentul autogen și biofeedback-ul, tehnici și sisteme de meditație (Yoga, Zen, Isihism etc.), diverse procedee de hipnoză și autohipnoză, la care se adaugă terapiile creative (prin sunet, culoare, drama-terapia, dans, mișcare etc.), se practică astăzi, individual și în grup, în întreaga lume, în centre specializate. Tot mai mulți oameni, în special tineri, apelează la serviciile acestora în speranța de a-și activa disponibilitățile de autoechilibrare, autorealizare și integrare armonioasă, pentru a-și facilita experimental dezvoltarea spirituală. Curentul psihoterapeutic holist-transformist contemporan datorează însă mult trecutului, fiind doar o reluare, în spirală, pe un alt nivel al istoriei ființei umane, a ceea ce se cunoștea, în spații culturale și spirituale elitiste și relativ închise, cu milenii și secole în urmă.

Printr-o îndelungată "Sadhana", prin tehnici secrete de purificare, meditație și autodezvoltare, înțelepții și sfinții tuturor timpurilor provocau, experimentau și autorealizau "mutația psihologică", ceea ce îi plasa pe traiectoria transpersonalizării și, implicit, a capacităților PSI, cu tot corolarul lor de mister pentru profan. Desigur, excepționalul dintotdeauna s-a asociat cu "secretul", și aceasta nu întâmplător, ci ca un act de prudență socială. Impactul fenomenului paranormal asupra persoanei nepregătite cognitiv, atitudinal și spiritual poate fi uneori nefast, bulversant emoțional, manipulativ sau chiar anxios. "Secretivitatea" necesară a avut însă și un alt efect, de data aceasta nu tocmai fericit – plasarea capacităților paranormale în sfera exclusivă a esotericii, ceea ce a născut confuzii chiar și în mințile luminate ale multor oameni de știință raționaliști.

"Supranormalul" sau paranormalul performanțal se poate manifesta în planul comunicării (telepatia), cogniției (antero și precogniție, percepția extrasenzorială, biolocație etc.) și acțiunii (psihokinezie, levitație, biocontrol – terapii bioenergetice, materializări-dematerializări etc.). Și probabil că registrul modalităților de manifestare a facultăților PSI este cu mult mai larg decât ne-ar permite cunoașterea actuală. Aceste capacități apar nu doar la persoane inițiate (în

urma unor practici spirituale, incluzând mai mult sau mai puțin asceza), dar ele pot fi identificate și spontan, la diverși subiecți: persoane extrem de simple din punct de vedere cultural, imaturi emoțional, copii puberi ori persoane care traversează un episod existențial deosebit, cu conotații moral-spirituale și afective ("stări limită").

Apariția spontană a capacităților PSI este independentă de variabile ca sexul, vârsta, cultura, profesia, inteligența, dar de cele mai multe ori este în directă corelație cu un anume nivel al "dezvoltării" sau "trezirii" spirituale, al purității mintale sau cu o stare afectivă și motivațională particulară, cu anumite atitudini fundamentale autentice, ca altruismul, iubirea necondiționată, dorința de dăruire sau de a face bine, intensitatea nevoii de a provoca un fenomen, ori de a anticipa, reaminti, interveni sau acționa dintr-un anumit sens.

Polarizarea stării afectiv-motivaționale particulare implicată în unele fenomene PSI poate fi însă și negativă (vezi practicile de biocontrol negativ – asimilate magiei negre), ceea ce atrage atenția asupra pericolului declanșării unor forțe PSI în absența purității și pozitivității moral-spirituale. **Experiența transpersonală** ni se pare absolut necesar să dubleze capacitățile PSI, altfel orientarea lor valorică este periclitată. Și cât de simplu se poate transforma o astfel de performanță într-un mijloc distructiv, înlocuind sensul creator-armonic cu haosul!

De cele mai multe ori, fenomenele PSI sînt condiționate de modificări calitative ale nivelurilor funcționale ale conștiinței (instalarea ritmurilor cerebrale specifice de tip alfa și de tip teta, de mutații informaționale și conexiuni mai mult sau mai puțin conștientizate între inconștient, subconștient, conștientul comun și supraconștient).

Racorocirea subiectului extrasenzor la suprasistemul informațional universal (Akasha), pe căi incomplet cunoscute actualmente, dar presupuse (vezi "deschiderea canalelor intuitiv-cognitive"), permite conștientizarea unor informații dincolo de bariera temporală și spațială, subiectivă și autoreperizantă.

După opinia noastră, psihologia și terapia transpersonală se află în raporturi de continuitate și necesitate cu parapsihologia, avînd în comun o viziune holistă asupra personalității umane. Mecanismele explicative și experiența trăită a fenomenelor transpersonale sînt comune din punct de vedere funcțional cu cele implicate în producerea fenomenelor PSI, pe fondul stărilor modificate ale conștiinței, al raporturilor dinamic-creatoare și transformative între informație, energie și acțiune. ■

DA NU

1. V-ați mutat de cel puțin două ori în cursul ultimilor trei ani?

2. Vă este extraordinar de greu să rămâneți așezat în același loc mai mult de o oră?

3. Ați putea exercita aceeași meserie, la aceeași firmă, toată viața?

4. Vi s-a întâmplat deja să vă petreceți concediul fiind în casă?

5. Ați vizitat mai mult de treisprezece țări în cursul ultimilor zece ani?

6. Preferați să stați la hotel în loc să aveți o reședință fixă și definitivă?

7. Abia ajuns(ă) într-un anumit loc, vă gândiți deja să porniți către noi orizonturi?

8. În viața de zi cu zi sînteți ușor de găsit (cu ajutorul telefonului, prin poștă sau orice alt mijloc)?

9. Ați putea să vă atașați de o singură persoană toată viața?

10. A te mișca înseamnă a trăi. A rămîne pe loc înseamnă a muri! Sînteți de acord cu această afirmație?

Sînteți o persoană fără astîmpăr?

Sînteți o persoană care nu are astîmpăr, mereu în mișcare, sau preferați să vă atașați statornic de ceva sau de cineva? Răspundeți prin DA sau NU la cele zece întrebări și raportați-vă apoi la interpretarea rezultatelor.

◆ Dacă ați obținut 10 puncte: nu numai că nu aveți astîmpăr, dar sînteți chiar destul de nestatornic(ă). Nici o legătură, nici un loc bine stabilit. Libertate totală!

◆ Dacă ați obținut între 7 și 9 puncte: vă place să vă "mișcați" și să întîlniți multă lume. Este destul de dificil să fiți găsit(ă) și să fiți constrîns la un anumit sedentarism.

◆ Dacă ați obținut între 3 și 6 puncte: vi se întîmplă să nu aveți astîmpăr destul de des, dar apreciați și faptul de a fi considerat(ă) o persoană de încredere, într-un loc în care vă simțiți bine.

◆ Dacă ați obținut mai puțin de 3 puncte: sînteți sedentar în sufletul dv., iar faptul că nu aveți astîmpăr nu este în nici un caz o boală care să vă amenințe. ■

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 1, 2, 5, 6, 7 și 10 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 3, 4, 8, și 9.

Faceți totalul punctelor obținute.

Traducere și adaptare:
LIA DECEI

EFECTELE micro-PK

și noi ipoteze în cercetarea parapsihologică

Psihokinezia reprezintă, în viziunea specialiștilor, acea "mișcare sub acțiunea psihicului" sau, potrivit definiției lui J.B. Rhine, un efect de tip "mind over matter", adică o acțiune a conștiinței asupra materiei fizice. În ultimii ani s-a conturat tot mai mult ideea că fenomenele psihokinetice (PK) ar putea fi explicate mult mai clar, pornind de la studierea așa-numitelor efecte "micro-PK". S-a observat, în urma a numeroase experimentări, că mintea, conștiința umană, are un anumit efect direct asupra microsistemelor. Acest tip de cercetare – foarte recent, de altfel – merge în paralel cu dezvoltarea altor domenii tehnologice, cum ar fi, de exemplu, studiul interacțiunii dintre om și mașină și modul în care această interacțiune afectează performanțele mașinii.

Defecțiunile mașinilor apar fie din intervențiile umane, fie din anumite probleme ale mecanismelor. În cazul computerelor, defecțiunile datorate factorului uman sînt cauzate de utilizatori prost antrenați sau de un soft prost proiectat. Totuși, aceste defecțiuni pot fi legate și de starea mintală, emoțională a celui ce utilizează computerul. Se pune deci întrebarea: există o extensie a minții care

acționează direct asupra computerului?

Cu toții știm că unii oameni acționează "mai bine" sau "mai rău" (decît o persoană medie sau normală) asupra anumitor tipuri de echipamente și mașinării. Există oameni care nu pot purta ceasuri sau care urăsc computerele și vociferează permanent: "lucruri stupide care se defectează într-una, orice așa face". Mai există o categorie de oameni care "se asortează", ca să spunem așa, cu mașinile, fiind operatori de computere sau mecanici auto excepționali. Ei intuiesc defectele aparatelor și se apropie de ele, "simțindu-le" și "mirosindu-le" defecțiunile specifice.

Avînd în vedere creșterea importanței computerelor în societatea actuală, majoritatea studiilor de parapsihologie se focalizează asupra efectelor micro-PK. Dacă am încerca să rememorăm situațiile în care s-a defectat calculatorul la care lucram, s-ar putea să ne amintim că starea noastră emoțională, mintală, în acele momente era încordată: eram agitați, nervoși sau foarte grăbiți, iar defectarea computerului n-a făcut decît să amplifice starea psihică negativă în care ne aflam.

"Din experiența mea – notează cercetătorul ameri-

can Loyd Auerbach, directorul Oficiului de investigații Paranormale din California –, computerele tind să facă lucruri ciudate cînd mă grăbesc să termin ceva. Mai mult, lucrez adesea la antrenarea oamenilor la serviciile de informare pe computer. În ultimii ani am auzit diverse istorisiri, de la mai mulți oameni (unele le-am observat personal), în legătură cu "refuzuri" neobișnuite ale computerelor privind accesul la baza de date și chiar disfuncționalități psihosomatice ale personalului care lucrează aici. Am început să-i întreb pe oameni cum se înțeleg cu computerele. Cel mai adesea răspunsurile erau: "le urăsc"; "computerele mă plac" sau "computerele îmi fac asta tot timpul, mai ales cînd sînt nervos". (Auerbach, 1993)

În multe cazuri se poate argumenta că defectarea mașinii creează stresul sau frustrarea, și nu invers. Totuși, se pare că starea noastră psihică, nivelul de solicitare, reacțiile noastre emoționale față de anumite echipamente (față de tehnologie în general) și chiar credința noastră în ce poate să facă acea mașină afectează cumva performanțele acesteia, fie că este vorba de un computer sau de altceva. Este posibil, de asemenea, să apară defecțiuni

repetate ale calculatoarelor sau chiar fotocopiatoarelor ca efect al subconștientului unui singur individ care este foarte iritat, stresat. O persoană extrem de emotivă, supusă anxietății sau frustrărilor, poate avea adesea probleme cu computerele. Uneori "lasă urme" chiar relația crispată între șef și operatorul de la computer. Alteori, antipatia față de tehnologie în general îl împiedică pe individ să o utilizeze corect, întărindu-i astfel neîncrederea în "cele mașini infernale".

Se pare că, atunci când computerul dumneavoastră se defectează sau doar funcționează prost, e nevoie să vă analizați și să vă controlați starea de spirit, starea emoțională în general. Decît să forțați situația și așa dificilă, mai bine plecați de lîngă computer și reveniți abia după o scurtă

relaxare. Veți descoperi că problemele au dispărut, iar calculatorul funcționează corect. Toate acestea arată o puternică legătură între gîndurile noastre și mediul înconjurător, între noi și celelalte ființe în preajma cărora trăim.

Dacă această "empatie" cu sens negativ se produce între om și mașină, nu sînt greu de intuit dezastrele psihice pe care le înduc în jurul lor indivizii care permanent sînt anxioși, nemulțumiți de ceva sau de cineva, frustrați, proiectînd asupra altora gînduri de expectanță negativă, devalorizatoare. Este de așteptat ca o asemenea ființă să nu înțil-

nească niciodată un prieten adevărat. Pe lîngă o astfel de "poluare psihică", există și poluarea chimică, iar mai nou, se vorbește de "poluarea electrică". Electricitatea și tehnologia aferentă evidențiază diverse forme de energie, de la microunde la lumină, de la ultrasunete la cîmpuri electromagnetice și magnetice, și, din ce în ce mai mult, oamenii studiază efectul acestora asupra sănătății și comportării lor psihice. S-a constatat că și cîmpurile

de la **Universitatea Laurentian** din Ontario, Canada.

Noile ipoteze în cercetarea parapsihologică sînt legate de studii recente făcute asupra măsurării cîmpului magnetic din jurul creierului, lăsînd să se întrevadă cum este posibil acest mecanism de influențare a mediului exterior, a ființelor din jurul nostru prin intermediul gîndurilor sau al stărilor emoționale. **Robert O. Becker**, celebru cercetător în domeniul influenței cîmpului electromagnetic asupra animalelor și plantelor, a studiat în ultimul timp locul pe care îl ocupă cîmpurile magnetice în procesarea informației în conștiință.

Se pare că există particule submicroscopice de material magnetic într-o mare varietate de organisme vii, de la bacterii la oameni... și care

par a fi asociate creierului, numit acum "organ magnetic". Becker a arătat, în urma cercetărilor întreprinse, că acest organ magnetic este o structură evolutivă străveche, iar dovezile evidențiază că între noi toți există o conexiune de ordin magnetic.

În mai 1992 a fost dată publicității de către Institutul de Tehnologie din California știrea că în creierul uman au fost descoperite cristale de magnetită, un mineral de fier cu proprietăți magnetice. Porumbeii călători, balenele, somonii, albinele și unii pești și bacterii, notează **Kirschvink** de la acel institut, au, de asemenea, magneți, iar unii îi folosesc pentru a se deplasa

electrice ale păturilor/pernelor electrice pot avea efecte fizice negative.

Pe de altă parte, unele frecvențe ale cîmpurilor magnetice pot ajuta la însănătoșire. Acest din urmă efect ne duce cu gîndul la atît de disputatul **Franz Anton Mesmer** și al său "magnetism animal" de care a făcut uz pentru a vindeca, la sfîrșitul secolului trecut. De asemenea, cîmpul magnetic al Pămîntului (numit "geomagnetic") influențează starea psihică a omului, comportarea sa și chiar capacitățile paranormale, lucru stabilit prin studiile neurologului **Michael Persinger**

cu ajutorul câmpului magnetetic al Pământului. Rămâne de văzut ce fac pentru și în interiorul corpului uman acești magneți, pentru că, se pare, un creier de greutate medie conține 7 miliarde de magneți microscopici. Becker susține că, în afară de rețeaua noastră de procesare a informației (respectiv creierul și rețeaua sa de neuroni și neurotransmițători), mai există o a doua formă de rețea de procesare a informației, "mai veche", și anume una de tipul unui câmp magnetic. Natura duală a minții și conștiinței poate fi deci explicată analizând cu atenție această pereche de rețele. Este oare posibil ca însăși conștiința umană să fie o formă de câmp magnetic?

Cercetătorii din domeniul computerelor și procesării informației au ajuns la ideea, care nu este încă perfect dovedită, că există "bule de energie magnetică" ce păstrează informația pentru a fi ulterior recuperată de un computer. Majoritatea metodelor de stocare a informației de astăzi se bazează pe utilizarea câmpurilor magnetice și folosirea acestora pentru a "citi" informația: "Memoria cu bule" folosește doar câmpul magnetic, fără casetă.

În cazul în care creierul este un fel de câmp magnetic, un fel de bulă magnetică, "organul magnetic" și cristalele de magnetită pot permite codificarea, procesarea și recuperarea informației din "bula de conștiință". După moartea creierului, susține Lloyd Auerbach în cartea sa **Reîncarnarea**, această "bulă magnetică" mai poate fi capabilă de procesarea informației și interacțiune cu alte "sisteme" similare, asemănător cu o dischetă de calculator pe

care copiezi un program din memoria calculatorului. Aceasta este deocamdată o supoziție, dar ar putea explica transferul informației de la o minte la alta (telepatia). Sau, mai mult, dintr-o parte a lumii în alta, prin intermediul câmpurilor magnetice, naturale sau nu, precum și alte câmpuri de conștiință care ne înconjoară sau fac parte din noi toți.

Serena Roney-Dougal, parapsiholog britanic, a studiat activitatea creierului și legăturile sale cu geomagnetismul și alte variabile de mediu. Interesul ei a fost

FRANZ ANTON MESMER
(1734-1815)

Medic german, autorul teoriei magnetismului animal, folosit la sfârșitul secolului trecut atât ca modalitate de vindecare, cât și în explorarea capacităților extrasenzoriale.

legat mai ales de glanda pineală (sau "al treilea ochi"). Ea a descoperit că această glandă poate să dirijeze ceasul nostru biologic, interacționând totodată cu alte funcții ale corpului. Conform și cu studiile efectuate de Becker, glanda pineală este capabilă să detecteze variațiile intensității câmpului geomagnetic, iar aceste variații, la rândul lor, reglează producerea mai multor substanțe neuroactive (cum ar fi melatonina) de către glanda pi-

neală sau "cel de-al treilea ochi". O scădere a acestei substanțe poate determina comportări de tip schizofrenic ale creierului și poate afecta imaginile vizuale.

Se pare deci că fluctuațiile câmpului geomagnetic "ne deschid" față de experiențele parapsihologice sau ne amplifică receptivitatea la ceea ce există deja. S-a sugerat că o scădere a intensității câmpului geomagnetic până la așa-zisul "zgomot de fond" permite semnalului parapsihologic să fie recepționat mai bine.

În cazul psihokineziei, mai frecventă în timpul creșterii câmpului, este posibil ca intensitatea crescută a câmpului să furnizeze cumva sursa de energie pentru evenimentul psihokinetic sau cel puțin "scînteia" care declanșează aptitudinile.

Deși nu s-au verificat complet aceste supoziții, interesul pentru factorii de mediu care au impact asupra capacităților PSI primează. Cercetându-se modul în care reacționează oamenii la câmpurile electromagnetice produse de tehnologie sau la câmpul geomagnetic terestru, se vor afla poate răspunsuri la unele întrebări ridicate de domeniul parapsihologiei.

Aceste date se înscriu într-un domeniu de studiu mai larg, în care sînt incluse și multe alte științe, care converg spre aceeași idee comună (veche, de altfel, de milenii), că sîntem legați între noi prin energii subtile, greu perceptibile, că sîntem legați de viața planetei Pământ și, prin el, de fapt, de întregul Univers. ■

Cercetător științific
MARINELA GRIGORE,
Institutul de Științe
Socio-Umane Iași

STAFIILE din cimitir sînt de fapt... GAZE

De mai multe veacuri, oamenii văd stafii în cimitirele situate în apropierea unor ape mocirloase și flăcări stranii plutind deasupra terenurilor mlăștinoase. Dar iată că, în fine, așa cum ne informează revista *New Scientist* nr. 1878, 19 iunie 1993, chimiștii au reușit să găsească o explicație a acestor fenomene.

Specialiștii bănuiau că

lumina palidă a flăcărilor este cauzată de arderea metanului, produs în mari cantități de către microorganismele anaerobe, dar nu a fost sugerată nici o explicație plauzibilă a modului în care metanul se aprinde spontan. Se știa că difosfanul (P_2H_4), un gaz, se aprinde spontan în prezența aerului, dar nu era cunoscută existența unui agent reducător natu-

ral care să poată transforma direct fosfatul (PO_4^{3-}) în difosfan. Iată însă că nu de mult doi chimiști germani au demonstrat că microorganismele pot produce ambele gaze, atât fosfan (PH_3), cât și difosfan.

Bazîndu-se pe cercetările precedente, care detectaseră prezența fosfanului în sedimentele apelor de canalizare și sedimentele marine, Gûnter Gassmann și Dieter Glindemann, de la Institutul Biologic Helgoland din Hamburg, au ajuns la concluzia că fosfanul ar putea apărea în aceleași condiții reducătoare puternice în care este produs metanul. Metanul este produs în cantități mari în intestinele vitelor, așa că Gassmann și Glindemann au hotărît să investigheze tracturile digestive ale unor vite proaspăt tăiate și au descoperit următorul fapt interesant: concentrația de fosfan din mîncarea aflată în aparatul digestiv al acestora depinde de cît de bine a fost digerată. În plus, au constatat că și mai mult fosfan se produce în aparatul digestiv al porcilor și al oamenilor, aceștia consumînd mai mult fosfat, ce provine din mîncarea prelucrată industrial. Ei au ajuns la concluzia că difosfanul oferă explicația felului în care se desfășoară aprinderea naturală a metanului și că în acest fel se lămurește și misterul flăcărilor din mlaștini și al stafiiilor din cimitire. ■

Traducere și adaptare:
LIA DECEI

INTUIȚIA - vedere cu ochii minții, fler, al șaselea simț, percepție extrasenzorială... Expresii ce încearcă să surprindă specificul fenomenului intuitiv ce conduce la sesizarea și înțelegerea bruscă, chiar de la prima vedere, a esenței lucrurilor, caracteristicilor fundamentale ale unei situații, persoane, ale unui fenomen. În concepția filozofilor, această viziune fulgurantă, imediată, este privilegiată în raport cu raționamentul logic, matematic, unde demonstrația este necesară. Intuiția suprimă înlănțuirile, deducțiile, discursurile. Ea se manifestă ca *presentiment*, ghidînd și nuanțînd cu predilecție conduitele femeilor, sau ca *iluminare*, *revelație* a marilor adevăruri, a soluțiilor unor probleme greu descifrabile, mijlocînd uneori actul creator sau pe cel mistic, deschizînd alteori porțile profeției. Literatura furnizează numeroase exemple de scriitori vizionari care, în operele lor, descriu cu uimitoare detalii evenimente ce par simple ficțiuni, dar care, după un interval de timp mai lung sau mai scurt, își găsesc corespondentul în realitate. În secolul al XIX-lea, Jules Verne descrie în romanul "De la Pămînt la Lună", lansarea unei rachete de pe coastele Floridei din chiar locul (Cape Canaveral) de unde sînt lansate azi navele spațiale de la NASA. În 1896, romancierul englez M.P. Shiel scria o nuvelă în care niște indivizi siniștri instaurau teroarea asupra Europei, nimicînd familii întregi. Titlul nuvelei: "SS-iștii". Morgan Robertson, scriitor american, a descris, în 1898, în romanul "Futility", naufragiul unei nave gigantice imaginare. Ea se numea Titan și

transporta 3 000 de pasageri. 14 ani mai tîrziu, în 1912, Titanic transporta și el 3 000 de persoane, scufundîndu-se în aceleași circumstanțe: ciocnirea cu un aisberg într-o noapte de aprilie. Rezultatul naufragiului este și el similar cu cel din nuvela lui Robertson: 1 500 de victime. Și exemplele ar putea continua. Intuiția, acest fenomen bizar, mult controversat, mereu îmbogățit cu semnificații și valențe, încă mai cochetază cu rigoarea explicației științifice ce nu o poate cuprinde exhaustiv. În ciuda incomprehensibilității ei științifice, intuiția rămîne, la nivel uman, un instrument psihic cu certă valoare operatorie în cîmpul cunoașterii. "Primele impresii sînt acelea pe care le trăim de la bun început în prezența unei ființe, a unui eveniment, a unui obiect cu care nu am mai avut de-a face. Elaborarea unei judecăți fiind lentă și dificilă, în general ne mulțumim cu primele impresii, adică cu sugestiile intuiției pure" - scria Gustave le Bon în "Opinii și credințe". Dar nu orice persoană posedă o dezvoltată capacitate intuitivă. Dr. Hachette susține că persoanele dotate cu o gîndire operatorie sînt mai ermetice la acest simț special, în timp ce persoanele nevrotice, emotivii, sensibilibi, mai înclinați să mediteze asupra vieții decît să o trăiască, au mai multă intuiție, dar și la ei aceasta se manifestă în mod diferit. Cît de intuitiv sînteți și care sînt particularitățile intuiției dv. puteți afla parcurgînd testul care urmează. Alegeți din variantele propuse la fiecare item pe cea care vă corespunde fără să chibzuiți prea mult; dacă aveți îndoieli, apelați la... intuiție!

**CE FEL DE
INTUITIE
AVETI**

Psihotest

1

Intuiția este:

- a) un barometru interior
- b) o sferă de cristal
- c) un fulger pe un cer fără nori
- d) o baghetă magică

2

Acordați intuiției o importanță:

- a) crucială
- b) relativă
- c) ne semnificativă
- d) aleatorie

3

Sînteți rănit în amorul propriu dacă:

- a) nu sînteți înțeles
- b) alții decid pentru dv.
- c) sînteți contrazis
- d) se ignoră ceea ce spuneți

4

Nu vă simțiți în largul dv. cu o persoană:

- a) foarte misterioasă
- b) foarte sigură pe ea
- c) care vă critică mereu
- d) care vă admiră

5

Credeți că bărbații:

- a) se tem de femei
- b) nu văd mai departe de vârful nasului
- c) înfricoșează femeile
- d) sînt infantili

6

La o figură necunoscută observați mai întâi:

- a) fruntea
- b) ochii
- c) nasul
- d) gura

7

Un ciocan vă amintește de:

- a) cuie
- b) o seceră
- c) un perete
- d) un pansament

8

Copilul din dv. se manifestă prin:

- a) candoare
- b) spontaneitate
- c) încredere
- d) cruzime

9

Intuiția rimează cu:

- a) indiscreția
- b) deviația
- c) inspirația
- d) premoniția

10

Primăvara vi se pare:

- a) tulburătoare ca un fluture
- b) nepăsătoare ca un melc
- c) zumzăitoare ca o albină
- d) agreabilă ca o rîndunică

11

Optați pentru o exprimare:

- a) percutantă ca un proiectil
- b) diversificată ca o piață
- c) precisă, riguroasă
- d) imprevizibilă ca trăsnetul

12

Ați fi dorit să fiți muza lui:

- a) Don Juan
- b) Nostradamus
- c) Maigret
- d) Don Quichote

13

Se poate recunoaște o femeie intuitivă cînd:

- a) are o personalitate dublă
- b) merge direct la țintă
- c) știe să jongleze cu calitățile ei
- d) inspiră multă încredere

14

Principalul punct slab al dv. este:

- a) reveria
- b) susceptibilitatea
- c) nerăbdarea
- d) lăudăroșenia

15

Principalul punct forte al dv. este:

- a) fidelitatea
- b) eleganța
- c) capacitatea de concentrare
- d) diplomația

16

Ați putea să vă depășiți limitele prin:

- a) disperare
- b) încăpăținare
- c) provocare
- d) nebulie

17

Intuiția ar putea fi cauzată de:

- a) o dereglare a simțurilor
- b) conexiuni misterioase ale spiritului
- c) existența unui al șaselea simț
- d) o hiperactivitate speculativă, fulgurantă

18

Imediat după o revelație încercați un sentiment de:

- a) pace interioară
- b) eliberare
- c) entuziasm
- d) fericire

19

După un timp, reacția dv. va fi:

- a) scepticismul
- b) respingerea
- c) autocritica
- d) aprobarea

20

Cel mai important verb pentru dv. este:

- a) a ști
- b) a putea
- c) a avea
- d) a simți

Psihotest

Interpretarea rezultatelor

Stabiliți, pe baza tabelului, punctele corespunzătoare răspunsurilor dv. și apoi calculați suma lor. Rezultatul vă oferă posibilitatea identificării tipului dv. de intuiție.

	a	b	c	d
1				
2	••	•	••	
3	•			
4	•			
5	••			•••
6		••		••
7	•			•
8		•		•
9	•			•
10	••			
11			•	
12			•	•
13		•	•••	
14	•	•		
15		•	••	
16		••	•	
17		•		•
18		•	••	
19			•	••
20	••			

**Dacă ați obținut:
Mai puțin de 9 puncte
Intuiția dv. este un instinct imprevizibil**

Confrunțați cu incertitudini și ambiguități, le rezolvați cu ușurință, fără să vă lăsați cuprins de neliniște la gândul consecințelor posibile ale alegerii pe care ați făcut-o călăuziți de instinct. Tracasările vieții cotidiene nu vă dezarmează; vă susțineți cauza fără a dramatiza situația. Accentuata dv. receptivitate vă sporește perspicacitatea. Există în dv. un simț intern care vă instigă și vă ajută să găsiți drumul cel bun prin labirintul întrebărilor și al evenimentelor ambigue. Ceea ce vă displace în cel mai înalt grad este să fiți victima iluziilor sau să acționați în grabă în situații imprevizibile. Grație inteligenței dv. instinctive, puteți ajunge la esența lucrurilor. Știți să primiți adevărul în stare brută, în orice situație.

Această intuiție vă face să jucați adesea rolul de confident cărui ne adresăm pentru a descoperi fața ascunsă a lucrurilor.

**De la 10 la 19 puncte
Intuiția dv. este dominată de afectivitate**

Aveți o rezonanță emoțională ridicată, vibrând intens chiar și în situații obișnuite. Mai curînd sensibil decît cerebral, acordați maximă importanță torentelor pasionale pe care le trăiți cu voluptate sau cu disperare. Invadat de sentimente, percepeți ușor bogăția sufletelor celor din jur. Tot ceea ce emană irațional este pentru dv. un mijloc de a ajunge la înțelegerea lumii și a oricărei ființe. Exploatați întregul arsenal al limbajului nonverbal care pentru dv. transmite mesaje distincte, permeabile unul decodaj riguros. Posibilitățile dv. sînt aproape oculte și le folosiți cu dărnicie pentru binele celor ce au știut să vă apropie. Intuiția, pentru dv., este esențială. Ea aparține forului dv. interior, unde contrarietățile se limpezesc, tensiunile se descarcă, pentru ca apoi bateriile să se reîncarce pentru o nouă confruntare cu viața. Feriți-vă totuși să nu cădeți pradă impositorilor în entuziasmul dv. spontan și generos!

**De la 20 la 29 puncte
Intuiția dv. este un ghid prudent**

Flărul dv. este atît de activ încît uneori vă surprinde și pe dv. și anturajul. Dar nu vă lăsați bulversat. Exploatați momentele proplice producerii declinului revelator acordîndu-vă răgazul necesar pentru plimbări solitare, reverie, meditație, cînd impresiile se reorganizează, deblocînd mecanismele cerebrale. Ați învățat să decelați semnalele relevante de cele ne semnificative și să supuneți controlului flash-urile intuitive. Astfel nu greșiți drumul și mergeți direct la esența lucrurilor. Această capacitate vă face indispensabil în cercul prietenilor pe care nu-i dezamăgiți atunci cînd vă solicită părerea. Grație dv., tensiunile se estompează, optimismul și speranța renasc. Intuiția vă permite să dinamizați viața dv. socială și să faceți viabile proiectele dv.

(Continuare în pag. 52)

**Traducere și adaptare:
RALUCA LEFTER și
ADRIANA CRĂCIUN,**

(După un test conceput de
Pierre Rouchaleou și publicat în revista
Modes & travaux, mai 1994).

După filozoful Karl Popper (1902-1994), diferența dintre o teorie științifică și o pseudoteorie constă în capacitatea acesteia din urmă de a fi respinsă. Sînt enunțurile parapsihologice falsificabile?

— aceasta-i întrebarea din punct de vedere popperian. Celebru filozof și logician englez de origine austriacă K. Popper excludea marxismul și psihanaliza din rîndul teoriilor științifice. Discipolii săi includ în paraștiințe tot ce nu se supune criteriului refutabilității, deci și parapsihologia. Mario Bunge, fizician și filozof argentinian, avînd contribuții în investigarea dinamicii cercetării științifice, a modalităților

aplicării și verificării teoriilor, este unul dintre ei. El a exclus parapsihologia dintre științe pentru că: în cadrul ei cunoașterea nu a progresat, nu s-au pus probleme de cercetare noi, violează principiile științifice de bază – de exemplu, efectul nu poate precede cauza (premoniția)-, nu aplică controlul statistic asupra datelor, se ocupă de entități imateriale etc. Unele din argumentele lui Mario Bunge nu rezistă în fața unui examen obiectiv. Nu este vorba de apărarea parapsihologiei, ci de tratarea ei sine ira et studio (fără ură și părtinire).

(Urmare din pag. 51)

**Mai mult de 30 puncte
Intuiția dv. este demnă de a unui profet**

La fel ca un medium, plecînd de la un minimum de informații, găsiți aproape întotdeauna soluția corectă. Sub impactul revelației sau deținînd un savoir-faire special, știți să citiți ca într-o carte în inimi și gînduri. Cerebral și exigent, nu ezitați să vă autoanalizați o noapte întreagă pentru a găsi explicația unui comportament, unei neînțelegeri, unui conflict. Știți să recu-

noașteți sinceritatea celorlalți, în special a bărbaților. Permanent în miezul evenimentelor, vă place să surprindeți prin pertinența previziunilor. Conștient însă de riscurile posibile și de consecințele lor, vă străduiți să fiți sigur de prezicerile pe care le lansați. Pentru dv., destinul este un joc plin de șarade pe care le dezlegați cu plăcere și precizie. Cînd ați atins adevărul, vă asumați riscul de a nu fi înțeles sau de a nu fi luat în serios, știind că aceste "iluminări" pot provoca spaimă sau ostilitate. ■

Secretele divinatorii ale cafelei

"Cafedomanția" este o tehnică divinatorie la modă astăzi. Revista Science et avenir vă propune să vă "inițiați" în această practică ancestrală.

Ghicitul în cafea a apărut în Franța la începutul secolului al XVII-lea, provenind din haremurile Orientului.

La al cincilea etaj al unui imobil de birouri, cabinetul de preziceri al doamnei Alma nu are nimic dintr-o scenă din Epinal. Clientela este programată cu ajutorul computerului. Ascunsă în spatele ochelarilor, doamna Alma aduce mai degrabă cu un psihiatru decât cu un ghicitor atunci când analizează urma picăturilor de cafea alunecând pe hîrtie.

Chiar dacă decorul este modern, repertoriul rămîne clasic: o anumită instabilitate afectivă este dezvăluită de rapiditatea scurgerii lichidului pe foaia de hîrtie, o îngrămădire de zaț anunță un accident, ajutorul din partea unui bărbat apare desenat ca o formă alungită...

Este dificil să găsești un punct comun între precizare și, de exemplu, o știință oarecare, fie ea chiar botezată cu prefixul "para". În psihodiagnoză există o probă științifică de investigare a personalității - testul Rorschach sau testul "petelor de cerneală" - care reprezintă mai mult decât un exercițiu de imaginație; cu ajutorul acestuia se poate realiza un diagnostic aprofundat al personalității individului din perspectivă individuală, afectivă și comportamentală. Psihologia analizează și percepția "formelor" (Gestalt) în structuri aleatorii, ca norii sau spărturile în zid, de exemplu. Dar analiza se oprește aici, căci între picăturile de cafea, ce "ascultă" de legile mecanicii fluidelor, și viitorul nostru afectiv nu există nici o legătură.

Ambiția de a prezice viitorul vine din negura vremurilor, cînd ghicitorii, adesea foarte apropiați puterii, erau consultați înainte de luarea unei decizii importante. În frunzele de ceai (thedomanție), cărți de joc (chiromanție), sîngele unui sacrificat (hematomantie) sau în o mie de alte feluri, oamenii au căutat cu disperare, pretutindeni, să citească semnele destinului.

În acest sens, prin activitatea lor de observare a naturii, ghicitorii pot fi considerați precursori ai savanților. Nu încercau ei oare, asemenea oamenilor de știință, să stabilească relații cauzale între fenomene? A remarcă faptul că un cer negru precede adesea furtuna poate fi o precizare, dar este, în același timp, o observație rațională. Prezicerile pomind de la forma norilor sau zborul păsărilor (omitomanție) ar putea fi considerate o formă preștiințifică a meteorologiei. În același fel, putem vedea în divinația pe baza visurilor (oniromanție) o prefigurare a analizei freudiene a inconștientului.

Dar și în aceste cazuri, analogia se destramă repede. Căci, pentru a putea vorbi despre știință, trebuie atestată existența fenomenului. Și toate experiențele cu clarvăzători supuși unui control (ghicirea, de exemplu, a conținutului unui plic în prezența unui prestidigitator ce veghează pentru a nu fi vorba de vreun șirețic) nu au condus decât la eșecuri. Dacă există vreun domeniu din care se poate revendica divinația, acela este cel al științelor comunicării. Arsenalul tehnicilor puse în practică pentru a iluziona clientul ar putea servi drept model cadrelor din comerț sau șefilor de personal formați în domeniul analizei tranzacționale: observarea numeroaselor semnale non-verbale (vestimentație, poziția pe scaun etc.), distilarea tuturor informațiilor în singurul scop de a decela în reacțiile clientului semnele de aprobare arătînd calea ce trebuie urmată, știut fiind că generalitatea afirmațiilor poate da loc interpretărilor celor mai variate.

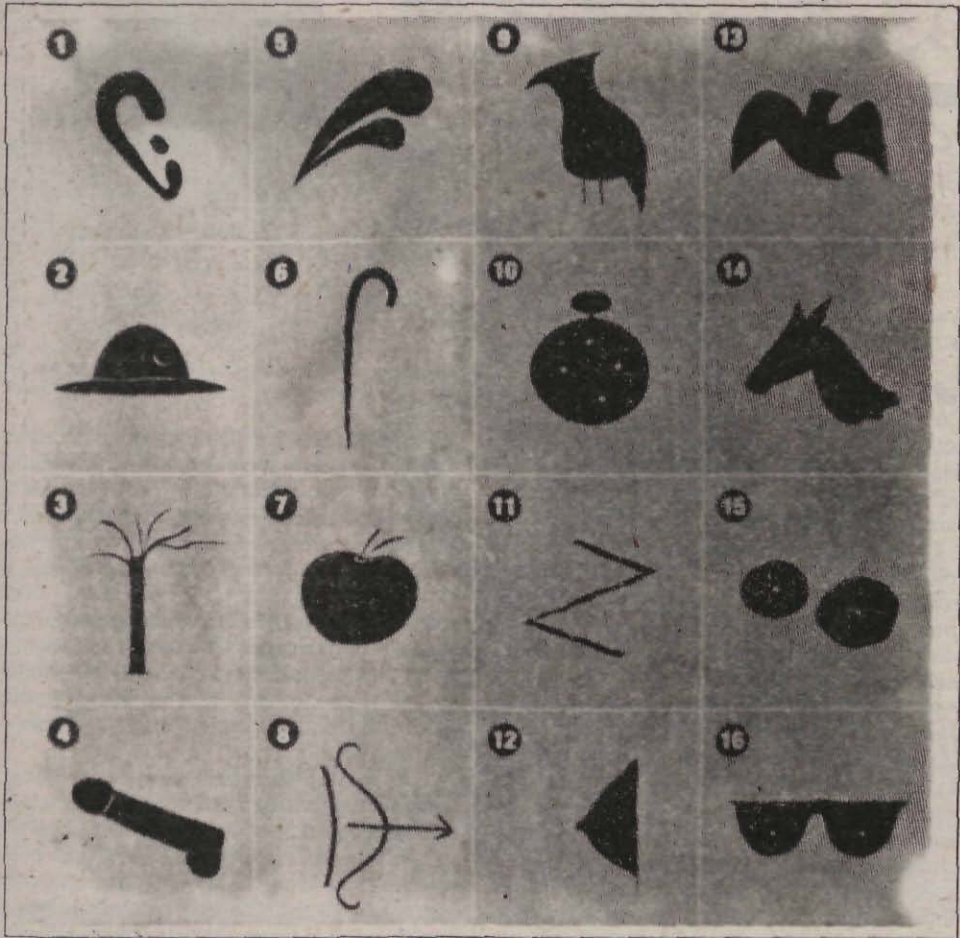
Toate acestea ar putea fi doar amuzante, dar

Parapsihologie

divinația este periculoasă. Un client influențabil își poate schimba comportamentul în mod inconștient pentru "a veni în întâmpinarea" prezicerilor. Ideea riscului unui accident sau unei boli îl poate suresciti, lucru ce ar putea avea drept consecință tocmai accidentul sau boala prezisă. De

aceea, inspirându-se din reglementările privind vânzarea țigărilor în SUA, municipalitățile ar trebui - ca o măsură simplă de siguranță și sănătate publică - să impună prezicătorilor ca pe firmă să înscrie mențiuni de tipul: "ineficacitate științifică dovedită" sau chiar "abuzul periculos".

Redăm în continuare - așa cum sînt prezentate în revista Science et avenir, iunie 1995 - cîteva imagini "favorabile" și "nefavorabile" care pot apărea și în ceașca dv. de cafea.

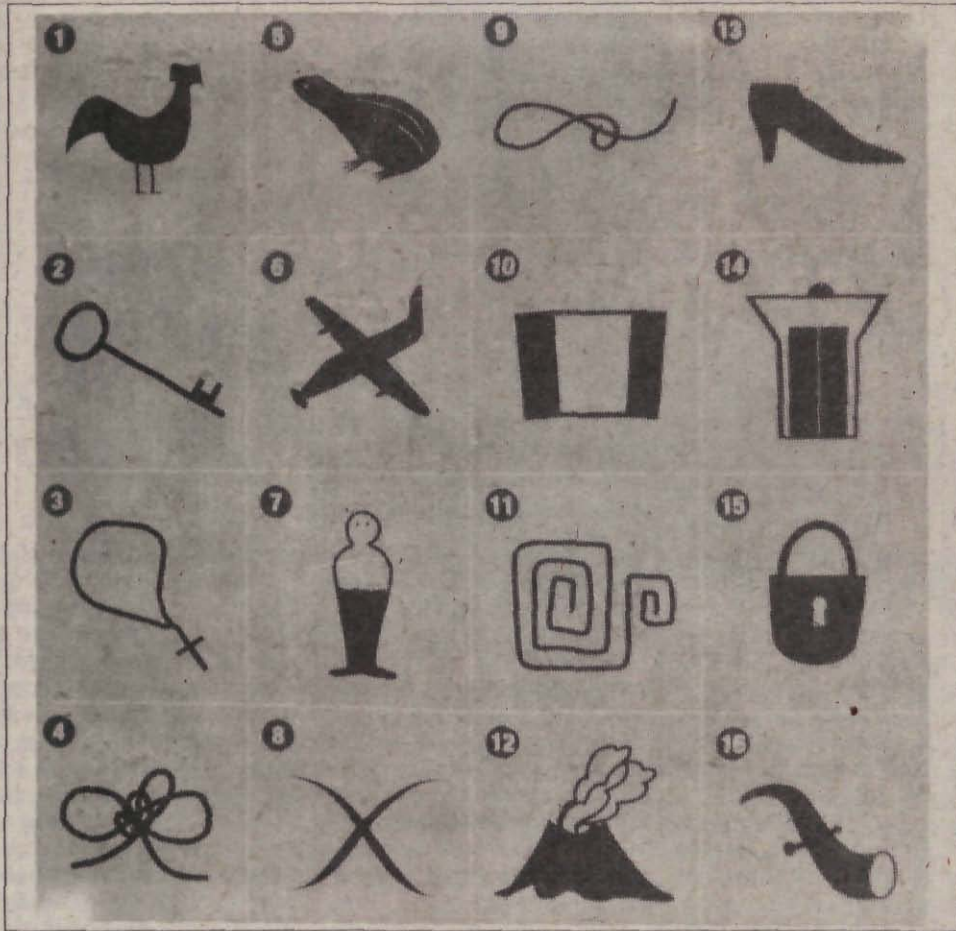

Imagini favorabile

- 1) Urechea - sănătate, prietenie.
- 2) Pălăria - cunoașteți bărbați în vîrstă și bogați.
- 3) Arborele - afacerile pe care tocmai le-ați început merg bine.
- 4) Sexul masculin - victorie și avere.
- 5) Pana - dorința mondenă satisfăcută. În curînd, veste.
- 6) Bastonul - sprijin și ajutor nesperat.
- 7) Mărul - ocazie ce nu trebuie pierdută.
- 8) Arc și săgeți - ați dat de greu, dar veți reuși la sfîrșitul anului.
- 9) Papagalul - o rudă în vîrstă, foarte apropiată,

vă așteaptă vizita.

- 10) Ceasul - totul este gata, grăbiți-vă, deveniți important.
- 11) Z - scrisoare din nord.
- 12) Sînul din profil - muncii prea mult, starea sănătății dv. reclamă repaus.
- 13) Porumbelul - totul se va rezolva în primăvară.
- 14) Calul - călătorie scurtă, afacere bună, muncă plăcută.
- 15) Cercul cu punct - mare succes în dragoste și bani.
- 16) Sînul - vacanța în regiune de deal; vă așteaptă o casă de prieteni.

Imagini defavorabile

- 1) Cocoșul – trădare iminentă. Evitați călătoria pe mare cu iahtul.
- 2) Cheia – relație sexuală nesatisfăcătoare; pertenerul este impotent.
- 3) Medalionul – nu renunțați la plăceri, castitatea nu este pentru dv.
- 4) Nodul – prietenie recentă, aproape terminată. Rival în dragoste.
- 5) Broasca – răzbunarea unei persoane pe care ați distrus-o.
- 6) Avionul – doriți un erotism complicat, fără afecțiune.
- 7) Copilul – neplăceri din cauza unui lucru nerefuzat la timp.
- 8) X – ați abandonat credința în Dumnezeu. Îndoieli și ateism.

9) Nodul glisant – fiți mai tolerant cu colegii și subaltemii.

10) Fereastra – femeie emancipată, dezinvoltă, fără inhibiții, rece, cinică.

11) Labirintul – o tină ră săracă vă va face dovada curajului ei.

12) Vulcanul – o nouă pasiune vă va tulbura; fiți obiectiv.

13) Pantof de femeie – prostituție și masochism. Anomalii groaznice.

14) Poarta închisă – aviditate, zgîrcenie, falsitate, avarism, egoism.

15) Lacătul – soluția problemei este în alt oraș.

16) Trîmbița – vi se va propune un nou mod de a iubi, neobișnuit. Acceptați, pentru puțin timp.

Traducere și adaptare:
RADU GÂRMACEA

ECOLOGIA și... FENOMENELE PARANORMALE

Dacă în urmă cu 15-20 de ani presa din țările foste socialiste numai foarte rar și cu multă precauție aducea la cunoștința publicului larg întâmplări și fenomene ieșite din comun, în ultimul timp paginile acesteia sînt invadate de articole despre telepatie, telekinzie, levitație, premoniție etc., într-un cuvînt, despre manifestări ale însușirilor paranormale ale unor oameni. De cel mai larg interes s-au bucurat și continuă să se bucure, desigur, știrile potrivit cărora, cu ajutorul cîmpului bioenergetic excepțional, aceste persoane pot trata cu succes boli pentru care medicina oficială nu are (încă) leac.

Multă vreme capul de afiș a fost deținut de **Djuna**, cu ale sale "masaje asiriene", practicate fără a atinge corpul pacientului, cu efecte binefăcătoare asupra sănătății, în special a celor din clasa conducătoare sovietică. Spre sfîrșitul anilor '80 însă, faima ei începe să fie umbrată de apariția unui concurent - hipnotizatorul **Anatoli Kașpirovski**. Re-

cordul de popularitate în rîndul bolnavilor, reali sau închipuiți, este cîștigat rapid de acesta nu numai pentru că, fiind medic, nu i se mai putea reproșa lipsa de pregătire profesională, ci și datorită faptului că tratîndu-și pacienții - suferind de la obezitate pînă la cancer - prin intermediul televizorului, el își exercita influența pînă departe, chiar dincolo de granițele țării.

Un alt "talent" deținut de persoane cu însușiri paranormale, mult solicitat de cei pentru care acestea reprezintă ultima speranță în rezolvarea unor probleme personale, este ghicitul evenimentelor, trecute și viitoare, din viața cuiva. Deși mulți chemați, totuși recunoscute ca fiind într-adevăr talentate au fost **Vanga** din Bulgaria, urmată îndeaproape de **Ludmila Korabelnikova** din Rusia. S-a discutat și s-a scris, de asemenea, mult despre **Nina Kulaghina**, capabilă să deplaseze pe o suprafață plană diferite obiecte, fără să le atingă, numai cu forța gîndului său.

I-am amintit aici doar pe

cei mai renumiți reprezentanți ai acestui domeniu atît de controversat, al parapsihologiei, și a căror activitate a generat, cum era și firesc, cele mai multe nedumeriri. Încercările făcute de-a lungul timpului, pe de o parte de a susține, pe de altă parte de a nega, de pe poziții științifice, existența și mai ales eficiența fenomenelor în cauză, în loc să lămurască lucrurile, au semănat și mai mult confuzie. Dar anii au trecut, **Vanga** a îmbătrînit ca oricare muritor, peste performanțele **Djunei**, o dată cu dispariția gerontocrației de la Kremlin, s-a așternut tăcerea, iar **Anatoli Kașpirovski** a intrat în politică. Locul lui a fost însă repede luat de un alt "vindecă tot" - **Nudi Hasan** din Varna. Acesta, mai tînăr și mai grăbit, stabilește diagnosticul și tratează prin... telefon. Este suficient ca bolnavul să formeze numărul 00359-52-465716, să spună ce-l supără și peste foarte scurt timp (se vorbește chiar de intervale de numai 15 minute), boala dispare, ca luată cu mîna.

Dacă ar fi să dăm crezare celor publicate recent de săptămînalul bulgar *168 de ore*, cel puțin 20 dintre pacienții pentru care tratamentul aplicat de Nudi Hasan a avut un final fericit pot dovedi, cu certificate medicale în regulă, că au avut cancer, dar că acum sînt complet sănătoși.

De mîinile, fața sau pieptul culva se lipesc, fără nici un fel de adeziv, lame de ras, linguri, fiare de călcat, tigăi și alte obiecte, indiferent de greutate. Este vorba de fenomenul numit "palme magnetice", ultimul apărut în constelația fenomenelor paranormale. Alt-cineva recunoaște culorile cu ochii închiși. "Toate acestea sînt rezultate ale gimnasticii creierului", declară, absolut convins de ceea ce spune, Iuri Gornîi, directorul Centrului de sport intelectual - IDEA - din Moscova, un fel de SRL de la noi, în cadrul căruia, după

cum sună reclama găzduită de numeroase publicații, "oricine poate deveni paranormal; oricine poate fi învățat să-și dezvolte și să-și utilizeze cîmpul bioenergetic".

Cum adică, veți spune, chiar nu mai este nici un mister? Harul atribuit în antichitate doar vrăjitorilor și preoților păgîni, iar în evul mediu diavolului însuși poate fi dobîndit acum la niște cursuri, în schimbul unei sume de bani? Cu alte cuvinte, nu mai există oameni cu puteri paranormale? "Există, numai că nu este vorba de «puteri paranormale», ci de o stare de preîmbolnăvire", răspunde Revaz Vladimirovici Homerik. El este șeful Laboratorului de magnetologie de pe lîngă Centrul de cercetări oncologice din Georgia, laborator în care, în urmă cu un sfert de secol, Djuna Davitașvili, pe atunci o modestă chelneriță, făcea

primii pași spre ceea ce mai tîrziu a primit titlul de "Fenomenul D", sub care se și cunoaște azi în întreaga lume. Rezultatele studiilor teoretice și ale cercetărilor experimentale efectuate în respectivul laborator au permis dacă nu îndepărtarea, cel puțin subțierea vîlului de supranatural ce acoperea fenomenele considerate paranormale. "În toate aceste cazuri acționează un întreg complex de factori fizici care, stimulînd în permanență reacțiile biochimice din organism, determină producerea de energie excedentară, ceea ce conduce la îmbolnăvirea persoanelor respective de «sindromul hiperenergetic». Iar acesta nu poate fi apreciat, nici pe departe, ca un dar al naturii, ci, dimpotrivă, drept o gravă greșeală a ei" - conchide Revaz Homerik. Și, într-adevăr, s-a constatat că cei afectați de acest sindrom (printre care, din

păcate, în ultima vreme se numără și tot mai mulți copii) suferă de frecvente dureri de cap, de insomnii, se simt mereu obosiți, transpiră abundent, amețesc, sînt stăpîniți de un sentiment de teamă și au o foarte defectuoasă circulație periferică. S-au întîlnit persoane la care diferența de temperatură dintre sub-soară și vîrfurile degetelor de la mîini era de aproape 10 grade. Încercînd să explice de ce persoanele afectate de sindromul hiperenergetic care atrag obiecte și le deplasează fără să le atingă pot ameliora sănătatea unora ce suferă de deficit de potențial energetic, Homerik face referire la factori precum radiații ultraviolete, radiotermice, infraroșii, acustico-termice, luminescență, cîmp electromagnetic alternativ, care împreună ar compune așa-numitul "cîmp hipotronic", prin "hipotron" înțelegînd o particulă complexă, purtătoare de cîmp. În anumite condiții, aceasta ar acționa asupra membranelor celulare, determinînd intrarea lor în rezonanță. La rîndul ei, rezonanța ar induce în atomi forța de atracție. El consideră, de asemenea, că nu numai cei afectați de o boală oarecare au nevoie de ajutorul persoanelor cu însușiri paranormale, ci și acestea, la rîndul lor, au nevoie de ceilalți, pentru a-și descărca surplusul de energie, care altfel le cauzează suferințe cum ar fi cele enumerate mai sus. Acesta este și principiul pe care se bazează procesul de "învățare", de însușire a tehnicilor de tratament cu ajutorul bioenergiei, în cadrul centrelor de tipul IDEA, BIOREZONANȚA și altele.

Dar dacă însușirile paranormale ale unor semeni de-ai noștri sînt generate de factori naturali, de ce înainte aproape nu se cunoșteau astfel de oameni, în schimb în ultimii ani numărul lor a ajuns să fie de ordinul sutelor? Se pare că și în acest caz, ca în multe altele, răspunsul constă în modificarea, în sens negativ, a condițiilor de mediu, mai concret, în creșterea concentrației de ozon în stratul de aer din imediata apropiere a solului. Or, este din ce în ce mai clar că părerea conform căreia acest gaz ar fi un factor favorizant pentru sănătate s-a învechit. Oamenii de știință din multe țări ale lumii au atras, de mai mult timp, atenția asupra faptului că pînă și dozele foarte mici de ozon conținute în atmosfera marilor aglomerări urbane pot provoca dereglări serioase în funcționarea organismului uman. Incluzîndu-se în procesul respiratoriu, în locul oxigenului molecular, o dată ajuns în organism, ozonul activează arderile și celelalte reacții biochimice ce însoțesc metabolismul mai mult decît este necesar, ceea ce are drept rezultat creșterea emisiei de radiație ultravioletă endogenă. Cum însă acest factor "lucrează" împreună cu sistemul neuroendocrin, surplusul de ozon în momentele de surexcitare, cu prilejul unei mari supărări, de exemplu, poate determina apariția sindromului hiperenergetic.

Concentrația ozonului în atmosferă depinde, după cum se știe, de radiația solară, fiind maximă între orele 12-14 și minimă noaptea de la 2 la 4. Făcînd măsuri

rători cu aparatură adecvată, specialiștii în magnetobiologie au constatat că și puterea de atracție a palmelor persoanelor ce dețin acest "talent" este direct proporțională cu concentrația ozonului din atmosferă: maximă în mijlocul zilei, cînd soarele se află la zenit, și minimă spre sfîrșitul nopții. Iată de ce se cere cu insistență reducerea la mai puțin de 76-120 de particule de ozon la un miliard, și aceasta în timp ce în SUA raportul particule de ozon/celelalte gaze care intră în componența atmosferei admise este de mult de numai 60 la un miliard, ceea ce dovedește că țările occidentale au sesizat din timp și au și tratat, cu toată seriozitatea, problema. În țările răsăritene în schimb, nivelul concentrației acestui gaz în atmosferă aproape s-a dublat în ultimii 40 de ani. Vinovată de această stare de lucruri este poluarea atmosferei cauzată de experiențele nucleare care au ca rezultat creșterea fondului de radiații, catastrofa de la Cernobîl, emanațiile de gaze toxice etc.

Nu este desigur ușor de stabilit nivelul concentrației de la care ozonul devine dăunător, avînd în vedere că nu se poate cunoaște cu precizie în fiecare moment fluctuația sa naturală, condiționată de radiația ultravioletă emisă de Soare. Totuși, dacă numărul persoanelor "magnetice" va continua să crească, fenomenul trebuie perceput ca un serios semnal de alarmă privind starea, din punct de vedere ecologic, a mediului în care trăim. ■

VIORICA PODINĂ

Psihotest

DA NU

1. Vi se întâmplă în mod frecvent să vă treziți cu greu dimineața?
2. Înainte de a întreprinde ceva, aveți nevoie de sfaturi și încurajări?
3. Agreeți primejdia și aventura în general?
4. Aveți zilnic un program mai mult decât încărcat?
5. Vă place să vă asumați anumite riscuri?
6. Renunțați definitiv atunci când apare în calea dv. un obstacol important?
7. Căutați adesea lucrurile ușoare și pretextele cele mai neserioase?
8. Vă place să conduceți automobilul cu mare viteză?
9. Treceți drept o persoană "moale" în anturajul dv. apropiat?
10. Dacă ar fi cazul, ați îndrăzni să abordați singur(ă) un obiectiv, chiar dacă acesta, pentru a fi atins, ar necesita cel puțin participarea a patru sau cinci persoane?

Faceți parte din categoria **PERSOANELOR IMPULSIVE?**

Pentru a afla acest lucru, răspundeți prin DA sau NU la cele zece întrebări și raportați-vă la interpretarea rezultatelor.

Acordați-vă câte **un punct** dacă ați răspuns cu DA la întrebările 3, 4, 5, 8 și 10 și tot câte **un punct** pentru răspunsurile cu NU la întrebările 1, 2, 6, 7 și 9.

Faceți totalul punctelor obținute.

◆ **Dacă ați obținut 10 puncte:** o știți (și acest psihotest nu face decât să vă confirme acest lucru), îndrăzniți întotdeauna, oricare ar fi situația. Vă place să trăiți intens și periculos.

◆ **Dacă ați obținut între 7 și 9 puncte:** nu sînteți o persoană ezitantă și timorată. Vă place să fiți primul (prima),

să luați decizii și să comandați.

◆ **Dacă ați obținut între 4 și 6 puncte:** trebuie să vă rezeziți în orice situație? Există lucruri pe care nu le faceți și pe care nu le veți întreprinde niciodată deoarece... cîntăriți toate pericolele.

◆ **Dacă ați obținut mai puțin de 4 puncte:** sînteți o persoană mai degrabă rezervată și ezitantă. Puțin curaj și puțină încredere în dv. înșivă nu v-ar strica. ■

Traducere și adaptare:
LIA DECEI

Oamenii au fost dintotdeauna un amestec straniu de logic și absurd, de rațional și fantastic, de știință și magie. Unii psihologi susțin că în prezent are loc o renaștere a preocupărilor accentuate pentru magie, deoarece oamenii sînt saturați și plictisiți de știință și de organizarea totală a vieții pe care o propune aceasta. În același timp, alți specialiști consideră periculoase tendințele spre magic și spre aspectele iraționale ale vieții. Cine are dreptate? Adoratorii zeiței rațiunii sau discipolii magicienilor? Nău ne propunem să rezolvăm această dilemă, ci să vă întrebăm: dumneavoastră ce tendințe aveți? Înclinația spre magic o domină pe aceea spre rațional, spre știință sau invers? Parcurgeți testul următor și poate veți reuși să răspundeți singur la întrebările enunțate mai sus.

MAGIE

ȘTIINȚĂ

Fiecare dintre cele șase întrebări ale testului are cinci variante de răspuns. Încercuți – fără a vă gândi prea mult – varianta de răspuns care credeți că vi se potrivește în cea mai mare măsură, calculați-vă punctajul și citiți interpretarea din finalul testului.

1. Dacă priviți fix o persoană pe care o întilniți pe stradă, ce așteptați să se întîmple?

- a) nimic, deoarece persoana își va continua drumul
- b) va zîmbi și își va continua drumul
- c) va saluta și se va apropia să stăm de vorbă
- d) se va întoarce cu spatele, deranjată sau stînjinită
- e) se va întîmpla ceva neașteptat, dar plăcut.

2. Ce vă vine să faceți dacă observați un fir de păr pe haina persoanei cu care stați de vorbă?

- a) în mod amical iau firul de păr și-l înlătur
- b) nu-i spun nimic persoanei, pentru a nu o ofensa
- c) îi spun să-l ia pentru că îi stă urît
- d) îl iau și-l păstrez, poate-mi aduce noroc
- e) glumesc, spunîndu-i: cine știe al cui este?

Psihotest

3. La ce vă gândiți dacă vedeți un grup de oameni mergând și cîntînd pe stradă?

- au făcut un chef și acum se îndreaptă spre casă
- s-ar putea să fie beți și periculoși
- se vor îndrepta spre mine și-mi vor cînta ceva ce-mi place
- mă irită, așa că este mai bine să mă îndepărtez în grabă
- s-ar putea să fie un grup de cîntăreți cunoscuți, așa că aș dori să-i ascult.

4. Dacă ați rătăcit prin casă un lucru de care aveți absolută nevoie, ce faceți?

- îl caut în continuare, pentru că sînt convins că trebuie să fie pe undeva
- mă opresc și mă gîndesc unde aș fi putut să-l pun
- mă apuc de altceva, pentru a mă calma
- spun o frază ciudată care poate m-ar ajuta să-l găsec
- îi vorbesc obiectului respectiv, cerîndu-i să iasă la iveală.

5. Cum reacționați dacă un prieten vă telefonează și vă invită în această seară la o petrecere?

- mai întîi îl întreb despre ce petrecere este vorba
- trebuie să mă gîndesc înainte de a-i răspunde
- accept invitația imediat și cu entuziasm
- accept invitația și-i sugerez prietenului meu cîteva idei pentru a ne distra mai bine
- deja încep să mă bucur la ideea că pe timpul seratei se va întîmpla ceva unic și foarte interesant.

6. Ce faceți dacă simțiți brusc o durere în braț și nu cunoașteți cauza?

- îmi masez ușor brațul
- iau un calmant
- întreb pe cineva ce trebuie să fac
- mă gîndesc, încercînd să aflu ce fel de durere este
- îmi privesc conștient brațul și-mi spun că durerea mă va lăsa imediat.

COTAREA

Varianta de răspuns	Întrebarea					
	1	2	3	4	5	6
a	1	3	1	1	1	4
b	3	1	3	2	2	1
c	4	2	5	3	4	2
d	2	5	2	4	3	3
e	5	4	4	5	5	5

INTERPRETAREA

Dacă ați obținut între 6 și 11 puncte: Sînteți în totalitate un adept al științei și considerați că societatea se îndreaptă sub influența rațiunii către bunăstarea generală. Sînteți atît de convins de aceasta încît ideile și preocupările de magie vă fac să zîmbiți; pur și simplu nu puteți să le luați în serios. Totuși, sînteți tolerant cu cei care cred în

fenomene magice, pentru că îi considerați înapoiați, inculți.

Dv. credeți cu adevărat în știință, în rațiune. Vă sugerăm totuși ca, din cînd în cînd, să lăsați frîu liber fanteziei, să visați puțin cu ochii deschiși. Creativitatea dv. ar putea crește semnificativ după momentele respective... Poate chiar în avantajul științei.

Între 12 și 16 puncte: Deși sînteți o persoană rațională, nu excludeți existența unor forțe necunoscute care depășesc explicația științifică. Tocmai pentru acest lucru sînteți foarte riguros și, în același timp, foarte agresiv împotriva a tot ceea ce este magic și simbolic. Sînteți un cenzor și un critic foarte drastic al oricărui fenomen ce se află dincolo de sfera științei oficiale. Agresivitatea și atitudinea dv. de adept al științei sînt direct proporționale cu teama pe care o încercați față de magie și de puterile necunoscute. Citiți recomandările de la punctul anterior și reflectați, măcar puțin, la ele. Și, nu uitați, nu tot ceea ce este - deocamdată - necunoscut este și malefic.

Între 17 și 21 de puncte: Sînteți influențat de ceea ce se numește gîndire magică, vă este frică de ea. Sînteți suspicios cu ceilalți pentru că vă este teamă că ei v-ar putea dirija conduita fără să vă dați seama de aceasta. Credeți în superstiții, dar nu sînteți prea înclinat să acționați ca atare. Sînteți convins că există oameni cu calități și însușiri magice, dar mulți dintre ei sînt șarlatani și profitori; știința este necesară pentru a-i ține sub control. Vă recomandăm să vă elaborați un sistem mai valid de criterii pentru aprecierea celorlalți; diversificați-vă lecturile, dar fiți exigent. Și, în fine, acceptați faptul că de multe ori coincidențele nu au nimic straniu în ele; dacă insistați, veți vedea că multe fenomene aparent ciudate pot fi foarte bine explicate rațional.

Între 22 și 30 de puncte: Sînteți un adept desăvîrșit și entuziast al magiei, cu tendința de a vedea lumea într-un mod inexplicabil, irațional. Vă place ca prin imaginație, fantezie să vă îndepărtați de rațiune. Societatea organizată, rigoarea vă deranjează deoarece vă împiedică să întîlniți neprevăzutul. Nutriți speranța de a avea unele puteri misterioase prin care să-i influențați pe ceilalți și lumea care vă înconjoară. Credeți în magicieni și în utilitatea lor socială; vă lăsați purtat de vise și disprețuiți știința, pe care o considerați responsabilă de multe din nenorocirile societății contemporane.

Ce-ar fi dacă ați încerca să vă relativizați și nuanțați puțin atitudinile?! Poate veți aprecia altfel știința, după ce veți încerca să renunțați pentru o săptămînă la televizor, radio, telefon, frigider, automobil etc., etc.

Traducere și adaptare:
JENI SÎNTION,
FILARET SÎNTION

ANIMALELE

au un al
șaselea
simț ?

Animalele de companie știu când se va întoarce stăpînul acasă și îi ghicesc gîndurile. Au oare însușiri excepționale?

Rupert Sheldrake, diplomat al universităților Harvard și Cambridge, în prezent profesor la aceasta din urmă, este autorul teoriei "cîmpurilor morfogenetice", foarte contestată de mulți dintre confracții săi. Conform acestei teorii, sîntem înconjurați de cîmpuri de forță invizibile, care pot fi purtătoarele unor relații ce desfid legile cunoscute ale naturii. În ultima sa carte, **Șapte experiențe care pot schimba lumea**, consacrată unor fenomene inexplicabile, biologul englez abordează, bazîndu-se pe numeroase mărturii, puterile - aparent în afara normelor - ale animalelor, fără a furniza, deocamdată, o explicație, ci deplîngînd lipsa de interes manifestată de oamenii de știință pentru acest domeniu. Cercetările sale vor permite, poate, să înțelegem enigma porumbeilor voiajori și cum anume un animal pierdut poate parcurge sute de kilometri pentru a-și regăsi casa.

Aproximativ 10% dintre pisicile și cîinii noștri ar fi dotați cu facultăți misterioase, care le permit să fie în contact cu stăpînul aflat departe, de a "simți" dinainte întoarcerea acestuia, chiar dacă nu o face la orele obișnuite, și de a-i "citi gîndurile". Este adevărat sau nu?, se întreabă autorul articolului din revista franceză *Femme actuelle* nr. 573/1995, scris pe marginea cărții recent apărute a lui Rupert Sheldrake. Posesorii de animale știu, desigur, cu toții: chiar fără să pronunțe cuvintele fatidice "veterinar" sau "vacanță", unele pisici devin invizibile la ora plecării în concediu sau a vizitei la medicul cu pricina. În aceste momente atmosfera este, cu siguranță, încărcată, dar nu cumva pisicile respective sînt și... psihologi?

În cartea sa, **Șapte experiențe care pot schimba lumea**, biologul englez Rupert Sheldrake a reunit sute de mărturii din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie în legătură cu puterile telepatice și premonitorii ale animalelor și a propus o anchetă internațională asupra telepatiei om - animal. El este convins că animalele au un al șaselea simț și reușesc să stabilească "o linie directă" și secretă cu gîndurile stăpînului. Mai mulți stăpîni de pisici din Marea Britanie susțin că acestea reacționează la soneria telefonului, încercînd să ridice receptorul, dar numai atunci cînd sună stăpînul. Anumiți cîini încep

Cîinele Bobby, a cărui stăpînă murise de curînd, dispărea zilnic, între orele 7 și 8 dimineața, indiferent de vremea de afară, din casa noilor săi stăpîni. Într-o zi, au aflat că Bobby parcurgea în fiecare dimineață 1,5 km pînă la cimetir, unde se culca, gemînd, pe mormîntul stăpînei. Și asta timp de trei ani. Cum a știut cîinele unde este îngropată stăpîna lui, care murise la spital? Cum i-a descoperit mormîntul? De ce se ducea acolo în fiecare zi, la aceeași oră?

Parapsihologie

să se agite în momentul în care proprietarul pleacă de la birou către casă și asta indiferent de oră. Alții par să știe când este în pericol sau pe moarte stăpînul și atunci dau semne de suferință intensă.

Simple coincidențe? Ce părere au specialiștii? Dacă nu se poate dovedi științific existența unei legături misterioase între animale și stăpînii lor, aceasta nici nu poate fi infirmată. Se pare că ar fi timpul ca oamenii de știință să examineze această stare de fapt fără părtinire. Un lucru este sigur: relațiile între stăpîn și animal pot fi *intense*; între companionii noștri și noi nu este nevoie de cuvinte pentru a spune "te iubesc".

Cum poate fi explicată reacția pisicii Sophie?, se întreabă Rupert Sheidrake. Am găsit-o, infometată, scotocind prin gunoale, și am adus-o acasă, unde pisica s-a refăcut. După câteva săptămîni, l-am găsit un cămin - oameni dispuși să o "adopte". Dar, în ziua "transferului", nici urmă de Sophie! Patru zile mai tîrziu, a reapărut, timidă, fără zgomot, la ora cînei și și-a devorat mîncarea. Reușise. În zilele precedente, în timp ce o căutam, îi promiseseam, în gînd: "Foarte bine, ai cîștigat. Dacă te întorci, vei rămîne cu noi". A recepționat mesajul sută la sută!

Revista franceză *Psychologies* a întreprins, în vara lui 1995, un studiu asupra acestui subiect delicat și controversat; cercetătorii **Christine Hardy** și **Marlo Varvoglis**, specializați în psihologie experimentală, au studiat răspunsurile primite de la cititori (la operația respectivă au colaborat, de asemenea, revistele *Madame Figaro* și *30 millions d'amis*, trimițînd scrisorile sosite pe adresele lor).

"Am putut să citesc și să studiez numeroase cazuri frapante de telepatie între animal și stăpînul său. Am primit, de exemplu, numeroase povești cu cîini care încep să urle chiar în clipa în care stăpîna naște la maternitate sau în momentul în care stăpînul se află pe masa de operație. Întrucît stăpînul și cîinele se află la distanță unul de altul, este vorba de telepatie", afirmă Christine Hardy.

La o primă analiză a scrisorilor primite la redacția revistei *Psychologies*, specialiștii au ajuns la concluzia că unii dintre pisicile și cîinii noștri, dar nu numai, ar fi dotați cu facultăți destul de uimitoare și ar putea să prevadă un eveniment cu mult înainte ca acesta să aibă loc (accident, moarte, incendiu, inundație); să prevadă declanșarea unei maladii; să perceapă, la distanță și în momentul exact, un eveniment (accident, deces, naștere, întoarcerea stăpînului, apeluri telefonice); să perceapă hotărîrile stăpînului (vor fi duși la veterinar, la plimbare, în cușcă...); să se reîntoarcă acasă (chiar fără indicii); să își regăsească stăpînii; să "înțeleagă" stările de suflet ale membrilor familiei (și să îi reconforteze moral); să joace rol de protector sau chiar, ocazional, de salvator (chiar fără a fi dresat). Marea majoritate a mărturiilor se referă la cîini sau pisici, dar au fost primite și scrisori care aveau drept subiect alte animale: un ponei care ghicește cînd pleacă stăpîna; un cobai care simte cînd se întoarce stăpînul, un elefant care a perceput moartea stăpînului său ori un papagal care a presimțit accidentul stăpînului aflat... în străinătate.

"Dincolo de studiul psihologic sau științific, de cercetarea dovezilor sau de recunoașterea unui fenomen, este de părere **Erik Piganî**, autorul articolului "Histoires extraordinaires et... vraies", din revista *Psychologies* nr. 134/1995, aceste prime rezultate ne fac înainte de toate să ne gîndim că animalele așa-zise «de companie», dacă nu pot vorbi, au cu siguranță o conștiință sau o formă de conștiință, care ar merita o mai mare atenție din partea speciei umane."

Epicurianul este, conform Dicționarului explicativ al limbii române, persoana ce caută plăcerile alese, rafinate, spirituale, dar și o persoană înclinată spre plăceri. Sînteți sau nu un epicurian(ă)? Răspundeți prin DA sau NU la întrebările de mai jos, raportați-vă apoi la interpretarea rezultatelor și veți afla.

Sînteți epicurian(ă) sau nu?

DA NU

1. Căutați adesea plăcerea?
2. Acceptați cu ușurință privațiunile?
3. Puteți trăi fără a avea un iubit (o iubită)?
4. Multiplicați experiențele agreabile (în numeroase domenii), chiar dacă trebuie să încălcați anumite reguli ale moralei?
5. Trebuie să trăiești fără constrîngerî și fără nici un tabu. Sînteți de acord cu această afirmație?
6. Vi s-a întîmplat pînă acum să postîți mai multă vreme sau să vă privați mult timp de o plăcere?
7. Considerați că, pentru a ajunge la forme mai elaborate de plăcere, este potrivit orice mijloc?
8. O plăcere rară și extremă trebuie să se lipsească de morală?
9. Credeți că ar trebui combătută libertatea moravurilor așa cum este ea practică astăzi în unele țări ale lumii?
10. Puteți trăi fără nici o satisfacție materială?

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 1, 4, 5, 7 și 8 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 2, 3, 6, 9 și 10.

Faceți totalul punctelor obținute.

◆ Dacă ați obținut 8, 9 sau 10 puncte: plăcerea, sub toate formele, ocupă un loc foarte important în existența dv. Nu vă puteți priva deloc de ea.

◆ Dacă ați obținut între 5 și 7 puncte: în funcție de context și circumstanțe, vă lăsați în voia anumitor plăceri, dar în alte cazuri, morală vă interzice să o faceți.

◆ Dacă ați obținut între 2 și 4 puncte: plăcerea și căutarea sa nu reprezintă ceva esențial pentru dv. Aveți o altă filozofie de viață.

◆ Dacă ați obținut mai puțin de 2 puncte: epicurismul nu vă interesează. Ați găsit în altă parte, într-o anumită morală, respectiv o disciplină de viață, bazele comportamentului și filozofiei dv. ■

*Traducere și adaptare:
LIA DECEI*

Sînteți ipohondru (ipohondră)

- 1 Vă duceți la medic chiar și pentru... o
bubiță?
 DA NU
- 2 Credeți că sînteți sănătos (sănătoasă)
la ora actuală?
 DA NU
- 3 Ați putea să petreceți o săptămînă fără
să luați nici un fel de medicament?
 DA NU
- 4 Atunci cînd sînteți bolnav(ă), chiar
dacă este vorba de un simplu guturai,
vă îngrijorați imediat peste măsură?
 DA NU
- 5 Maladiile epocii noastre - mai ales
SIDA - vă produc anumite angoase?
 DA NU
- 6 Plecați în străinătate fără a vă lua nici
o precauție sanitară (vaccin, medi-
camente de strictă necesitate etc.)?
 DA NU
- 7 Neliniștile și grijile în legătură cu
sănătatea dv. vă fac capricios
(capricioasă) și dezagreabil(ă) vizavi
de cei apropiați?
 DA NU
- 8 Vă plîngeți deseori de cel mai mic
rău?
 DA NU
- 9 Cheltuiți în medie un sfert din venitul
lunar pe tratamente preventive și con-
sultații medicale?
 DA NU
- 10 Vă puteți lipsi de medicul dv. timp de
trei luni sau chiar mai mult?
 DA NU

Vă obsedează sau vă neliniștește starea sănătății dv.? Bifați căsuțele însemnate cu DA sau NU și veți afla, poate, răspunsul.

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 2, 3, 4, 7 și 9 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 1, 5, 6, 8 și 10.

Faceți totalul punctelor.

● Dacă ați obținut între 8 și 10 puncte: sînteți, incontestabil, o persoană ipohondră; din păcate, boala dv., o maladie pe fond nervos, se vindecă destul de greu.

● Dacă ați obținut între 5 și 7 puncte: starea sănătății vă obsedează și vă neliniștește uneori, pînă la a deveni o constantă a preocupărilor dv., transformîndu-vă într-o persoană foarte dezagreabilă. Vă considerați foarte bolnav(ă), dar în realitate vă bucurați de o sănătate perfectă.

● Dacă ați obținut între 2 și 4 puncte: grija pentru sănătatea dv. este discretă. Nu păreți prea preocupat(ă) de eventualele agresiuni ale unui virus, chiar dacă este cel al gripelii

● Dacă ați obținut mai puțin de 2 puncte: sînteți opusul unei persoane ipohondre. ■

Ați porni chiar mâine în marea aventură?

Vă atrag în mod irezistibil marile înălțimi ori adâncurile mării? Ați vrea să plecați chiar mâine spre alte zări sau vă este suficient să vă așezați în fața televizorului? Pentru a afla dacă sînteți atras de marea aventură, încercați să răspundeți la întrebările de mai jos.

DA NU

- 1 Vi s-a întîmplat să participați la o vînătoare de urși?
- 2 Ați putea porni într-o aventură în locuri mai puțin cunoscute?
- 3 Vă pasionează alpinismul?
- 4 Practicați plonjarea submarină în mod regulat?
- 5 Preferați să trăiți Marea Aventură la dv. acasă, în fața televizorului?
- 6 V-ar fi fentat să plecați, ca voluntar, într-una dintre următoarele țări: Liban, Kurdistan, Irak, Etiopia, Kuveit, în momentul în care acestea treceau prin situații delicate?
- 7 Vi s-a întîmplat să vă petreceți vacanțele acasă?
- 8 Ați trecut vreodată pe lîngă moarte în timpul "evadărilor" dv. (escaladări, explorarea unor peșteri etc.)?
- 9 Ați învățat mai multe limbi pentru a vă descurca mai bine în călătoriile dv. și a trăi din plin diferitele aventuri?
- 10 Încheiați mai multe asigurări înainte de a pleca într-o călătorie?

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 1, 2, 3, 4, 6, 8 și 9 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 5, 7 și 10.

Faceți totalul punctelor obținute.

● **Dacă ați obținut 10 puncte:** sînteți un aventurier (o aventurieră), în adevăratul înțeles al cuvîntului. Trăiți pentru Aventură. Grație ei, puteți să vă exprimați total.

● **Dacă ați obținut între 6 și 9 puncte:** vă place să trăiți Aventura, să vă fixați scopuri și obiective adesea primejdioase, dar, după părerea dv., merită să o faceți.

● **Dacă ați obținut între 3 și 5 puncte:** limitați Aventura la cîteva experiențe. Măsurați primejdiile și nu le acceptați în totalitate.

● **Dacă ați obținut mai puțin de 3 puncte:** pentru dv., Aventura se află, fără îndoială, la... colțul străzii; în mod cert nu prea departe. ■

**Traducere și adaptare:
LIA DECEI**

UR

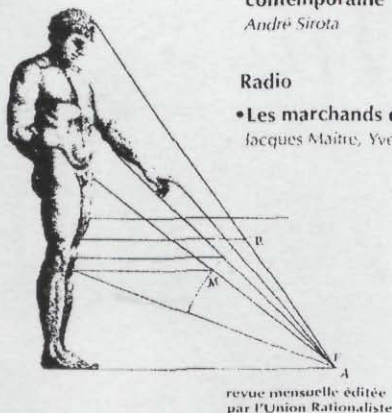
Les Cahiers Rationalistes

février 1995 - n° 492

- **Génocides**
Alain Policar
- **Découpons l'Afghanistan**
Gabriel Gohau
- **Sur l'investigation sceptique**
Evry Schatzman
- **Réflexion sur l'identité juive contemporaine**
André Sirota

Radio

- **Les marchands d'illusion**
Jacques Maître, Yves Galifret

revue mensuelle éditée par l'Union Rationaliste

Uniunea Raționalistă

Fondată în 1930 de către fizicianul francez **Paul Langevin** (1872-1946) - promotor, alături de Albert Einstein, al relativismului -, Uniunea Raționalistă a reunit savanți de

prestigiu. Între 1946 și 1955, asociația l-a avut ca președinte pe **Frederic Joliot-Curie** (1900-1958), laureat al Premiului Nobel pentru chimie în anul 1935, iar din comitetul de onoare fac

parte, între alte personalități științifice și culturale de prim rang, laureatul Premiului Nobel pentru medicină (1957), farmacologul italian **Daniel Bovet** și bine cunoscutul psiholog francez **René Zazzo**.

Uniunea Raționalistă denunță orice formă de iraționalism și luptă pentru libertatea intelectuală, împotriva tuturor formelor de îndotrinar. Este deschisă spiritelor independente care nu sînt mulțumite de ideile sau credințele necontrolate.

Revista *Les Cahiers Rationalistes*, editată de Uniunea Raționalistă, constituie o tribună de luptă împotriva iraționalismului. Într-unul din ultimele numere ale revistei (februarie 1995), sociologii **Jacques Maître** și **Yves Galifret** analizează fenomenul curios al persistenței în zilele noastre a credințelor arhaice și a practicilor divinatorii. Fenomenul este cu atât mai curios cu cît în Franța, în urmă cu trei secole, în iulie 1682, Ludovic al XIV-lea (supranumit Regele Soare) a semnat un edict de expulzare a celor care exploatează credulitatea publică "sub pretextul horoscoapelor și al divinațiilor".

Un sondaj de opinie realizat în 1993 arată că 46% dintre francezii cred în predicțiile astrologilor și 56% în posibilitatea transmiterii la distanță a gândurilor. Criza raționalității științifice și surprinzătoarea credulitate a oamenilor constituie azi o temă de reflecție nu numai în Franța - așa cum opina **Laurent Mayet**, redactorșef al revistei *Sciences et avenir* -, ci și în România. ■

ADINA CHELCEA

